

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. František Koubek

Doktor nebo právník?

Povolání kandidáta jako informační zkratka pro voliče

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jakub Lysek, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 28. 11. 2021

František Koubek

Podpis:

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce Mgr. et Mgr. Jakubu Lyskovi, Ph.D., za zkušené a cenné rady a připomínky při psaní práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 Jak se rozhodují voliči, chybí-li jim informace?.....	9
1.1 Teorie heuristiky a informačních zkratk 9	9
1.2 Politická strana jako zkratka pro rozhodování 11	11
1.3 Úpadek stranictví a další informační zkratky 12	12
1.4 Povolání kandidáta – přehled výzkumů..... 14	14
1.5 Hypotézy..... 21	21
1.6 Volby do českých zastupitelstev obcí – ideální pro výzkum?..... 22	22
2 Metodologie 26	26
2.1 Nezávisle proměnná – povolání 26	26
2.2 Závisle proměnná – zisk mandátu a index preference..... 32	32
2.3 Kontrolní proměnné..... 35	35
3 Analýza vlivu povolání kandidáta na úspěch ve volbách 40	40
3.1 Deskriptivní analýza dat 40	40
3.2 Vliv povolání na zisk mandátu 56	56
3.2.1 Výběr statistické metody 56	56
3.2.2 Výsledky analýzy 58	58
3.2.3 Socioekonomické kontexty vlivu povolání 64	64
3.2.4 Vliv dalších charakteristik kandidáta 69	69
3.3 Vliv povolání na index preference..... 70	70
3.3.1 Výběr statistické metody 71	71
3.3.2 Výsledky analýzy 72	72
3.3.3 Vliv dalších charakteristik kandidáta 78	78
Závěr.....	80
Abstrakt.....	84
Abstract.....	85
Seznam použité literatury a pramenů 86	86
Seznam tabulek.....	91

Úvod

Ideální volič je zevrubně informovaný o politickém dění, vyzná se v aktuálních politických otázkách a zná relevantní fakta. Ví, jaká jsou alternativní řešení společenských problémů, jaká řešení prosazují jednotlivé strany a jaké mohou být důsledky jejich volby. Takový volič jde k volební urně s detailní znalostí soupeřících kandidátů a s promyšleným rozhodnutím, koho volit. Tuto nerealistickou představu politologové opustili už v polovině padesátých let. Uznali, že takový volič je ve skutečnosti spíše výjimkou, a voliči jsou velmi nerovnoměrně a obecně velmi málo politicky vzdělaní (Lazarsfeld, 1944; Campbell, 1960: 170). Volič obvykle volí do několika úrovní legislativy, často i vícekrát za rok. Otázky, které se řeší jak na národní, tak na lokální úrovni, jsou velmi komplikované. I pro sebevíce svědomitého voliče je prakticky nemožné u každých voleb svůj hlas pečlivě promyslet na základě pravdivých a kompletních informací. Pokud se navíc jedná o volby na nižší úrovni, které nejsou dobře mediálně pokryty, nemusí mít volič takové informace dostupné vůbec. Jak se má tedy volič rozhodnout, kterému kandidátovi či politické straně dát hlas, pokud nemá kapacitu pečlivě kandidáty nastudovat a chybí-li mu potřebné informace?

Odpověď na tuto otázku poskytuje teorie heuristiky. Podle autorů, kteří zkoumají rozhodování voličů u voleb, kompenzuje málo informovaný volič svou neznalost kandidátů různými „informačními zkratkami“ (informational cues), které má k dispozici. Díky těmto zkratkovitým a zjednodušeným kouskům informací je volič schopen svůj hlas uplatnit tak, jako by byl plně informován – jedná takzvaně heuristicky (Bartels, 1996: 197; Downs, 1957; Riker & Ordeshook, 1968). Ušetří si tím navíc čas a energii, kterou by musel na zjištění si kompletních informací o kandidátech vynaložit. Zejména se jedná o informační zkratky, které volič o kandidátech získá z volebního lístku. Po dlouhou dobu byla za nejvýznamnější informační zkratku považována kandidátova příslušnost k politické straně (Campbell, 1960; Popkin, 1991; Rahn, 1993). Volič přeskočil detailní zjišťování informací o kandidátovi a rozhodl se pouze podle toho, za jakou stranu kandiduje. Očekával totiž, že kandidátovy preference budou reflektovat ideologii jeho strany.

V současné době však akademici zkoumající volební chování v západních demokraciích popisují rostoucí trend personalizace v politice a oslabování vazeb voličů na politické strany. Voliči tak ve svém rozhodování mnohem více kladou důraz na osobní charakteristiky lídrů kandidátek a jednotlivých kandidátů (McAllister, 2007; Dalton, 2008). Kromě informace o politické příslušnosti kandidáta se tak voliči stále více rozhodují i na základě údajů o pohlaví,

etnicitě, vzdělání nebo věku kandidáta (Koch, 2002; Rosenthal, 1995, Campbell & Cowley, 2013; McDermott, 1997).

Informační zkratkou, která je ve výzkumech často opomíjena, je povolání kandidáta. Přitom ohledně různých povolání existují u lidí dle výzkumů velmi silné automatické stereotypy (Thielbar & Feldman, 1969) a mezi profesí kandidáta a jeho úspěšností u voleb je statisticky významný vztah. Autoři výzkumů se shodují, že právě informace o kandidátově povolání může voličům ušetřit energii a podstatně zjednodušit rozhodování u voleb, a to mnohem více než například věk, vzdělání nebo pohlaví (Coffe, 2016: 4). Informace o kandidátově profesi pro voliče slouží jako velmi přesvědčivý argument o kompetenci kandidáta. Volič ze seznamu kandidátů s různými profesemi může vybrat jednoduše toho, který se mu povahou a obsahem své profese jeví jako nejvíce kompetentní a zkušený pro výkon zvolené funkce (Atkeson & Hamel, 2018; McDermott, 2005; Kirkland & Coppock, 2017; Adams, Lascher & Martin 2020). Na druhou stranu však výsledky některých výzkumů ukázaly, že voliči preferují i kandidáty, jejichž povolání je společensky prestižní – proto například v komunálních volbách v Bádensko-Württembersku dostávali nejvíce preferenčních hlasů pekaři, řezníci a farmáři (Mechtel, 2013).

Problémem je, že dosavadní výzkumy vlivu povolání kandidátů na rozhodování voličů jsou převážně orientované na anglosaské země a často se jedná o experimenty v rámci simulovaných voleb s omezeným počtem účastníků, ne o data ze skutečných voleb (například Campbell & Cowley 2013, Kirkland & Coppock 2017, McDermott, 2005). Zejména američtí politologové jsou ve výzkumech omezeni, jelikož údaj o povolání kandidáta je ze všech amerických států uveden u voleb pouze ve státě Kalifornie a pouze v komunálních volbách. To málo empirických výzkumů, které byly provedeny, se potýkají s dalším problémem. Zkoumají sice vliv povolání, avšak neporovnávají různorodé profese kandidátů, ale spíše několik vybraných povolání či velké souhrnné kategorie. Například povolání s vysokým nebo nízkým statusem (Forcese & Devries, 1977) či „white collar“ nebo „blue collar“ profese (Buren & McHugh 1992). Zatím nejpodrobnější empirické výzkumy týkající se vlivu povolání kandidátů na zvolení jsou výzkum Litona Chakrabortyho (2012) o švédských komunálních volbách s 33 kategoriemi povolání v 59 obcích a 3757 kandidáty a výzkum Maria Mechtela (2013), analyzující komunální volby v Bádensko-Württembersku s 51 kategoriemi povolání a 4423 případy.

Cílem této diplomové práce je analyzovat vliv povolání kandidáta jako informační zkratky pro voliče na úspěšnost kandidátů, konkrétně v komunálních volbách v České republice

v roce 2018. Výzkumnou otázkou, kterou si autor položil, je, zda mělo povolání v českých komunálních volbách v roce 2018 vliv na šance kandidátů k jejich zvolení, a pokud ano, tak která povolání kandidáty nejvíce zvýhodnila a která jim naopak uškodila. České komunální volby jsou pro studium vlivu povolání kandidáta na rozhodování voličů ideálním prostředím, protože údaje o povolání všech kandidátů jsou volně dostupné ve volebních registrech. Přesto se na rozdíl od jiných zkratk vlivu povolání zatím žádný autor v českém prostředí podrobně nevěnoval. Možná i proto, že kandidáti mohou do registru uvést jako povolání prakticky cokoli, a tím pádem „kategorizace uvedených zaměstnání představuje prakticky neřešitelný úkol“ (Bernard, 2012: 625). Tato práce tedy doplňuje existující mezeru ve výzkumu českých komunálních voleb a přispívá k zahraničnímu výzkumu povolání jako rozhodovací zkratky voličů.

Zásadní výhodou práce je za prvé rozsah datového souboru – 215 884 kandidátů je o jeden řád více, než mají zatím nejpočetnější empirické výzkumy zkoumající profese kandidátů. Za druhé, jelikož autor profese rozdělil do 44 specifických kategorií, namísto pouze do několika málo obecných skupin, poskytuje výzkum velmi podrobný pohled na to, jaká povolání voliči preferují nejvíce. Díky tomu mohou být výsledky výzkumu aplikovány i prakticky a mohou ukázat, jak by vypadalo profesní složení kandidátní listiny, pokud by měla maximalizovat úspěšnost u voličů.

Diplomová práce je strukturovaná do čtyř kapitol. V první kapitole autor nastiňuje, jak se proměnil pohled politologů na voliče – z idealistické představy voliče informovaného a racionálně uvažujícího k realistickému obrazu voliče neinformovaného. Dále autor pomocí teorie heuristiky vysvětluje paradox, jak se může takto „omezený“ volič u voleb úspěšně rozhodovat. Autor čerpá z vědeckých prací a článků autorů, kteří se věnují teorii heuristiky nejprve obecně, a následně ve vztahu k základním a nejčastějším informačním zkratkám, jako jsou politická příslušnost kandidáta, jeho pohlaví a rasa. V druhé kapitole autor představuje dosavadní výzkum autorů, kteří se věnují problematice povolání jako informační zkratky. Z výsledků jednotlivých výzkumů a jejich teoretických východisek, jakým mechanismem povolání kandidáta působí na voliče, vyvozuje autor tři hypotézy:

Hypotéza H1: Kandidáti s politickou profesí a kandidáti s profesí relevantní pro výkon funkce zastupitele budou voleni nejčastěji.

Hypotéza H2: Kandidáti bez zaměstnání a kandidáti s velmi nízkou kvalifikací budou voleni nejméně.

Hypotéza H3: Kandidáti se společensky prestižnějším povoláním budou mít vyšší šanci na zvolení než ti s povoláním méně prestižním.

Třetí, metodologická kapitola, se věnuje nejprve operacionalizaci proměnných. Závisle proměnnou autor operacionalizuje dvojitým způsobem a pro každou variantu provádí analýzu zvlášť a tím zajišťuje vyšší validitu výsledků analýz. Pro vytvoření nezávisle proměnné „povolání kandidáta“ autor ručně rozřadil 37 615 unikátních povolání kandidátů. Výsledná proměnná má 44 kategorií, které byly vybrány tak, aby ověřily předložené hypotézy a logicky rozřídily všechny profese. Ve čtvrté kapitole autor nejprve na základě deskriptivní analýzy dat popisuje první výsledky výzkumu – která povolání byla nejúspěšnější, jak se mění profesní složení zastupitelstev v různých velikostních kategoriích obcí, jaké jsou rozdíly mezi kandidáty parlamentních politických stran z hlediska jejich povolání, jaká povolání jsou více zastoupena ženami a jaká muži a jaká je jejich úspěšnost, jaký byl v rámci profesí podíl inkumbentů a další. Následně autor pomocí statistických metod analyzuje vliv povolání kandidáta na jeho šanci ke zvolení s kontrolou dalších proměnných. Pro analýzu u dichotomické závisle proměnné získání mandátu autor vzhledem k povaze dat zvolil analýzu pomocí binomické logistické regrese. U spojitě závisle proměnné index preference jako vhodnou metodu autor zvolil MLE regresi. Výsledky obou analýz následně autor porovnává s předloženými hypotézami. Pro komplexnější pohled na úspěšnost kandidátů autor okrajově analyzuje i vliv proměnných pohlaví kandidáta, inkumbence, vzdělání a pořadí na kandidátní listině. V závěru práce autor popisuje implikace výsledků analýzy pro českou politiku a srovnáním s výzkumy zahraničních autorů hledá společné závěry pro vysvětlení vlivu povolání jako zkratky pro voliče. Nakonec autor doporučuje, jakým směrem by se mohl vyvíjet další výzkum této problematiky v českém prostředí.

1 Jak se rozhodují voliči, chybí-li jim informace?

Už od druhé poloviny dvacátého století sledují politologové v západních demokraciích následující paradox. Přestože je díky rozvoji médií politická komunikace politických stran více intenzivní než kdy jindy, zájem veřejnosti o politické vzdělání je nízký. Pouze málo lidí zná detaily alespoň nějakých základních veřejně diskutovaných problémů a záležitostí (Campbell, 1960: 170). Přitom pro fungování demokracie je podle klasického pohledu politologie nezbytné, aby se racionální volič co nejvíce politicky vzdělal. Jelikož chce u voleb odevzdat hlas tak, aby maximalizoval své dobro, je v jeho zájmu věnovat čas a úsilí studiu jednotlivých soupeřících stran a kandidátů a zvážit, komu svůj hlas dá. V praxi však veřejnost zůstává pouze minimálně politicky informovaná a celkově minimálně politicky orientovaná (Sniderman, 1991: 219). Z pohledu Anthonyho Downse (1957) je totiž získávání politických informací a rozhodování se následně podle nich náročné na čas a energii. Znalosti občanů o politice jsou omezeny požadavkem na efektivitu – pro každého občana je totiž základní využívat své kognitivní zdroje ekonomicky. Downsův pohled doplňuje i kognitivní psychologie, podle jejíchž důkazů je člověk podstatně kognitivně omezen v rozsahu informací, které může v jeden moment zhodnotit pro své rozhodování. Občan u voleb je tedy omezen jak přirozenou snahou o ekonomické využití svého času a energie, tak i praktickou kognitivní kapacitou (Mondak, 1993: 168). Vzhledem k těmto závěrům není překvapivé, že politologové období mezi padesátými a začátkem osmdesátých let viděli jako minimalistické období temna z pohledu vzdělání voličů (Sniderman, 1991: 219). Od devadesátých let však někteří politologové upustili od požadavků na voliče, jaké měly klasické teorie demokracie. Volič nemusí pro racionální volbu politické strany u voleb být vzdělaný a plně informovaný, pouze má odevzdat hlas jedné politické straně, když je jedním z milionu. I „ignorantský“ volič totiž může přizpůsobit své chování komplexitě volebního rozhodování (Lupia, 1994: 63).

1.1 Teorie heuristiky a informačních zkratk

Pro vysvětlení, jak mohou občané u voleb efektivně rozhodovat i bez kompletních informací o kandidátech a stranách, aplikovali politologové na volební chování sociálně psychologickou teorii heuristiky. Prvním, kdo nezbytnost využívání stereotypů pro kognitivní fungování člověka naznačil, byl Walter Lippmann, a to v oblasti sociální psychologie. Podle výzkumu heuristiky a sociální kognice se lidé vypořádávají s komplexitou světa tím, že věci a lidi, se kterými se setkávají, uspořádávají do kategorií. Rozdělení komplexního světa na zvládnutelný počet kategorií ulehčí člověku kognitivní náročnost rozhodování. O různých kategorických skupinách mají lidé zafixované stereotypy, ať už se s nimi setkali osobně či

nepřímo. Tyto stereotypy spojené s danou kategorií se člověku vybaví automaticky v momentu, kdy je s někým z dané kategorie konfrontován (Stangor & Schaller, 1996).

Spojení jednotlivých kandidátů ve volbách s danými kategoriemi a stereotypy zprostředkovávají voličům takzvané informační zkratky (informational cues). Heuristické zpracovávání těchto zkratek funguje podvědomě a automaticky a pomáhá vyhnout se rozhodovací paralýze, kdy bychom na jednu stranu nemohli dospět k rozhodnutí kvůli nedostatku informací, na stranu druhou kvůli přebytku informací, protože bychom brali každou informaci jako novou a unikátní (Goodman, 2007: 907, Lau & Redlawsk, 2001: 952). Informace, které volič o kandidátech zjistí, mu pomůžou spojit si kandidáta s nějakou politickou nebo sociální skupinou. Díky předchozím zkušenostem voliče a odpovídajícím stereotypům pak volič v kandidátovi vidí vlastnosti, jaké kandidát vzhledem ke skupině, kam ho volič zařadil, podle něj má. Je tedy jedno, zda je kandidát skutečně tak kompetentní nebo tak ideologicky orientovaný, jak volič předpokládá – volič si svůj názor utváří automaticky na základě vyhodnocení různých informačních zkratek. Podle stereotypu spojeného s kategorií, do které v očích voliče kandidát spadá, tak může volič učinit rozhodnutí (McDermott, 1998: 898).

Politologové zkoumající vliv heuristiky a informačních zkratek na rozhodování voličů se věnují jednomu zdroji informací především – kandidátním listinám, které volič vhazuje do volební urny. Volby jsou ukázkovým příkladem situace, kdy volič potřebuje učinit správné rozhodnutí, ale není pro něj příliš ekonomické se plně před volbou zevrubně informovat, proto volí heuristické zpracování jemu dostupných vodítek (Mondak, 1993: 168). Nastudování politických programů jednotlivých stran, které jsou často dlouhé a složité, nestojí voličům za námahu. Pokud tedy volič nemá o otázky, které kandidáti ve volbách reprezentují, osobní zájem dostatečně velký na to, aby svou volbu pečlivě zvážil a zhodnotil podle všech jemu dostupných informací, je pro voliče snazší zvolit strategii rozhodnutí podle informačních zkratek (Rahn, 1993: 476). Informace na volebním lístku jsou plné cenných zkratek a často to jsou totiž jediné informace, které voliči o kandidátech v průběhu celých voleb získali (Atkeson & Hamel, 2018: 60). Z nich voliči usuzují, jací kandidáti mohou být a opírají o ně své hodnocení kandidátů (Rahn, 1993: 476).

Na druhou stranu se teorie heuristiky využívá i k vysvětlení, jak jsou voliči schopni efektivně vybírat kandidáty v prostředí, kde informací o kandidátech není dostatek. Těmi jsou volby druhého řádu a zejména zkoumané lokální volby (Byrne & Peuschel 1974, Harris & Halligan 1977, Adams, Lascher & Martin 2020, Chakraborty 2012, Mechtel 2013). V národních volbách nebo prezidentských volbách jsou informace o lídrech kandidátek v rámci

volebních kampaní dostatečně mediálně pokryty a pro voliče není složité se i mimoděk o některých klíčových kandidátech dozvědět. Na druhou stranu volby druhého řádu jsou pro běžného voliče prostředím s nedostatkem informací (low-information elections), protože nejsou mediálně pokryty, a pokud volič kandidáty osobně nezná, nic o kandidátech neví (Atkeson & Hamel, 2018: 60). Voliči pak v těchto „volbách s nízkou informovaností“ velmi často spoléhají na heuristiku a vodítka, která jim pomáhají rozhodovat se mezi neznámými kandidáty (McDermott, 2005: 201). Racionálnímu voliči tedy pouze stačí, aby využil jemu dostupné informace o kandidátech z volebního lístku a napodobil rozhodování, jako by byl plně informovaný (Bartels, 1996: 196). Informační zkratky jsou pro něj přitažlivou alternativou, která na jednu stranu vyžaduje malé úsilí vstřebat a získat, na druhu stranu však nemusí být spolehlivá (Lupia, 1994: 63). Je na místě poznamenat, že se výzkumníci nesnaží argumentovat, že by rozhodování pomocí zkratk vedlo ke stejně kvalitní a „správné“ volbě, jako kdyby byl volič plně informován (Dancey & Sheagley, 2012: 313). Hlavním přínosem přístupu teorie zkratk je pohled na to, podle jakých informací a indicií řídí realistický volič svou volbu.

1.2 Politická strana jako zkratka pro rozhodování

Dlouhou dobu byla za nejvýznamnější heuristickou informační zkratku považována stranická příslušnost kandidátů a voličův vztah k politické straně (party affiliation). Řada výzkumů naznačuje, že značka politické strany je širokou společností vnímaná jako kognitivní kategorie, se kterou si lidé ztotožňují konkrétní pohledy na politické otázky, konkrétní známé členy, zhodnocení jejich výkonů a další stereotypy (pro literaturu viz Rahn, 1993: 474). Přesvědčení voliče o dané politické straně se tak vzhledem k těmto interním stereotypům se stranou spojených přenáší na voličův pohled na jednotlivé kandidáty u voleb. Podle Anguse Campbella et al. (1960) si voliči vyvíjí k preferované straně vztah a na základě tohoto vztahu rámcují svůj pohled na politické události a politiku. Wendy Rahn (1993) v experimentu na 164 účastnících testovala, zda mají na voliče větší vliv právě tyto stereotypy, nebo se spíše řídí strategií, že zohledňují o kandidátech dostupná data a informace, které by stereotypy mohly popřít. Přestože měli účastníci experimentu dostupné jak podrobné údaje ohledně konkrétních preferencí kandidátů v politických otázkách, tak informaci o jejich politické příslušnosti, v rozhodování se opírali zejména o politickou příslušnost kandidáta, a tedy stereotypy spojené s politickou stranou jako zkratkou. Dokonce i v případech, kdy vzoroví kandidáti své ideologické pozice ohledně politických otázek částečně nebo úplně změnili, stranické stereotypy v očích dotazovaných přetrvávaly (Rahn, 1993: 490–491). Podle příslušnosti kandidáta k politické straně tedy volič zkratkovitě usoudí, jaké chování může od kandidáta po zvolení

očekávat (Popkin, 1991: 1). Tímto se rozhodovací proces voliče a náročnost volby podstatně zjednoduší a místo podrobného prostudování kandidátů si volič vybere podle jeho politické značky.

1.3 Úpadek stranictví a další informační zkratky

Politická strana však není jedinou zkratkou, kterou mohou voliči ke zhodnocení výběru kandidáta využít. Současné výzkumy se zaměřují zejména na osobní vlastnosti kandidáta. Dříve nemělo vzhledem k silným stranickým vazbám voličů smysl osobní rysy kandidátů řešit, ale dnes je otázka mnohem více v popředí, zejména vzhledem k poklesu stranického a třídního ukotvení voličů (Campbell & Cowley 2013: 745). Akademici zkoumající volební chování v západních demokraciích popisují shodně trend rostoucí personalizace v politice. Podle teorie personalizace vazba mezi voliči a stranami oslabila. Kandidáti už nejsou bráni pouze jako reprezentanti politické strany, ale mnohem více jako osobnost sama o sobě (McDermott, 1998: 896). Vzhledem k oslabování vazeb voličů na politické strany kladou voliči ve svém rozhodování mnohem více důraz na osobní charakteristiky lídrů kandidátek a jednotlivých kandidátů (McAllister, 2007; Dalton, 2008; Coffé, 2016: 3). Zejména lokální volby a volby druhého řádu obecně navíc nejsou tak ideologicky vyhrocené jako volby národní a vliv stranictví jako zkratky se tím více snižuje. Voliči se proto musí spoléhat i na jiné informace (Atkeson & Hamel, 2018: 61). Nebo například v amerických primárkách voliči nemohou využít politické strany jako zkratky, když volí v rámci dané politické strany jednotlivé favority. Podobně můžeme uvažovat i o volbách, kde jsou si strany ideově blízko a volič mezi jednou nebo druhou alternativou nevidí podstatný rozdíl, a rozhoduje se tedy podle osobnostního obsazení kandidátek (Crowder-Meyer 2019: 2). Ale například v kalifornských komunálních volbách nemusí být politická strana u jména kandidáta uvedena vůbec. V těchto případech voličům nezbyvá než porovnat osobní kvality jednotlivých kandidátů (Schaffner, Streb & Wright 2001; Lim, Snyder & Strömberg 2015).

Z volebního lístku se voliči naštěstí dozvídají spoustu sociodemografických vodítek, na jejichž základě mohou učinit svou volbu. Zdaleka nejzkoumanějšími zkratkami jsou kromě politické strany pohlaví kandidáta a etnicita, zřejmě kvůli koncentraci většiny výzkumů ve Spojených státech. Pohlaví je snadno dostupná zkratka, kterou se volič dozví z kandidátova jména, je tedy přítomná u všech typů voleb. Většina výzkumů zkratky pohlaví potvrzuje, že genderové stereotypy jsou u voličů silné. Ohledně konkrétního vlivu, jak působí na šanci kandidátů ke zvolení, však shoda nepanuje. Jak uvádí Huddy a Terkildsten (1993), existují dvě kategorie stereotypů spojených s pohlavím – tzv. „trait“ a „belief“. Na jednu stranu autoři vidí

pohlaví jako stereotyp, dle kterého voliči hodnotí osobnostní rysy (trait) politických kandidátů. Jelikož jsou ženy brány obecně jako více soucitné než muži, vidí voliči jinak jejich kompetence v odlišných sektorech vládnutí. Podle Kim Fridkin a Patricka Kenney (2009) jsou například ženy v očích voličů více kompetentní v sektoru zdravotnictví, naopak v obraně, terorismu a vojenských otázkách vidí voliči jako schopnější muže. Dle dalších výzkumů jsou ženy kompetentnější než muži i v politikách sociální péče nebo v odpovědném a etickém vládnutí celkově (Alexander & Andersen 1993, McDermott 1998). Na druhou stranu jiní autoři podle stereotypu „belief“ dokazují, že voliči s pohlavím kandidátů spojují jejich ideologickou pozici a volí kandidáty jim ideologicky bližší. Tím, že více žen volí demokraty, se očekává, že ženské kandidátky budou ve své ideologii více demokratické (Huddy & Terkitsen, 1993). To zkoumá například Monica McDermott (1997) pomocí logistické regrese na datech z let 1986–1994 z voleb do amerického Kongresu a s nimi spojenými dotazníky na voliče, ze kterých využila proměnnou ideologické pozice respondentů. Dle jejího výzkumu voliči v ženách viděli stereotyp liberální ideologie a statisticky významně je s ohledem na to volili shodně s vlastní ideologií. U více liberálních demokratů tak měly ženy vyšší úspěch než muži, u konzervativců tomu bylo přesně naopak. Stejně tak jsou například ženské republikánské kandidátky voliči znevýhodňovány, protože voliči očekávají, že ženy budou v otázce potratů více liberální než muži (Dolan & Sandbonmatsu, 2008: 491). Dle výzkumu Cindy Rosenthal (1995) dokonce ženy samotné, které se hodnotí jako konzervativní, vzhledem k panujícím stereotypům volí méně často ženské kandidáty.

Podobným způsobem funguje i druhá nejčastěji zkoumaná sociodemografická zkratka – etnicita kandidáta. V amerických výzkumech zkratk se autoři snaží zodpovědět, proč volí většina Afroameričanů právě demokraty, a to ještě ve větší míře, než je volí ženy. Co se ideologického stereotypu týče, Linda Williams (1998) dokazuje v dotazníku, že afroamerický kandidát má mnohem vyšší šanci být označen dotazovanými jako liberální než běloch. Kromě toho dle odpovědí dotazovaných afroamerický kandidát spíše podpoří chudé než běloch. Carol Sigelman (1995) dokazuje, že od kandidáta, který je členem etnické menšiny, bude spíše volič očekávat, že podpoří znevýhodněné skupiny obyvatel. Podobně jako u zkratky pohlaví dokazuje Monica McDermott (1998) analýzou dotazníku v Los Angeles, že afroameričtí kandidáti jsou bráni jako více liberální, a liberální volič je tedy volí statisticky významně častěji. Co se týká konkrétních otázek, podle výzkumu panují rovněž stereotypy, kdy voliči očekávají, že afroameričtí a hispánští kandidáti budou spíše podporovat práva menšin.

1.4 Povolání kandidáta – přehled výzkumů

Předchozí podkapitoly nastínily, jak realistický volič využívá jemu dostupných informačních zkratk k imitaci rozhodování, jako by byl plně informovaný. Bylo vysvětleno, jak údaje o politické příslušnosti kandidáta, jeho pohlaví či etnicitě voliči stačí, aby kompenzoval nedostatek bližších informací o kandidátech a dokázal se u voleb rozhodnout. Následující podkapitola se věnuje doposud relativně málo zkoumané, ale přesto významné informační zkratce – povolání kandidáta. Vlivu povolání na úspěšnost kandidátů se v zahraniční literatuře v porovnání se zkratkami jako pohlaví a etnicita věnuje poměrně málo výzkumů (Campbell & Cowley 2013: 745), přitom ohledně povolání existují u lidí dle výzkumů velmi silné automatické stereotypy (Thielbar & Feldman, 1969). Právě povolání může voličům nejlépe ukázat, jaké relevantní zkušenosti a schopnosti jinak neznámí kandidáti mají, a voličům tak ušetřit energii a podstatně zjednodušit rozhodování (Coffé, 2016: 4). Omezený počet výzkumů této zkratky je bezesporu dán jednoduše tím, že údaj o povolání kandidáta se v kandidátních listinách často neuvádí. V celých Spojených státech je údaj o profesi kandidáta uveden pouze v kalifornských komunálních volbách. V Kalifornii bylo reformou strany progressivistů zakázáno v 80. letech uvádět název politické strany, za kterou kandidáti ve všech typech lokálních voleb soutěží (Dubois, 1984: 395). Namísto toho jsou na kalifornských volebních lístcích jako v jediné americké zemi uvedena jedno až tři slova ohledně kandidátova zaměstnání či inkumbence. Vzhledem k tomu, že většina výzkumů heuristiky a informačních zkratk je z prostředí USA (Campbell & Cowley 2013: 745), je tak i výzkum zkratky povolání méně častý. Většina amerických studií byla buď provedena na empirických datech právě z kalifornských komunálních voleb (Byrne & Peuschel 1974, Atkeson & Hamel 2018, Adams, Lascher & Martin 2020), nebo uskutečněna formou experimentu (McDermott 2005, Kirkland & Coppock 2017, Coffe & Theiss-Morse 2016). Z literatury autorů z ostatních zemí se díky absenci informace o povolání jedná buď rovněž o experimenty (Campbell & Cowley 2014), ale v několika případech díky dostupným datům i o empirické studie (Forcese 1974, Harris & Halligan 1977, Marsh 1987, Put, Bart & Maddens 2012, Chakraborty 2012, Mechtel 2013).

Výzkumy shodně dokazují, že vliv profese kandidáta na jeho šanci ke zvolení je značný. A to i ve srovnání s jinými „běžnými“ zkratkami. Rosie Campbell a Philip Cowley (2013) porovnali v experimentu na britských občanech relativní vliv alternativních zkratk – pohlaví, náboženství, věk, povolání, vzdělání a rezidence kandidáta. Nejvyšší vliv na hodnocení kandidátů účastníky experimentu měly proměnné vzdělání a povolání. Změna povolání fiktivního kandidáta z úředníka na obvodního doktora vedla ke zvýšení preference voličů

o 100 % a změna z úředníka na politického kariéristu zvedla subjektivní hodnocení zkušenosti kandidáta o 300 % (Campbell & Cowley 2013: 753). Melody Crowder-Meyer, Shana Gadarian a Jessica Trounstein (2019) v experimentu z USA porovnali ženské a mužské kandidáty různých etnik pro srovnání, jaké předsudky ohledně jejich očekávané ideologie a kompetence v sobě američtí občané mají. V prvním kole experimentu, kdy voliči znali pouze etnicitu a pohlaví kandidátů, preferovali bělošské kandidáty oproti afroamerickým o 22 %. Přidáním informace o profesi kandidáta se však tento rozdíl snížil na 6 %.

Povolání kandidáta tedy na voliče zřejmě vliv má. Otázkou však je za prvé – jaká povolání mají voliči nejvíce v oblibě, a za druhé, s čím si povolání kandidáta voliči spojí, tedy jakým mechanismem povolání jako zkratka na voličovo rozhodování funguje. Jako první zkoumali rozhodování voličů při absenci politické strany jako voditka Gary Byrne a Kristian Pueschel. Položili si otázku, „co dělá volič, když vejde do volební místnosti bez jakékoliv znalosti o soutěžících kandidátech, o jejich názorech na současné otázky, dokonce i bez znalosti aktuálních otázek samotných, při absenci informace o kandidátově straně a s minimální znalostí úřadu, do kterého jde volit“ (Byrne a Puschel 1974: 778). Jaké informace z kandidátní listiny jsou pro takového voliče rozhodující? Analýzou dvaceti let voleb do místních výborů Demokratické strany a Republikánské strany v Kalifornii určili, že kandidát, který neuvede povolání vůbec, má o 39 % méně hlasů, než kdyby povolání uvedl. Nejvyšší volební zvýhodnění získala povolání profesor (74 %) a lidé, kteří ohajovali mandát (47 %), dále inženýři (21 %), právníci (16 %). Naopak burzovní makléři, prodejci, pojišťováci, ženy v domácnosti a zubaři uvedením svého povolání získali nevýhodu (13 % až 24 %).

Ve stejném roce 1974 přispěl svými poznatky z prostředí kanadských federálních voleb Dennis Forcese (1977: 339). Využil dostupnosti informací o povolání kandidátů z rejstříku volebního úřadu. Porovnal všechny kandidáty s těmi, kteří byli nakonec úspěšní, a došel k závěru, že kandidáti s „vyšším statusem“ povolání měli dvakrát vyšší šanci na zvolení než kandidáti s nižším statusem“, a to nehledě na politickou stranu. Konkrétně se jednalo o kandidáty s povoláním z oblasti práva, managementu, přírodních a sociálních věd.

O tři roky později provedli podobný výzkum Paul Harris a John Halligan (1977: 146), avšak na Novém Zélandu a na komunální úrovni, na základě nově uváděné informace o povolání kandidátů jak do místních zastupitelstev, tak do představenstev veřejných institucí.¹ Nejvyšší podíl zvolených kandidátů dle profese tvořila kategorie „byznys“ – 41,5 %, z toho ve

¹ Například nemocnic nebo přístavů.

velkých městech polovinu tvořili ředitelé společností a třetinu manažeři firem. Následovali je „vysoce profesionalizovaní“ – 18,4 %, z toho polovina účetní a právníci. V porovnání složení seznamu všech kandidujících s výsledným seznamem všech zvolených získala nejvyšší procentní nárůst kategorie „byznys“ (o 1,3 %). Nejvyšší pokles u složení před a po zvolení byl naopak u kategorie úředníka státní správy (o 1,3 %).

Brenda Buren (1992: 113) rozesláním dotazníků kandidátům arizonských parlamentních voleb analyzovala osobní vlastnosti kandidáta a jeho šanci na výhru. Přestože jejím primárním cílem bylo zkoumat a zjistit vliv délky rezidence kandidáta na jeho šanci k výhře, z analýzy vyšlo, že kandidáti s „white collar“ zaměstnáním (duševně pracující) měli dvojnásobnou šanci na výhru oproti kandidátům s „blue collar“ zaměstnáním (manuálně pracující).

Zvláště přínosná je analýza irských parlamentních voleb z let 1948 až 1982, kterou provedl Michael Marsh (1987: 70) Volby do irského Dáilu /irské dolní komory jsou obzvláště vhodným prostředím pro výzkum, jelikož se do něj volí systémem jednoho přenosného hlasu. Soupeři spolu i jednotliví kandidáti ze stejné politické strany, tím spíše se tedy volič bude místo zkratky politické strany rozhodovat dle osobních kvalit kandidátů. Z analýzy vyplynulo, že z kandidátů, kteří neobhajovali mandát, měli nejvyšší šanci na zvolení jedinci s předchozí politickou zkušeností v senátu, komunálních a sněmovních volbách a kandidáti s „profesionálním“ povoláním – učitelé a právníci.

Rovněž vysoce vypovídající o preferencích voličů je výzkum z prostředí vlámských voleb do dolní komory parlamentu z let 2003 až 2010, který uskutečnili Gert-Jan Put a Bart Maddens (2012: 15) na 5694 kandidátech, kteří získali nejvíce preferenčních hlasů. Co se profese týče, malou výhodu v zisku preferenčních hlasů získali kandidáti podnikatelé (5 %) a kandidáti zaměstnaní v politické straně (8 %) nebo na ministerstvu. Vyšší výhodu pak získali kandidáti již zaujímající politický post. Ministr, tedy kandidát z vyšší politické úrovně, získal průměrně 2,52krát více hlasů, inkumbentní poslanec 1,51krát a starosta 1,27krát více hlasů než kandidát bez postu v politice. Z nepolitických povolání měly nejvyšší pozitivní efekt profese stranický profesionál (1,08) a podnikatel (1,045), úředník (-0,989) a nezaměstnaný (-0,975) měli naopak negativní efekt.

Výzkumy uvedené výše jsou sice z různých zemí, ukazují však podobné výsledky. Pokud se pokusíme o zobecnění, z kandidátních listin nebo konkurenčních kandidátů voliči obvykle nejvíce preferovali povolání s vyšším společenským statutem, profesionalizované

a duševně pracující kandidáty. Dále dostali volební „bonus“ kandidáti podnikatelé a manažeři. Zejména vysoký přínos byl prokázán u kandidátů, kteří již měli zkušenosti v politice – jak v dané volební úrovni, tak v úrovni nižší i vyšší. Výzkumy uvedené výše se však nesnažily o teoretické zobecnění, pouze popisovaly výsledky konkrétních voleb a to, zda určitá povolání měla pozitivní, nebo negativní vliv. Nepopisují konkrétní mechanismus, jakým způsobem funguje povolání kandidáta jako informační zkratka pro voliče. Následující výzkumy, přestože jich je málo, tento nedostatek doplňují a soustřeďují se již konkrétně na využití informací o povolání kandidáta jako informační zkratky dle teorie heuristiky.

Co se empirických výzkumů týče, ve Spojených státech je nejpříhodnější pro výzkum vlivu povolání kandidátů stát Kalifornie, kde se v komunálních volbách díky výše zmíněné reformě progressivistů nesmí uvádět politická strana kandidátů a zároveň jsou na volebních lístcích jedním až třemi slovy specifikována povolání kandidátů. Vzhledem k absenci informace o politické straně jako významné zkratky pro rozhodnutí voliče můžeme očekávat, že budou voliči kromě pohlaví, etnicity a věku kandidáta rozhodovat zejména dle jeho profese.

S reálnými daty z kalifornských voleb v kombinaci s experimentem na simulovaných volbách pracovali Lonna Atkeson a Brian Hamel (2018). Předpokládali, že volič bude pro daný úřad volit takové kandidáty, kteří jsou pro vykonávání úřadu co nejvíce kvalifikovaní. Voliči sice skutečnou osobní kvalifikaci kandidátů neznají, tuto informaci jim však zprostředkovává údaj o kandidátově povolání (Atkeson & Hamel, 2018: 60). Přestože u některých druhů voleb je spojení mezi vhodným povoláním kandidáta a výkonem mandátu přímější, například u představenstva školní rady, které autoři zkoumají, i u obecnějších, pozic jako je starosta, se mohou některá povolání zdát vhodnější, například manažer firmy nebo majitel malého podniku (Tamtéž: 64). Výzkum Atkesona a Hamela potvrdil předpoklad, že do voleb do školních rad skutečně voliči volili kandidáty svou profesí nejbližší studentům jako učitel, instruktor, profesor, spíše než kandidáty vzdálenější studentům jako školní poradce, sekretářka nebo školní inspektor.

Předchozích výzkumů, které popisují mechanismus fungování informace o povolání jako zkratku k určení kompetence kandidáta, je několik. Masao Nakinishi, Lee Coope a Harold Kassarijan (1974) došli k závěru, že u voleb do představenstev amerického systému vyšších odborných škol byli preferováni kandidáti se zkušenostmi z oblasti vzdělávání. John Mueller (1970) dospěl v podobných volbách ke stejnému závěru, přičemž byli tito kandidáti dokonce úspěšnější než kandidáti s prestižním povoláním advokáta a právníka. Philip Duboise (1984) tento předpoklad demonstroval na volbách soudců do vrchního soudu v Kalifornii v letech

1976–1980, kam byli zvoleni soudcem kandidáti buď znovu se ucházející o mandát, nebo ti, kteří měli svým povoláním k soudci nejbliže (soudci obecních soudů).

Nejcitovanější prací ověřující hypotézu, zda je povolání kandidáta zkratkou vypovídající o jeho kompetenci vykonávat daný úřad, je výzkum Moniky McDermott (2005). V kalifornském dotazníku v roce 1994 prezentovala polovině dotazovaných kandidátovo jméno a stranickou příslušnost, druhé polovině navíc i povolání kandidáta. Výzkum se netýkal legislativních voleb, nýbrž specializovaných postů ve vládě² jako státní pokladník. Analýza ukázala, že voliči preferovali inkumbenta, pokud byl takový kandidát na listině. Pokud ne, voliči, kterým byla poskytnuta i informace o povolání, zvolili takového kandidáta, jehož povolání bylo relevantní pro daný úřad. Například pro mandát ministra financí dotazovaní preferovali „podnikatele a finančního manažera“. Jak trefně autorka uvedla, stejně jako při pracovním pohovoru zaměstnavatel z životopisu uchazeče usuzuje na jeho schopnosti pro dané zaměstnání, usuzují voliči dle povolání kandidátů na volebním lístku na to, který z kandidátů má pro volený úřad největší schopnosti, alespoň relativně při porovnání s ostatními kandidáty. Vykonávání úřadu je konec konců pracovní pozice, o kterou kandidáti mezi sebou soutěží. Hypotéza o kompetenci funguje i jako způsob, jak nahlížet na úspěšnost inkumbentních kandidátů. To, že už daná osoba jeden nebo více mandátů vykonávala, je bezpochyby pro voliče jasným důkazem o kompetenci této osoby (Tamtéž: 203), pokud tedy volič není o průběhu funkce kandidáta dostatečně informovaný a nemá informace, které by to popíraly.

Patricia Kirkland a Alexander Coppock (2017) v experimentu, kde simulovali blíže neurčené volby v USA, došli k podobnému závěru. Provedli dva experimentální typy voleb, volby bez určení politických stran kandidátů a volby s určením stran. Co se proměnné politická zkušenost týče, dotazovaní volili o 25–30 % častěji kandidáty, kteří zastávali post člena městského zastupitelstva, kongresmana či starosty. Dle autorů tedy voliči tyto kandidáty vnímali jako více kompetentní a spíše je volili. Tento předpoklad dle autorů potvrdilo i zjištění, že volební bonus u těchto povolání byl vyšší, když dotazovaným nebyla sdělena politická příslušnost kandidátů – voliči tak museli využít jiné zkratky, která by pomohla s volbou, a využili právě povolání kandidátů k určení jejich kompetence (Kirkland & Coppock, 2017: 582). U proměnné povolání kandidáta měla negativní efekt na zvolení povolání matka/otec v domácnosti, elektrikář a policista, pozitivní vliv pak majitel malého podniku, výkonný ředitel. Úspěšná byla povolání učitel, advokát a policista. Je však nutné poznamenat, že Kirkland

² Treasurer, Controller, Secretary of state, Attorney General, Insurance General, Lietenant Governor

a Coopock voličům pouze položili otázku, koho by volili z několika kandidátů bez upřesnění typu voleb, do jakých by kandidáty volili. Volič si tedy v tomto experimentu povolání kandidáta nemohl spojit se zkušenostmi vhodnými pro daný post. Možná proto byl vliv politických zkušeností mnohem vyšší než vliv povolání kandidáta.

Hilde Coffe a Elizabeth Theiss-Morse (2016) si položily výzkumnou otázku, jak povolání kandidáta ovlivňuje představu voličů o jejich kompetenci v různých oblastech vládnutí a celkově jejich šanci na zvolení. Na základě experimentů s 238 studenty na americké a 556 studenty na novozélandské univerzitě zkoumaly, zda funguje povolání jako zkratka pro určení schopností, znalostí a expertizy kandidáta, díky které si voliči ušetří energii při rozhodování, koho mají zvolit (Coffé & Theiss-Morse, 2016: 2). Studenti hodnotili náhodně sestavené profily kandidátů do sněmovních voleb s informací o politické straně, povolání (politika, podnikatel, vzdělávání), vzdělání a pohlaví. U kandidátů určovali, jak dobrou práci by odvedli v různých oblastech, například v zahraniční politice, v oblasti potírání zločinu, zdravotnictví nebo životním prostředí. Jak autorky očekávaly, nejvíce kompetentní kandidáti byli ti, kteří měli svým povoláním k dané oblasti nejbližší, jak uvedli respondenti jak na Novém Zélandu, tak v Americe. Povolání bylo navíc silnějším stereotypem než pohlaví kandidáta (Coffe & Theiss-Morse, 2016: 15).

Nejnovější empirický výzkum na kalifornských komunálních volbách před rokem provedli Brian Adams, Edward Lascher a Danielle Martin. Ověřovali populární tvrzení, jemuž v současnosti věří 81 % Američanů, a sice že se v Americe bude žít lépe, když budou vládnout podnikatelé a manažeři. Navíc předpokládali, že i v rámci povolání podnikatel budou voliči rozlišovat a upřednostní malé podnikatele oproti velkým společnostem, jelikož mají lepší dopad na místní komunitu, občané je vidí jako „jednoho z nás“ a jsou lidmi jednoduše více oblíbení (Adams, Lascher & Martin, 2020: 3, 10). Na datech od 11 000 kandidátů z komunálních voleb v Kalifornii z let 2008 až 2015 dokázali, že nejvyšší úspěch měli inkumbenti, dále kandidáti již zastávající jiný post v politice, zvýhodnění měli i majitelé malých podniků, na rozdíl od jiných kandidátů ze sféry businessu. Následně získali bonus také právníci a učitelé. Nejvyšší znevýhodnění měli naopak realitní makléři. Hypotézu o preferenci malých podnikatelů oproti majitelům velkých společností potvrdil i doplňující experimentální výzkum. Je přínosný pro výzkum zkratky povolání i v tom, že poukazuje na alternativní mechanismus, na jehož základě volič dle povolání kandidáta určí, komu dá hlas. Kromě zhodnocení kompetencí kandidáta, které mohou mít podle předpokladů majitel velké firmy i malopodnikatel podobné, voliči upřednostnili malé podnikatele díky jejich společenské oblíbenosti. Právě ta zajistila, že ze dvou

kandidátů s podobným povoláním voliči preferovali statisticky významněji toho dle profese společensky populárnějšího.

Jak můžeme vidět na přehledu empirických výzkumů povolání kandidátů jako heuristické informační zkratky, mají jeden společný nedostatek – malý počet kategorií proměnné povolání. Většinou pouze srovnávají několik vybraných profesí, jako jsou podnikatel, učitel, právník, doktor, nezaměstnaný nebo matka v domácnosti. Výzkumy sice odhalily, že proměnná povolání měla určitý efekt, neposkytly nám ale pomůcku aplikovatelnou v praxi, jež by pomohla určit, které profese kandidátů se na kandidátní listině vyplatí zahrnout, které naopak ne. Tento problém pomáhají vyřešit dva dosud nejpodrobnější výzkumy – výzkum Litona Chakrabortyho (2012) o švédských komunálních volbách s 33 kategoriemi povolání a Mario Mechtelův (2013) výzkum voleb v Badensko-Württembersku s 51 kategoriemi.

Liton Chakraborty pro svůj výzkum vybral 59 obcí s počtem obyvatel nad 30 000, aby skutečně simuloval prostředí, kde nejsou voliči o kandidátech informováni, ale také proto, že neměl k dispozici kompletní dataset všech obcí (Chakraborty, 2012: 23). Zaměřil se na to, kdo byl zvolen preferenčními hlasy a kdo měl preferenčních hlasů nejvíce. Z výsledných 3757 kandidátů měli nejvyšší šanci na zvolení preferenčními hlasy oproti referenční skupině kandidátů, kteří neuvedli povolání vůbec, starosta (49 %), politik (39 %) a člen parlamentu (21 %), farmář (19 %), vedoucí (13 %), podnikatel (11 %) a učitel (6 %). Negativní vliv měla kategorie důchodce (-13 %), prodavač (-12 %), student (-8 %), penzista (-11 %) a sekretářka (-7 %) (Chakraborty, 2012: 13). Podobné výsledky se potvrdily i při využití alternativní závislé proměnné počet preferenčních hlasů. Vysoká úspěšnost politických profesí zůstala i při kontrole proměnné politická strana, pozice na kandidátce a pohlaví kandidáta, Výsledný úspěch politických profesí autor vysvětlil zkušeností a kompetencí, jakou tato povolání signalizují, a to na rozdíl od důchodců a studentů.

U komunálních voleb v Badensko-Württembersku vybral Mario Mechtel rovněž pouze obce nad 40.000 obyvatel a pouze největší politické strany, protože jejich kandidátní listiny měly nejvíce kandidátů. Zůstalo mu tak k analýze 4423 případů. Jako závislou proměnnou určil počet míst, o které se kandidát posunul dle výsledků voleb na listině. Na rozdíl od předchozích výzkumů porovnával tři alternativní hypotézy, pojmenované efekt reputace, efekt známosti a efekt kompetence. Efekt reputace předpokládal, že povolání veřejně populárnější a prestižnější budou volena častěji, protože neinformovaný volič raději zvolí kandidáta s populárním povoláním. Podle efektu známosti některá povolání jako například pekař nebo farmaceut, kteří kandidují v obvodu, kde mají zároveň pobočku, budou veřejně známí a mohou

čerpat hlasy z této známosti. Třetí hypotéza kompetence je klasický předpoklad, který ověřují i ostatní autoři, že některá povolání v sobě zahrnují schopnosti a zkušenosti relevantní pro výkon postu zastupitele obce, což dle autorova očekávání volič ocení. U velkého počtu profesí mělo povolání na úspěch kandidáta vyšší efekt než proměnná pohlaví, či dokonce vzdělání kandidáta. Nejvyšší pozitivní zisk měli kandidáti pekař/řezník (10 míst), farmář (9), u nichž byl zásadní vliv efektu reputace povolání a efektu známosti. Pod nimi se umístila společná kategorie pro všechny politické profese (9, efekt kompetence), policista (9, efekt reputace) a následně zahradník, pastor a lékař (8, efekt reputace). Nejvyšší negativní efekt měla povolání ze sektoru finančnictví/pojišťovnictví, z managementu, nebo konzultanti, prodejci a sekretářky (Mechtel, 2013: 61–62). Kromě velmi podrobného rozdělení a seřazení úspěšnosti povolání tedy Mario Mechtel přispěl k výzkumu vlivu povolání kandidáta na jeho zvolení i kombinací tří alternativních mechanismů, ze kterých měly největší efekt popularita kandidáta a efekt kompetence. Jak se ukázalo, rozdělit kandidáty do většího počtu unikátních kategorií skutečně přineslo lepší pohled na zkoumanou problematiku. Na druhou stranu však úspěch farmářů a pekařů ukazuje, že úspěšnost různých povolání závisí na kontextu jejich reputace a pozice v dané zemi.

Tím končí výčet výzkumů, které zkoumaly vliv povolání kandidáta na jeho šanci ke zvolení. Přestože úspěšnost konkrétních profesí byla v různých zemích a volbách různá, můžeme z nich vyvodit dva základní trendy – podle nich autor v následující podkapitole formuluje alternativní hypotézy.

1.5 Hypotézy

Z předchozího výčtu a shrnutí dosavadních výzkumů na téma povolání kandidáta jako informační zkratky můžeme vyvodit následující hypotézy. Tyto hypotézy bude autor ověřovat analýzou komunálních voleb v České republice z roku 2018. První hypotézou je, že voliči preferují nejvíce kompetentní kandidáty. Jak shodně předpokládaly a potvrdily výzkumy jak ze Spojených států, tak z dalších anglosaských i ostatních zemí, údaj o povolání pravděpodobně slouží jako zkratka, podle které voliči usuzují na kompetenci kandidáta vykonávat daný úřad. Výzkumy tento předpoklad dokazují ve dvou dimenzích. Za prvé, voliči nejvíce ze všech preferovali ty kandidáty, kteří zastávali politickou profesi. Jak lépe ukázat, že kandidát bude v úřadu schopný, než je uvedení toho, že už úřad buď na stejné, nebo na vyšší úrovni zastával. Za druhé, jak výzkumy ukázaly, voliči nejspíše budou preferovat kromě politických profesí i ty profese, které naznačují kompetence kandidátů v oblastech relevantních pro výkon jejich mandátu. Naopak kandidáti, kteří žádné povolání nezastávají nebo zastávají povolání s žádnou

nebo minimální kvalifikací, budou preferováni nejméně. U těchto kandidátů totiž absentuje informace o jejich kompetenci, případně je jejich profese pro výkon funkce nevhodná.

Hypotéza H1: Kandidáti s politickou profesí a kandidáti s profesí relevantní pro výkon funkce zastupitele budou voleni nejčastěji.

Hypotéza H2: Kandidáti bez zaměstnání a kandidáti s velmi nízkou kvalifikací budou voleni nejméně.

Alternativní vysvětlení, jak působí informace o povolání na voliče, prezentovali zatím pouze Mario Mechtel (2013) na komunálních volbách v Bádensko-Württembersku a Brian Adams, Edward Lascher a Danielle Martin (2020) na kalifornských komunálních volbách. V americkém výzkumu odpovídala veřejná oblíbenost malých podnikatelů oproti velkým podnikatelům i volebním výsledkům těchto kandidátů. V německých volbách prestiž jednotlivých povolání silně korelovala s úspěchem u voleb, a to na úrovni statistické významnosti 1 %. Je tedy možné, že to, jakou má povolání prestiž v očích veřejnosti, může ovlivnit šanci kandidáta na zvolení, a to i v tom případě, že kompetence spojené s jeho profesí nemusí být relevantní pro výkon daného úřadu.

Hypotéza H3: Kandidáti se společensky prestižnějším povoláním budou mít vyšší šanci na zvolení než ti s povoláním méně prestižním.

Výše představené hypotézy bude autor v analytické části práce ověřovat na základě reálných dat z českých komunálních voleb z roku 2018. Před samotnou operacionalizací proměnných a analýzou je vhodné zmínit, proč autor pro výzkum zvolil právě české komunální volby.

1.6 Volby do českých zastupitelstev obcí – ideální pro výzkum?

Zásadní výhodou v České republice je, že povolání skutečně na volebním lístku všichni kandidáti do komunálních voleb uvádí. Jelikož v datasetu dostupném z registru kandidátů z voleb z roku 2018 není jediný kandidát bez informace o povolání, uvedení profese je očividně povinné. Výsledný dataset tak s 215 884 kandidáty, z toho 61 0804 zvolenými zastupiteli obsahuje v porovnání s předchozími výzkumy řádově nejvíce případů. Komplikací však je, že kandidáti nemají na výběr ze seznamu povolání, do kterého by se zařadili, nýbrž své povolání určují sami. Důsledkem je, že jakákoliv klasifikace musí být udělána ručně a „kategorizace uvedených zaměstnání představuje prakticky neřešitelný úkol“ (Bernard, 2012: 625). Možná i proto se podobnému výzkumu dosud nevěnoval žádný český politolog, přestože díky

dostupnosti těchto dat jsou české komunální volby ideálním prostředím k doplnění zahraničních výzkumů pro vliv povolání na úspěch kandidátů. Pouze Josef Bernard se výzkumu zkratk v českých komunálních volbách věnuje ve svém článku z roku 2012, avšak pracuje pouze s proměnnými inkumbence (nejvyšší vliv), pohlaví, věk a titul kandidáta. Proměnnou povolání nepřímo zkoumá titulem kandidáta. Titul MUDr. oddělil zvlášť od ostatních titulů a vyšla mu u něj o 5 % vyšší úspěšnost než u kandidátů „s titulem“, z čehož usuzuje, že lékaři jsou častěji voleni než ostatní profese.³ Předkládaná diplomová práce tuto mezeru ve výzkumu českých voleb doplňuje – autor informací o povolání kandidáta zpracoval a rozdělil do 44 unikátních kategorií (viz kapitola operacionalizace). K podobnému počtu kategorií se dostal i Mario Mechtel ve výše citovaném výzkumu v německých komunálních volbách (51). V českých komunálních volbách může kromě profese kandidáta volič pracovat i s dalšími zkratkami, které lze zkoumat jako alternativní vysvětlení úspěchu kandidátů. Z volebního lístku lze snadno vyčíst i pohlaví kandidáta, což vyplývá z jednoznačnosti českých jmen a skloňování příjmení. Dozví se o případné politické příslušnosti kandidáta, o jeho vzdělání prostřednictvím uvedeného titulu a o věku. Přestože se nám znalost těchto informací zdá samozřejmá, například v Kalifornii se informace o politické příslušnosti neuvádí a pohlaví kandidáta někdy nelze jednoznačně určit⁴.

Volební systém do komunálních voleb rovněž v porovnání s ostatními českými volbami poskytuje voličům výhodu v možnosti volit jednotlivé kandidáty preferenčním hlasováním a vysoce tak personalizovat svou volbu (Lebeda, 2009: 335). Pro připomenutí, volič má tolik hlasů, kolik je obsazovaných mandátů, a může je udělit jednotlivým kandidátům v rámci jedné či více kandidátních listin (panašování), nebo zaškrtnutím jedné kandidátní listiny všechny své hlasy udělí této kandidátce. Je však na místě podotknout, že na rozdíl například od komunálních voleb v některých německých spolkových zemích nemohou voliči jednomu kandidátovi dát více hlasů (kumulace). Přestože má na výsledné složení zastupitelstva rozhodující vliv ve velkém množství případů pořadí kandidátů dle kandidátní listiny (Šedo, 2019: 347), můžeme alespoň na základě porovnání počtu hlasů jednotlivých kandidátů oproti průměru na jednoho kandidáta strany určit, kteří jednotlivci z listiny byli více preferováni. Jinak řečeno, pro účely našeho výzkumu není nutné, aby kandidát překročil hranici 110 % průměru hlasů na kandidáta strany, stačí nám zjistit, koho voliči preferovali a koho ne. Možnost udílení preferenčních hlasů

³ Můžeme však argumentovat, že o vlivu titulu MUDr. nám tato analýza nic neřekne, protože vliv MUDr. srovnává s kategorií bez titulu a s kategorií ostatní tituly. Je možné, že titul MUDr. má stejnou šanci na zvolení jako jiný doktorský titul. Zahrnutím všech ostatních titulů do jedné kategorie mohly „nižší“ tituly snížit vliv titulů „vyšších“

⁴ Porovnejte například anglické jméno Carol Adams s Karlou Adamovou či Karlem Adamem.

a panašování je tedy zdrojem užitečných dat pro výzkum povolání kandidáta a preferencí u voličů.

Pokud nebudeme brát v úvahu nejmenší obce, kde se znají obyvatelé osobně, můžeme volby do zastupitelstev obcí v České republice klasifikovat jako volby s nízkou informovaností voličů o kandidátech, voliči se řídí zkratkami na volebním lístku. Za prvé, oficiální informace o kandidátech mohou voliči čerpat z lokálního tisku, letáků a propagačních materiálů. I v Americe, kde je politická reklama poskytující informace o kandidátech podstatně více rozšířena, jsou komunální kandidáti pro voliče většinou neznámí a spoléhají se na informace z kandidátek přímo u voleb (Crowder-Meyer, 2019: 3). Tím spíše bude toto platit v komunálních volbách pro české voliče, kde politické strany nemají zdaleka takové zdroje jako strany v Americe, aby propagovaly komunální kandidáty. Za druhé, podobně jako Mario Mechtel (2013) posuzuje volby v Bádensko-Württembersku, můžeme předpokládat, že vzhledem k malým pravomocem obecních zastupitelstev není výsledek voleb pro voliče klíčový. Obce nerozhodují o daních, výších důchodů nebo dalších otázkách, které by podstatně změnily život občanů. Motivace voličů pečlivě prostudovat programy politických stran je tedy podstatně menší než ve volbách národních. Ke komunálním volbám v posledních dvaceti letech nepřišlo ani 50 % voličů. Protože jde o takzvané volby druhého řádu, lze očekávat, že voliči pro ně zvolí kognitivně snadnější a racionálnější způsob rozhodování – informační zkratky obsažené v kandidátce. Za třetí, jak shrnuje Josef Bernard (2012: 4), již dřívější výzkumy konstatují, že role politických stran je v českých komunálních volbách omezena, jelikož velké množství kandidátů kandiduje buď jako nezávislí, nebo na společné listině nezávislých kandidátů. Kromě toho pokud kandidáti vystupují na listinách politických stran, často nemají k této straně uvedenou politickou příslušnost a mezi listinami různých stran fluktuují. Role ideologie je v komunálním rozhodování dále omezena, protože voliči si hůře ideologické rozdíl mezi jednotlivými stranami interpretují ve vztahu k otázkám lokální politiky a v zastupitelstvu je často zastoupeno několik politických subjektů najednou. V menších obcích často ani nemají strany dostatek vlastních členů pro zaplnění kandidátních listin a tyto mezery doplňují nestraníky (Ryšavý & Bernard, 2013; Ryšavý & Šaradín, 2010; Balík, 2009). I samotný volební systém, který umožňuje vybírat napříč kandidátními listinami, je reflexí předpokladu, že komunální politika má být věcná a méně ideologická (Lebeda, 2009: 334).

Komunální volby v České republice můžeme vzhledem k výše uvedeným argumentům nepochybně označit jako volby s nízkou informovaností voličů⁵, ve kterých pro voliče není racionální informovat se složitě o kandidátech. Dobře na nich můžeme ověřit fungování povolání kandidátů jako informační zkratky zejména díky povinnosti kandidáta povolání uvést. Díky absenci předem nadefinovaných kategorií, ze kterých by kandidát své povolání vybral, máme k dispozici široké spektrum profesí. Možnost preferenčního hlasování a výběru kandidátů napříč kandidátními listinami nám rovněž umožňuje zjistit, kdo dostal v rámci kandidátek více a kdo méně hlasů, a podrobněji odhalit preference voličů. Z těchto důvodů jsou komunální volby v Česku pro výzkum volebních zkratk vhodným prostředím. Následující část diplomové práce se věnuje zpracování dat, operacionalizaci zkoumaných a kontrolních proměnných a samotné analýze, která povolání kandidátů přináší největší výhodu u voleb.

⁵ V teorii heuristiky u volebního chování označováno jako „low-information elections“.

2 Metodologie

Data pro výzkum komunálních voleb autor získal ze serveru volby.cz, kde jsou ke stažení „otevřená data“ pro výsledky voleb⁶. Dataset s registrem kandidátů do komunálních voleb obsahuje jak všechny informace, které jsou k přečtení na volebním lístku, tak i dodatečné informace o zisku preferenčních hlasů kandidátů a o zisku mandátu. Další klíčové proměnné jako inkumbence nebo pohlaví kandidáta autor přidal ručně, viz níže. Pro doplnění chybějících proměnných autor využil i dataset obsahující celkové výsledky voleb dle jednotlivých politických stran dle volebních okrsků. Na rozdíl od předchozích výzkumů zahraničních autorů je tento výzkum specifický v tom, že nezkoumá vzorek případů, na jejichž základě posuzuje celou populaci (kandidátů), nýbrž zkoumá skutečně všechny kandidáty. Pro porovnání – ve výzkumu švédských komunálních voleb pracuje Liton Chakraborty s 3757 případy a Mario Mechtel u voleb v Bádensko-Württembersku zkoumá 4423 případů. Většina dalších výzkumů zkratky povolání byla provedena formou experimentu. Po odstranění neplatných přihlášek kandidátů v autorově datasetu zbylo pro zpracování 215 884 kandidátů, tedy řádově více než zatím nejobsáhlejší výzkumy této problematiky. Následující podkapitoly se zabývají zpracováním informací z datasetu, vytvořením nezávislých, závislých a kontrolních proměnných pro následující analýzu⁷.

2.1 Nezávisle proměnná – povolání

Jak již bylo zmíněno, kandidáti nejsou limitováni výběrem povolání z předem nadefinovaných kategorií. Mohou do přihlášky dopsat cokoliv, což znamená, že autorovi zůstalo na zpracování 37 615 unikátních záznamů a kódování profese jako kategorické proměnné musel autor provést ručně. V registru byly i kuriózní vstupy (přestože ojedinele) jako „*seniorka, která se ráda stará o svou zahrádku*“ nebo „*plachý ajťák*“ či „*pintlich cifršpionka*“. Vysoký počet unikátních záznamů k rozřazení byl dán i tím, že zatímco se někteří kandidáti identifikovali jako „*majitel firmy*“, jiní zase jako „*maj. firmy*“ nebo „*spoluvlastník firmy*“. Někteří kandidáti uváděli více povolání, například „*ekonom, právník*“ nebo „*živnostník, OSVČ, elektrikář*“. Pro účely výzkumu autor u těch kandidátů, kteří uvedli více povolání (kromě důchodců a podnikatelů), vybral to uvedené na první pozici (psycholog, zastupitel pro sociální začleňování -> psycholog), případně to, které lépe spadalo do jedné z autorem nadefinovaných kategorií („*kompostář, obecní zastupitel, člen rep. výboru ČPS*“ -> „*obecní zastupitel*“).

⁶ https://volby.cz/opendata/kv2018/kv2018_opendata.htm -> „Registry“ -> soubor „kvrk“ pro kompletní seznam kandidátů, „Číselníky“ pro vysvětlení užitých zkratk

⁷ Data jsou dostupná na vyžádání přes koubek.franta@gmail.com

Pro vytvoření nezávisle proměnné „povolání“ bylo potřeba na základě zformulovaných hypotéz určit, jaké konkrétní profese či obory je vhodné zkoumat a podle nich vytvořit odpovídající kategorie. K potvrzení či vyvrácení nulové hypotézy H_0 (*Kandidáti, kteří blíže nespecifikovali své povolání, mají stejnou šanci na zvolení jako kandidáti, kteří povolání specifikovali*) autor využil toho, že kandidáti měli v určení informace o povolání volnost a mohli doplnit cokoliv. V datasetu se vyskytují dvě skupiny, které se pro validaci nulové hypotézy nabízejí – podnikatelé a důchodci. Někteří uvedli povolání pouze „*důchodce*“ nebo pouze „*podnikatel*“ a jiní kromě toho specifikovali i činnost, které se věnují, tedy „*důchodce – elektrikář*“ nebo „*podnikatel – účetní*“. Můžeme tedy srovnat úspěšnost kandidátů, kteří uvedli pouze „*podnikatel*“ nebo pouze „*důchodce*“ s protějškem, který konkretizoval i nějakou profesi. Tím zjistíme, zda konkretizace povolání skutečně měla vliv na kandidátovo zvolení či nikoliv. Povolání je v tomto případě informací navíc, se kterou volič může pracovat a která mu slouží jako zkratka pro rozhodování.

Hypotéza H_1 (*Kandidáti s politickou profesí a kandidáti s profesí relevantní pro výkon funkce zastupitele budou voleni nejčastěji*) vede nejprve k vyčlenění politických kategorií. Nejvíce relevantní politickou profesí je přirozeně starosta a obecní zastupitel. Jelikož můžeme očekávat, že tito kandidáti jsou inkumbenti, je potřeba proměnnou inkumbence kontrolovat (viz podkapitola kontrolní proměnné). Zbývá povolání s politickými zkušenostmi jsou na národní úrovni poslanec, ministr a senátor a na regionální úrovni hejtman a krajský zastupitel, nakonec poslanec Evropského parlamentu. Co se týče kandidátů s profesí relevantní pro výkon funkce zastupitele, je nejprve potřeba určit, co má zastupitel v praxi na starost. Obce v České republice se v rámci své samosprávy starají o veřejné služby, jako jsou zřizování mateřských a základních škol, péče o pozemní komunikace a zajištění dopravní obslužnosti, sociální a zdravotní služby a organizace kulturního života obce. Mají na starosti agendu dotací a veřejných finančních podpor, správu městské policie, odpadové hospodářství. V rámci přenesené působnosti vykonávají obce činnosti státní správy. Od zastupitelů se očekává, že se problematikou všech těchto veřejných služeb budou zabývat (Jirovec, 2018: 97). Autor s ohledem na tyto činnosti vytváří kategorie pro taková povolání, která by u voličů vyvolala dojem vysoké kompetence kandidáta v některé z těchto oblastí. Budou jimi například ředitel ve školství, různé vedoucí pozice u policie, v kultuře, v dopravě, v sociální politice a v otázkách životního prostředí nebo manažeři čerpání dotací. Jelikož má obec omezený rozpočet, musí zastupitelstvo rovněž strategicky uvažovat a plánovat, do čeho bude investovat, a starat se o celkový rozvoj obce, což

může znamenat poptávku i po povolání jako manažer či ekonom. Protože se zastupitelé při výkonu své funkce setkávají rovněž s právními otázkami, je potřeba doplnit i povolání právník.

Na druhé straně jsou pak dle hypotézy H2 (*Kandidáti bez zaměstnání a kandidáti s velmi nízkou kvalifikací budou voleni nejméně*) kandidáti, které voliči teoreticky znevýhodní pro jejich nekompetenci. Je potřeba doplnit kategorii „*nezaměstnaný*“, jak již bylo uvedeno u nulové hypotézy, „*důchodce bez uvedení dalšího povolání*“ a nakonec „*student*“. Tedy členové společnosti ekonomicky neaktivní a bez identifikace povolání, které by jim zajistilo volební bonus. Dále autor vzhledem k druhé hypotéze vyčlenil kandidáty s velmi nízkou kvalifikací, zejména manuálně pracující profese a práce, které vyžadují minimální vzdělání.

Vzhledem k hypotéze H3 (*Kandidáti se společensky prestižnějším povoláním budou mít vyšší šanci na zvolení než ti s povoláním méně prestižním*) je potřeba dohledat informaci, která povolání jsou v české společnosti považována za prestižní. Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) od roku 2005 nepravidelně zpracovává šetření právě této problematiky. Publikuje je online v tiskových zprávách „*Prestiž povolání*“ (www.cvvm.soc.cas.cz). Dvě poslední šetření byla zveřejněna v únoru 2016 a v červnu 2019. Jelikož předmětem výzkumu jsou komunální volby z října 2018, bude autor výsledky výzkumu srovnávat s výsledky tiskové zprávy z června 2019, tedy s výzkumem časově bližším. Mezi posledními dvěma šetřeními se však naštěstí názor společnosti na jednotlivé profese změnil pouze minimálně. U těch málo profesí, kde se pořadí prestiže změnilo, to bylo pouze o jednu, nejvýše dvě pozice. Pokud dají v komunálních volbách Češi hlas raději prestižnějším povoláním než těm méně prestižním, můžeme očekávat nejvyšší volební bonus u lékaře, kterému až 45 % respondentů CVVM výzkumu udělilo maximální počet bodů. Kromě zdravotní sestry (3. místo) jsou na šesti prvních pozicích preferencí povolání vyžadující vysokoškolské vzdělání. Od sedmé pozice pak již jde o povolání nevyžadující vysokoškolský titul, což může poukazovat na význam vzdělání v mínění o prestiži povolání. Dále je vhodné si všimnout, že hypotéza H3 je v rozporu s hypotézou H1, jelikož politická povolání, u kterých bychom dle H1 očekávali nejvyšší úspěch, rozhodně dle veřejného mínění nejsou nejpobulárnější. Z politických povolání je na tom v očích dotazovaných nejlépe starosta, který se umístil v polovině žebříčku. Ministr je však na sedmém místě od konce a poslanec dokonce na posledním místě, tedy dle nového šetření méně populární než uklízečka (CVVM, 2019: 2).

Tabulka 1: Prestiž povolání dle průzkumu CVVM

Profese	2004		2007		2011		2013		2016		2019	
	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.
Lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.	90,1	1.	88,6	1.
Vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.	77,1	2.	77,3	2.
Zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.	72,8	3.	77,0	3.
Učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.	72,7	4.	72,2	4.
Učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.	70,8	5.	70,1	5.
Soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.	64,3	6.	67,5	6.
Projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.	61,4	7.	61,4	7.
Soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.	58,3	9.	61,1	8.
Policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.	56,3	10.	60,8	9.
Programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.	59,7	8.	60,3	10.
Voják z povolání	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17.	49,7	16.	53,4	12.	56,4	11.
Truhlář	50,8	16.	51,4	14.	53,2	12.	55,6	11.	52,1	13.	55,9	12.
Starosta	60,1	8.	57,4	9.	52,6	14.	53,1	13.	54,3	11.	53,9	13.
Majitel malého obchodu	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15.	54,8	12.	50,3	15.	52,7	14.
Účetní	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10.	52,3	14.	50,5	14.	51,8	15.
Profesionální sportovec	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16.	47,6	18.	49,3	16.	50,6	16.
Manažer	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13.	50,2	15.	48,9	17.	50,5	17.
Stavební dělník					48,1	18.	49,3	17.	44,0	19.	47,4	18.
Bankovní úředník	50,2	18.	48,7	20.	46,9	19.	45,7	19.	42,3	20.	45,5	19.
Ministr	53,8	13.	50,0	17.	38,0	24.	37,9	24.	46,7	18.	43,9	20.
Prodavač	42,8	24.	41,5	23.	43,6	21.	44,7	20.	40,5	23.	43,5	21.
Novinář	54,4	12.	53,0	12.	46,5	20.	43,8	21.	40,9	21.	40,3	22.
Sekretářka	43,7	23.	40,5	24.	41,4	23.	40,0	22.	37,3	24.	38,5	23.
Kněz	46,1	21.	43,2	22.	42,8	22.	38,0	23.	40,8	22.	36,7	24.
Uklízečka	29,4	26.	29,0	26.	34,0	25.	34,2	25.	29,0	26.	34,5	25.
Poslanec	39,9	25.	36,5	25.	27,0	26.	25,1	26.	31,2	25.	31,0	26.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost

Jak ukazuje tabulka ze šetření CVVM výše, je potřeba pro hypotézu H3 zohlednit 26 skupin povolání. Pořadí profesí dle prestiže CVVM pak srovnáme s výsledky z komunálních voleb. Pokud se pořadí budou podstatně lišit, bude možné usoudit, že skutečná data nepodporují pravdivost hypotézy. Šetření CVVM pokrývá různorodou paletu povolání. Buď se tato povolání s dosud vytvořenými kategoriemi nepřekrývají a je potřeba pro ně vytvořit novou unikátní kategorii, nebo jsou podskupinou kategorií ostatních hypotéz a je potřeba je uvést i přesto zvlášť. Například uklízečka a dělník musí být uvedeni zvlášť, přestože by spadali do existující kategorie manuálně pracujících. Problémem je kategorie soudce, kterou nemohl uvést žádný kandidát z datasetu, jelikož soudce nesmí kandidovat do komunálních voleb.

Kromě výše uvedených kategorií, které autor vytvořil na základě testovaných hypotéz, bylo potřeba rozdělit zbývající profese. S ohledem na ostatní výzkumy, zejména od Maria

Mechtela a Litona Chakrabortyho, přidal autor kategorii pro zaměstnance v kultuře, v médiích, zbylé manažery a ředitele s nerelevantními zkušenostmi pro chod obce a kategorii pro realitní/pojišťovací makléře. Zbytek povolání rozdělil autor do kategorií ostatní duševně pracující a ostatní manuálně pracující. Výsledná kategorická proměnná povolání obsahuje 44 kategorií. Povolání, která jsou obsahem své práce podobná, autor zahrnul do společných logicky nejbližších kategorií, jak ukazují příklady povolání v tabulce níže. U kategorií vyplývajících z dotazníku CVVM autor předpokládá, že pokud byla u dotazovaných profese kněz ve zhodnocení prestiže na třetím místě od konce, povolání farář či duchovní nejsou obsahově tak odlišná, že by se výsledné pořadí prestiže nějak změnilo. Usuzujeme, že voliči si v rámci vytváření mentálních zkratk taková povolání, která si jsou velmi podobná, spojují s jedním a tím samým stereotypem. Přírodným nedostatkem výše uvedených kategorií je, že v některých je podstatně méně pozorovaných případů než v jiných. Kvůli velmi nízkému počtu případů autor spojil kategorie dle CVVM ministr a poslanec a všechny ostatní politiky a politické pracovníky sloučil rovněž do jedné kategorie. Kandidátů s povoláním starosta a obecní zastupitel byl naštěstí dostatek a jsou uvedeni v unikátních kategoriích. Výčet všech 44 kategorií je v tabulce níže společně s informací, z jaké hypotézy kategorie vyplývá, kolik obsahuje případů a jaká povolání do ní například spadají.

Tabulka 2: Kódování proměnné „povolání kandidáta“

Kód	Název kategorie	Hypotéza	Počet v datasetu	Příklady povolání
1	Bankovní úředník	H3	681	Celkově zaměstnání v bance a finančnictví a pojišťovnictví – bankovní úředník/specialista, osobní/firemní bankéř, ...
2	Dělník	H2, H3	6216	Všechna povolání s „dělník“ – stavební dělník, dělník ve výrobě, ...
3	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	H2, H0	20193	Pouze důchodce bez uvedení povolání – důchodce, senior, invalidní důchodce, penzista
4	Důchodce, který uvedl povolání	H0	939	Důchodce s uvedením současného či bývalého povolání
5	Duchovní	H3	50	Povolání spojená s náboženstvím – duchovní, farář, jáhen, kněz, ...
6	Ekonom	H1	2766	Ekonom a pro obec relevantní finanční povolání – ekonom, administrátor EU projektů, finanční manažer
7	Kultura, umění, média	H3	687	Pracovníci v kultuře a médiích, umělci – hudebník, výtvarník, publicista, sboristka, muzejník
8	Lékař	H1, H3	3235	Lékař, doktor, chirurg, psycholog, zubař...
9	Majitel obchodu	H3	425	Provozovatel, majitel obchodu, restaurace, cukrárny, prodejny, ..., ne však majitel firmy/společnosti
10	Manažer + ředitel relevantní	H1, H3	320	Manažer, ředitel relevantní pro činnost obce – v dopravě, v rozvojových projektech, manažer veřejné správy,

				veřejných služeb, projektů EU, sociálních služeb, dětského domova, domova důchodců
11	Manažer + ředitel nerelevantní	H1	8693	Cokoliv s „manažer“ a „ředitel“ nerelevantní pro činnost obce – manažer výroby, key account manager, výkonný ředitel
12	Nezaměstnaný	H2	2763	Nezaměstnaný, v domácnosti, rodičovská/mateřská dovolená, péče o osobu blízkou ...pokud k tomu není uvedeno další povolání
13	Novinář	H3	285	Novinář, žurnalista, redaktor, šéfredaktor
14	Obecní zastupitel	H1	842	Obecní zastupitel, zastupitel, radní města, ...
15	Ostatní duševně pracující	H2	48460	Duševně pracující, kteří nebyli přiřazeni do žádné kategorie
16	Ostatní manuálně pracující	-	32829	Manuálně pracující, kteří nebyli přiřazeni do žádné kategorie
17	Podnikatel bez uvedení povolání	H0	25270	Podnikatel bez uvedení specifikace, v čem podniká – podnikatel, OSVČ, živnostník, majitel firmy, jednatel firmy
18	Podnikatel, který specifikoval obor	H0	5538	Podnikatel s uvedením předmětu podnikání či názvu firmy
19	Policista	H1, H3	1478	Policista, strážník, inspektor, komisař, ...
20	Politik, politický pracovník	H1	281	Politici kromě poslance, ministra, starosty a zastupitele obce – krajský zastupitel, senátor, hejtman, člen rady kraje, ... plus politický pracovník – asistent poslance, ...
21	Poslanec + ministr	H1, H3	115	Poslanec parlamentu, ministr
22	Právník	H1	1682	Právník, advokát, ...
23	Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	H1	180	Primář, ředitel nemocnice, ...
24	Prodavač	H2, H3	1860	Prodavač, asistent prodeje, ...
25	Programátor	H3	3318	Programátor, IT specialista, softwarový vývojář, datový analytik, ...
26	Projektant	H3	3316	Projektant, architekt, stavební inženýr, stavební technik, ...
27	Realitní / pojišťovací makléř	H3	485	Realitní makléř, majitel realitní kanceláře, pojišťovací makléř, pojišťovací specialista, ...
28	Ředitel policie	H1	122	Vedoucí pozice u policie – velitel PČR, zástupce velitele, vrchní komisař, ředitel městské policie
29	Ředitel školy	H1	2321	Vedení ve školství – ředitel školy, zástupce ředitele, děkan, rektor univerzity, ...
30	Ředitel v kultuře	H1	164	Ředitel, vedení a organizace kultury – ředitel divadla, majitel kina, organizátor akcí, ředitel kultury, ...
31	Sekretářka	H2, H3	3580	Asistentka, sekretář, office manažer, recepční, administrativní pracovník, ...
32	Sportovní profese	H3	516	Všichni sportovci, trenéři, manažeři ve sportu, bývalí mistři a vicemistři
33	Starosta	H1, H3	4648	Starosta, místopředseda, primátor, bývalý starosta
34	Student	H2	4246	Student, absolvent, ...
35	Truhlář	H2, H3	853	Všechna povolání s „truhlář“
36	Účetní	H3	3255	Účetní, daňový poradce, asistentka účetní, ...
37	Učitel na VŠ	H1, H3	898	Učitel na VŠ, vysokoškolský pedagog, akademický pracovník, odborný asistent na VŠ, docent, děkan, doktorand
38	Učitel na ZŠ + učitel obecně	H1, H3	9503	Učitel na SŠ, ZŠ, MŠ, učitel, pedagog, profesor na gymnáziu
39	Uklízečka	H2, H3	357	Uklízečka, asistentka úklidu, pokojská
40	Úředník	H3	1961	Všechna povolání s „úředník“

41	Vědec	H3	1091	Vědec, výzkumný pracovník, akademik, biolog, biofyzik, geolog, sociolog, ...
42	Voják	H3	362	Voják z povolání, AČR, důstojník, ...
43	Zdravotní sestra	H3	2272	Zdravotní sestra, ošetřovatelka, porodní asistentka, ...
44	Zemědělec	H3	1577	Zemědělec, agronom, farmář

Zdroj: Vlastní zpracování autora

2.2 Závisle proměnná – zisk mandátu a index preference

Závisle proměnnou, kterou můžeme souhrnně nazvat úspěch ve volbách, různí autoři operacionalizují různými způsoby. Přístup první by byl porovnat seznam všech kandidátů s těmi, kteří byli zvoleni preferenčním hlasováním, jak to udělal Liton Chakraborty ve svém výzkumu švédských komunálních voleb. Jeho dichotomická závisle proměnná preferenční hlas má hodnotu 1, pokud byl kandidát díky preferenčním hlasům zvolen, a hodnotu 0, pokud zvolen nebyl. Tato operacionalizace dává smysl u švédských komunálních voleb, kde volič hlasuje pro jednu kandidátní listinu strany a v rámci volby této strany může udělit jeden preferenční hlas. Pro postup nahoru stačí získat 5 % hlasů, jež obdržela politická strana, za kterou kandiduje. V českém prostředí je však tento přístup komplikovaný. Za prvé, český kandidát pro postup nahoru musí získat o 10 % více hlasů, než je průměr hlasů na jednoho kandidáta dané strany. Hranice pro posun na první místo je tedy vyšší než ve Švédsku. Za druhé, ve Švédsku volič preferenční hlas uděluje pouze v rámci politické strany, kterou do zastupitelstva zvolil. V Česku je možné i panašování, tedy hlasování pro jednotlivé kandidáty napříč listinami. Preferenčních hlasů má volič tolik, kolik je míst v zastupitelstvu. Mnoho voličů však neví, že každý preferenční hlas pro kandidáta strany je zároveň počítán jako hlas této straně a zvyšuje průměr, který musí kandidát překonat. Skutečný postup na volitelnou pozici je tedy mnohem komplikovanější, než se na první pohled zdá, a často tak v komunálních volbách na volitelnou pozici i díky preferenčním hlasům nepostupuje v kandidátce nikdo (Lebeda, 2009: 337–340). Nejvyšší šanci na postup nahoru mají silné a populární osobnosti, které volili i voliči jiných politických stran kroužkováním na konkurenční kandidátce. Absolutní zisk mandátu díky preferenčním hlasům by tedy v českém volebním systému obrovskou část kandidátů vyloučil a počet zvolených kandidátů by byl takto oproti jejich celkovému počtu mizivý.

Lepší přístup, který autor v analýze využije, představuje jednoduché přiřazení hodnoty 1 kandidátovi, který získal mandát, a hodnoty 0 kandidátovi, který nezískal mandát, nehledě na zisk mandátu preferenčním hlasováním. Výhodou oproti předešlému přístupu je, že z výpočtu vystoupí mnohem větší počet úspěšných kandidátů, na kterých půjde zhodnotit, jaké profese budou zastávat úřad a jaké profese jsou zvýhodněny oproti profesím nezvoleným. Inherentní

problém je, že zpravidla získají mandát kandidáti na předních volených pozicích a s klesajícím umístěním na kandidátce klesá šance na zvolení vzhledem k mechanismu voleb (Šedo, 2009: 347). Pozici na kandidátní listině, a tedy i šanci na zvolení určuje kandidátní strana či subjekt, který kandidátku sestavuje. K ustanovení kandidátních listin dochází několik týdnů před volbami a u většiny stran⁸ bez zásahů a vlivu veřejnosti, pouze na základě rozhodnutí užšího vedení strany. Musíme tedy s využitím tohoto přístupu mít na paměti, že výsledek analýzy nám říká i to, jaké kandidáty, a tedy jaké profese upřednostňují politické strany na předních pozicích svých kandidátek. Pro snížení vlivu umístění na předních místech na výsledky analýzy autor ve výzkumu kontroluje proměnnou politická strana i proměnnou pro prvních pět míst na kandidátce. Absolutní zisk mandátu pro účely výzkumu volí autor zejména proto, že poskytuje informaci, jaké profese se dostaly do zastupitelstva oproti všem, které kandidovaly. Oproti sledování výhry pouze skrz preferenční hlasy umožňuje zkoumat mnohem více případů. Tento přístup však rozhodně není dokonalý. Problémem jsou například volby v malých obcích, kde je minimální počet kandidátů 5 až 15 (ze zákona) a kandiduje zde například 5 lidí, někdy dokonce pouze jedna kandidátní listina. Mandát pak získají všichni, nehledě na jejich profesi. Tyto nesoutěživé volby uměle navyšují zisky profesí jinak nevolených.

Pro srovnání – Josef Bernard (2012) ve výzkumu osobních charakteristik kandidátů (avšak jiných, než je povolání) na úspěch v komunálních volbách postupuje odlišně. Počet mandátů, které strana získala, porovnal s pozicemi kandidátů na listině strany a vytvořil tak první závislou dichotomickou proměnnou, zda vítězný kandidát byl umístěn na volitelném místě, nebo na takovém, kde potřeboval preferenční hlasy. Druhou závislou dichotomickou proměnnou byl zisk mandátu (ano/ne). Následně v první logistické regresi zjistil pravděpodobnost kandidáta v umístění se na volitelnou pozici na kandidátce (nezavislí kandidáti byli vyloučeni). Druhá analýza zkoumala pouze u kandidátů umístěných na volitelné pozici, zda získali mandát, nebo ne, a jaký vliv měly nezávisle proměnné na jejich zvolení. Ve třetí sérii analýzy pak zkoumal to samé u kandidátů na nevolitelné pozici (Bernard, 2012: 625). Tímto postupem bychom sice díky třetí analýze získali vhled do preferenčního hlasování voličů, avšak pouze u kandidátů na nejnižších pozicích, kteří se z nevolitelné pozice dostali k zisku mandátu. Jiný přístup využil v německých komunálních volbách Mario Mechtel (2013). Zkoumal proměnnou „změna pozice kandidáta“, kterou vypočítal jako „původní pozice kandidáta“ na kandidátní listině strany minus „konečná pozice kandidáta“ dle výsledku voleb.

⁸ Výjimku tvoří například pirátská strana, u které jsou v komunálních volbách kandidátní listiny tvořeny dle výsledků primárních voleb (wiki.pirati.cz/ao/navody/sestaveni_kandidatky).

Kandidáti, kteří se posunuli díky hlasům voličů v kandidátce nahoru, měli číslo vyšší, a kandidáti, kteří se posunuli dolů, nižší. Je nutno poznamenat, že posun na přední pozici díky preferenčním hlasům je ve zkoumaném Badensko-Württenberku jednodušší, protože je umožněno u voleb nejen panašovat stejně jako v Česku, ale je navíc povoleno udělit až tři hlasy jednomu kandidátovi (kumulace). Tento přístup bohužel u českých komunálních voleb není možné použít. V datasetu je sice informace o pořadí mandátu, avšak ta říká, v jakém pořadí byl kandidátovi mandát přidělen při přepočtu hlasů na mandáty, ne na jakém místě kandidátní listiny po volbách kandidát skončil. Údaj o pořadovém čísle kandidáta a výsledném pořadí, ve kterém byl zvolen, je sice obsažen v detailu výsledků jednotlivých zastupitelstev na webových stránkách volby.cz, ale vytvořit program, který by tato data zvláště stáhl z každé záložky webu a správně propojil do datasetu, by bylo složité.

Autor proto pro odhalení, kteří kandidáti byli voliči preferováni a kteří ne, vytvořil novou proměnnou – „*index preference*“. Ten spočítal propojením s datasetem, který obsahuje celkový počet odevzdaných hlasů pro jednotlivé soutěžící strany v jednotlivých zastupitelstvech a následně pomocí několika kroků výpočtů. Celkový počet hlasů každé strany v daných obcích vydělil počtem kandidátů, kteří byli za stranu nominováni. Proměnnou počet nominovaných kandidátů bylo potřeba pomocí vhodného příkazu vytvořit, jelikož v datasetu tento údaj chybí a jednotliví kandidáti jsou pouze vypsání pro danou stranu pod sebou⁹. Skutečný počet hlasů pro jednotlivé kandidáty autor vydělil průměrným počtem hlasů na jednoho kandidáta strany. Výsledný index preference pak vypovídá o tom, které kandidáty voliči pomocí preferenčních hlasů zvýhodnili. Výhodou tohoto přístupu je, že nezjistíme pouze to, jaké kandidáty voliči zvýhodnili do té míry, aby překročili vysokou hranici pro získání mandátu, ale můžeme zhodnotit hlasy u všech kandidátů. U voleb mohou nastat tři situace. Za prvé, na kandidátní listině je ze zákona možno uvést pouze tolik osob, kolik je v obci soutěživých mandátů. Pokud by voliči hlasovali pouze pro kandidátní listinu strany a neoznámili by žádného kandidáta jiné strany, vyjde jeden hlas na jednoho kandidáta strany a zároveň se dostane na všechny kandidáty. Skutečný počet hlasů pro jednotlivce by byl pro všechny kandidáty z listiny stejný a rovnal by se průměru. Za druhé, pokud by kromě označení celé kandidátky jedné strany volič označil i X konkrétních kandidátů jiných stran, nedostane se na X posledních kandidátů označené strany. Preferenční hlasy budou v této situaci kandidátům na spodních místech listiny ubírat a nejzajímavějším kandidátům kdekoli na kterékoliv listině přidávat. Pozice na kandidátní listině, kterou určuje strana, tak působí jako nevýhoda, avšak

⁹ Viz příložený soubor s postupem práce s datasetem.

mnohem menší, než pokud hodnotíme pouze absolutní zisk mandátu. Za třetí, pokud volič nebude hlasovat pro žádnou stranu a pouze si vybere kandidáty napříč listinami, navýší se index pro tyto vybrané kandidáty. Výsledky ukáží, pro jaké profese byl index nejvyšší a pro které nejnižší. Vzhledem k tomu, že tento index preference počítá s tím, že porovnáváme počet hlasů získaných kandidáty s průměrným počtem hlasů na kandidáta u strany, do výsledku nelze započítat nezávislé kandidáty, kteří kandidují samostatně. Proto tento index nefunguje pro 9166 jednotlivců, tedy 4,25 % kandidátů. Porovnat zisk hlasů těchto kandidátů s průměrným ziskem na jednoho kandidáta za stranu je však už, co se zpracování dat týče, příliš komplikované a výzkumu by to nijak podstatně nepřispělo. Pro analýzu dle „*indexu preference*“ budou tito kandidáti vyloučeni. Tím se eliminuje problém nesoutěživých voleb, kdy jednotlivě kandiduje stejný počet kandidátů, jako je zastupitelů. Pokud kandidují na jedné kandidátce, do výpočtu jsou zahrnuti, ale voliči v tomto případě preference v rámci jedné soutěživé kandidátní listiny udávají a jinak nesoutěživé volby tak nezkřiví výsledky analýzy.

Autor tedy pro zjištění vlivu povolání kandidátů na jejich úspěšnost ve volbách využije dvou metod. Proměnná „*zisk mandátu*“ určí, kdo skutečně volby vyhrál a stal se zastupitelem. Nevýhodou přístupu je, že z podstatné části ovlivňuje šanci na vítězství pořadí na kandidátce, které určuje navrhuující politická strana. Alternativní metoda pracující s „*indexem preference*“ pak přesněji ukáže, které kandidáty voliči odměnili preferenčním hlasem a mají nadprůměr preferencí v rámci kandidátky. Nejedná se tedy nutně o kandidáty, kteří se stali zastupiteli, což však při studiu toho, které kandidáty voliči preferují, není podmínkou.

2.3 Kontrolní proměnné

Autor neprovádí experiment, který by byl očištěn od vlivu jiných proměnných, než je zkoumaná nezávisle proměnná, na závisle proměnnou. Proto je potřeba co nejvíce těchto třetích proměnných v analýze kontrolovat. Čím více proměnných se podaří operacionalizovat a kontrolovat, tím vyšší validitu výzkum bude mít.

Základními sociodemografickými proměnnými, které najdeme v datasetu, jsou údaje o věku, pohlaví a vzdělání kandidáta. Proměnnou „*věk*“ rozděluje autor do šesti kategorií podle její hodnoty: 1 = 18–24; 2 = 25–34; 3 = 35–44; 4 = 45–54, 5 = 55–64 a 6 = 65 let a více. Vzhledem k využití pohlaví jako nezávislé proměnné u autorů zmíněných v teoretické části práce (McDermott, 1998; Fridkin & Kenney, 2019) musíme kontrolovat i tuto proměnnou, je totiž možné, že i v české společnosti bude mít pohlaví kandidáta vliv na jeho zvolení. Pro kontrolu vlivu pohlaví bylo potřeba tuto proměnnou zvlášť vytvořit, jelikož se v datasetu údaj o pohlaví explicitně nevyskytuje. Pro vytvoření dichotomické proměnné „*pohlaví*“ autor

porovnal křestní jména kandidátů v datasetu se seznamem křestních jmen vyskytujících se v České republice a kandidátům nechal automaticky přiřadit hodnotu pro muže 0 a pro ženu 1. Zbytek jmen neobsažených v seznamu pak autor rozdělil ručně. Další sociodemografickou charakteristikou kandidáta, kterou lze z datasetu vyčíst, je jeho vzdělání, nepřímo uvedené přes informaci o titulu kandidáta. Jelikož je vzdělání kandidáta v českých i zahraničních komunálních volbách prokázane významnou zkratkou, jež pozitivně ovlivňuje jeho šanci na zvolení, je nezbytné ji v analýze kontrolovat (Bernard, 2012; Campbell & Cowley, 2013; Mechtel, 2013: 61–62). Tituly autor rozdělil ručně do čtyř kategorií, čím vyšší kategorie, tím vzdělanější kandidát: 1 = bez titulu; 2 = úroveň bakalářského vysokoškolského vzdělání a DiS. (i zahraniční tituly), 3 = magisterská úroveň, 4 = doktor, docent, profesor a nejvyšší úroveň vzdělání. Pokud měl kandidát více titulů, byl přiřazen do kategorie dle váhy nejvyššího titulu.

Rovněž můžeme očekávat, že na šance různých povolání ke zvolení bude mít vliv velikost obce (Chakraborty, 2012). Na jednu stranu proto, že jednotlivá povolání nejsou v různě velkých obcích stejně zastoupena. Například psychologa nejspíše častěji najdeme ve městech, a naopak statkáře na vesnici. S velikostí obce se rovněž pojí i velikost zastupitelstva. V nejmenších obcích s nejmenšími zastupitelstvy získají často mandát všichni kandidáti, výsledky z těchto obcí tím pádem pokrývají celkové výsledky analýzy (Ryšavý & Bernard, 2013). Proměnnou „*velikost obce*“ autor rozděluje do čtyř velikostních kategorií. Pro tyto účely bylo potřeba přes kód obce dataset s kandidáty propojit s druhým datasetem, který obsahuje informaci o počtu obyvatel žijících v jednotlivých obcích. Jako první kategorii zvolil autor obce do 499 obyvatel, tedy nejmenší obce, u kterých můžeme očekávat nejvyšší pokřivení volebních výsledků. Do druhé kategorie pak zahrnuje obce mezi 500 a 1 999 obyvateli, tedy všechny zbylé obce, které se kategorizují jako vesnické (Česko 2030). Do třetí skupiny s ohledem na obecně používané kategorizace¹⁰ autor umisťuje obce (města) mezi 2000 a 19999 obyvateli. Do poslední skupiny města s 20000 obyvateli a více. Při pohledu na počet kandidátů pro jednotlivé kategorie vidíme, že žádná kategorie se příliš významně neodchyluje od průměru (53971). Zastupitelstva se autor rozhodl rozdělit do takových kategorií, aby počet kandidátů v datasetu byl v kategoriích přibližně podobně rozložen, kategorií bylo nutno utvořit více. Nejvyšší počet kandidátů měla zastupitelstva o velikosti 15 zastupitelů – 57 570. Stejně jako u obcí bylo potřeba propojit registr kandidátů s datasetem obsahujícím velikosti zastupitelstev.

¹⁰ Jaké používá zejména Ministerstvo místního rozvoje a Český statistický úřad.

Tabulka 3: Kódování proměnné „velikost obce“

Kód	Počet obyvatel	Počet obcí	Podíl obyvatel ¹¹	Počet kandidátů v datasetu
1	Do 499	3454	8,9 %	42053
2	500—1999	2112	19 %	66430
3	2000—19999	625	30,3 %	72578
4	Od 20000	62	42,7 %	34823

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Tabulka 4: Kódování proměnné „velikost zastupitelstva“

Kód	Počet zastupitelů	Počet kandidátů v datasetu
1	5—8	38577
2	9	31704
3	10—14	14795
4	15	57570
5	17—21	31688
6	23—65	41570

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Autor dále propojením s datasetem Českého statistického úřadu dle kódu obce přidal kategorické proměnné „nezaměstnanost“ a „nevzdělanost“ a z datasetu Českého rozhlasu (Boček & Cibulka 2018) proměnnou „kvalita života“ pro kontrolu socioekonomického kontextu. Proměnnou nezaměstnanost autor rozdělil do čtyř kategorií vymezených dle ČSÚ¹² – 1 = pod 3,01 %, 2 = 3,01 % až 4,01 %, 3 = 4,01 % až 4,51 % a nakonec 4 = přes 4,51 % (sem spadá 50 % případů). Proměnnou nevzdělanost autor operacionalizoval jako podíl lidí v obci, kteří mají základní nebo žádné vzdělání. 1 = do 35 % celkového počtu obyvatel obce, 2 = 35–50 % a 3 = přes 50 %. Kvalitu života nakonec autor rozdělil jednoduše na podprůměrnou (1) a nadprůměrnou (2).

Kromě základních sociodemografických charakteristik je vhodné kontrolovat i informaci o tom, zda kandidát vystupuje na kandidátní listině jedné z parlamentních stran

¹¹ Informace o počtu obcí dle velikosti a podílu populace v nich čerpá autor z dat ČSÚ z 29.05.2020 (<https://www.czso.cz/csu/czso/velikostni-skupiny-obci>)

¹²<https://www.czso.cz/csu/xc/mapa-podil-kraje>

a informaci o politické příslušnosti kandidáta. To, zda lze kandidáta najít na kandidátce parlamentní strany, autor určil dle kódu navrhuující strany, nikoliv dle strany, za kterou kandiduje. Například KDU-ČSL má v různých obcích různé formace, například „*Sdružení Hořováků a KDU-ČSL*“ nebo „*ŠANCE PRO RODINU*“. Jsou to sice dle názvu rozdílné subjekty, avšak oba reprezentují vládní KDU-ČSL. Naopak informace o politické příslušnosti se uvádí pod kandidátovým jménem nehledě na stranu či uskupení, za které kandiduje. Navrhující stranu a politickou příslušnost autor operacionalizuje proto, že parlamentní politickou stranu volič velmi pravděpodobně zná a je možné, že se s politickou stranou identifikuje natolik, aby dal hlas její kandidátce nehledě na složení. Volil by tedy podle politické strany, a nikoliv dle charakteristik jednotlivých kandidátů. U politické příslušnosti by informace o parlamentní straně mohla mít u voliče vyšší význam než jeho povolání, například pokud schválně volí kandidáty bez politické příslušnosti. U neparlamentních stran však tento předpoklad není tak relevantní, proto je autor zahrnuje do kategorie „ostatní“. Pro nezávislé kandidáty kandidující samostatně byla vytvořena samostatná binomická kontrolní proměnná.

Tabulka 5: Kódování proměnné „navrhující strana“

Kód	Navrhující strana	Počet kandidátů v datasetu
1	ANO	8541
2	ČSSD	13467
3	KDU-ČSL	15875
4	KSČM	15238
5	ODS	12863
6	Piráti	2929
7	SPD	4492
8	STAN	6869
9	TOP-09	3640
10	Ostatní	131970

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Tabulka 6: Kódování proměnné „politická příslušnost“

Kód	Politická příslušnost kandidáta	Počet kandidátů v datasetu
1	ANO	2533
2	ČSSD	7060
3	KDU-ČSL	5020
4	KSČM	7630
5	ODS	6243
6	Piráti	704
7	SPD	1666
8	STAN	375
9	TOP-09	1698

10	Bez politické příslušnosti	178747
11	Ostatní	4208

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Vliv pozice kandidáta na listině na jeho zvolení kontroluje autor stejně jako Liton Chakraborty (2012), Gary Byrne a Christian Peuschel (1974) Mario Mechtel (2014) a Gert-Jan Put (2012). Je zřejmé, že první místa na kandidátní listině poskytují výhodu, co se preferenčních hlasů pro kandidáty týče. Zároveň můžeme očekávat, že politická strana na přední místa navrhne z jejího pohledu nejvhodnější kandidáty. Kontrolou prvních pěti míst (hodnoty 1–5) alespoň částečně docílíme očištění analýzy od tohoto vlivu, ostatní pozice mají hodnotu 11.

Odhalení a operacionalizace proměnné „*inkumbence*“ vyžadovala kroků více. Tento údaj se sice v datasetu nevyskytuje, ale nemůžeme ho z kontrolních proměnných vyloučit, protože jména dosavadních zastupitelů si voliči mohou pamatovat, a pokud jim současný status quo vyhovuje, nebo naopak jsou na současné zastupitelstvo rozzlobeni, může pro ně být inkumbence podstatnou zkratkou v rozhodování (Goodman, 2007: 910; Kirkland & Coppock 2017). Mario Mechtel v německém výzkumu proměnnou například neoperacionalizoval, protože v datasetu obsažena nebyla, a pouze pro robustnost výsledků porovnal analýzu s druhým výpočtem, kde odstranil kandidáty na první až desáté pozici na listině (Mechtel 2013: 58). Tento přístup je však poněkud kontroverzní a v předkládané práci se autor proměnnou rozhodl zahrnout. U některých českých kandidátů je tento údaj prakticky obsažen v informaci o profesi – obecní zastupitel, člen rady obce, starosta. Avšak u zbytku, který tento údaj nevedl, bylo potřeba informaci doplnit. Autor proto v datasetu z předchozích voleb (2014) nejprve vymazal všechny kandidáty kromě těch, kteří získali mandát. Pro propojení kandidátů z datasetu 2014 s datasetem 2018 autor kromě jména a příjmení využil kód zastupitelstva, ve kterém daný člověk kandidoval, aby skutečně propojil tytéž osoby a vyvaroval se omylu. Pokud kandidát získal mandát v roce 2014 a soutěžil ve stejné obci i v roce 2018, byl označen hodnotou pro proměnnou inkumbence 1, ostatní kandidáti dostali hodnotu 0. Na rozdíl od Josefa Bernarda (2012) však autor řeší pouze jedno opakování mandátů, jelikož usuzuje, že volič má šanci si pamatovat, kdo byl v posledním volebním období v úřadě, ale zda byl v úřadě i před čtyřmi lety, už běžný volič nemá kapacitu vědět, pro vliv inkumbence tento fakt nebude mít přílišný aditivní vliv.

3 Analýza vlivu povolání kandidáta na úspěch ve volbách

3.1 Deskriptivní analýza dat

Před samotnou statistickou analýzou můžeme zjistit zajímavé poznatky o povoláních kandidátů v českých komunálních volbách 2018 z deskriptivní analýzy dat. Jelikož už většinu socioekonomických informací o kandidátech zpracovali jiní autoři (Balík & Hájek, 2020), zaměříme se na unikátní informace díky nové proměnné „povolání“ se 44 kategoriemi. Tabulky 7–1 zobrazují, kolik kandidátů z jednotlivých profesních kategorií soutěžilo a kolik zvítězilo. Z těchto dat se dozvíme dvě informace – jaká byla úspěšnost kandidátů dle jednotlivých profesí (celkem úspěšných / celkem kandidujících) a které profese mají největší podíl všech zastupitelů (získané mandáty / suma všech mandátů).

Z datasetu všech kandidátů napříč všemi obcemi byli zdaleka nejúspěšnější starostové a starostky. Ze 4638 kandidujících starostů zvítězilo 4206 – 91 %. Společně se zastupitelem obce (63 %) bylo povolání starosta jediné, které mělo jasný nadpoloviční úspěch. Na první pohled lze tedy vidět vliv inkumbence na úspěch kandidátů. S 53% úspěšností kandidovalo následně 2320 ředitelů škol. Podobnou úspěšnost měli i ředitelé u policie (52 %), poslanci a ministři (51 %), primáři – vedoucí pozice ve zdravotnictví (51 %) a politici a političtí pracovníci (50 %), kterých však bylo v celkovém počtu kandidátů pouze kolem 100–150. V poslední řadě mělo 50% úspěšnost i 1573 zemědělců. Z deskriptivní analýzy jde tedy vyčíst, že povolání politická, ideálně ta, u kterých voliči vidí maximálně přímou vazbu na volený úřad, měla úspěšnost nejvyšší. Dále se komparativně dobře dařilo i povoláním na vedoucí pozici s činnostmi relevantní pro chod obce, avšak stejně úspěšní byli i zemědělci.

Úspěšnost povolání následně postupně klesá z 39 % u povolání policista až k 22% úspěšnosti u kandidátů, kteří byli klasifikováni jako nezaměstnaní, například žena/muž v domácnosti, pečující o osobu blízkou nebo explicitně bez zaměstnání. Na druhém konci žebříčku úspěšnosti jsou spíše nekvalifikovaná povolání. Dělník (22 %), žurnalista (23 %), sekretářka (22 %) a zdravotní sestra (21 %) měli podobnou úspěšnost jako kandidáti bez zaměstnání. Ještě méně úspěšní byli důchodce, duchovní, realitní a pojišťovací makléř, prodavač, uklízečka a zaměstnanci v kultuře (většinou umělci, 18–12 %). Na posledních třech místech s minimální úspěšností se umístili nejprve majitel obchodu a sportovní profese s 11 %. Absolutně nejmenší šanci na získání mandátu měli studenti – 7 %.

Tabulka 7: Úspěšnost kandidátů dle profesí

#	Povolání	Celkem kandidujících	Celkem mandátů	Úspěšnost	Podíl všech zastupitelů
1	Starosta	4638	4206	91%	6,81%
2	Obecní zastupitel	842	527	63%	0,85%
3	Ředitel školy	2320	1219	53%	1,97%
4	Ředitel policie	122	64	52%	0,10%
5	Poslanec + ministr	115	59	51%	0,10%
6	Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	180	91	51%	0,15%
7	Politik, politický pracovník	268	134	50%	0,22%
8	Zemědělec	1573	792	50%	1,28%
9	Policista	1475	570	39%	0,92%
10	Manažer + ředitel relevantní	445	169	38%	0,27%
11	Právník	1680	636	38%	1,03%
12	Projektant	3307	1219	37%	1,97%
13	Ředitel v kultuře	163	61	37%	0,10%
14	Lékař	3230	1121	35%	1,81%
15	Truhlář	851	302	35%	0,49%
16	Voják	358	125	35%	0,20%
17	Ekonom	2761	898	33%	1,45%
18	Účetní	3245	1057	33%	1,71%
19	Manažer + ředitel nerelevantní	8555	2639	31%	4,27%
20	Podnikatel bez uvedení povolání	25204	7746	31%	12,53%
21	Učitel na ZŠ + učitel obecně	9488	2920	31%	4,73%
22	Úředník	1951	612	31%	0,99%
23	Učitel na VŠ	898	262	29%	0,42%
24	Ostatní duševně pracující	48344	13328	28%	21,57%
25	Bankovní úředník	681	183	27%	0,30%
26	Ostatní manuálně pracující	37684	10262	27%	16,60%
27	Programátor	3311	885	27%	1,43%
28	Vědec	1089	279	26%	0,45%
29	Podnikatel, který specifikoval obor	5531	1327	24%	2,15%
30	Novinář	284	66	23%	0,11%
31	Dělník	6200	1390	22%	2,25%
32	Nezaměstnaný	2756	619	22%	1,00%
33	Sekretářka	3565	798	22%	1,29%
34	Zdravotní sestra	2769	594	21%	0,96%
35	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	20151	3581	18%	5,79%
36	Duchovní	50	9	18%	0,02%
37	Realitní / pojišťovací makléř	485	82	17%	0,13%
38	Prodavač	1855	297	16%	0,48%
39	Uklízečka	354	53	15%	0,09%
40	Kultura, umění, média	685	88	13%	0,14%
41	Důchodce, který uvedl povolání	1254	152	12%	0,25%
42	Majitel obchodu	424	46	11%	0,07%
43	Sportovní profese	516	58	11%	0,09%

44	Student	4227	278	7%	0,45%
----	---------	------	-----	----	-------

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Očekáváme, že profese nejsou rovnoměrně zastoupeny napříč velikostními kategoriemi obcí, tedy že v malých vesnicích budou zastupitelstva složena profesně odlišně od velkých měst. Tabulku úspěšnosti profesí se proto hodilo vytvořit i pro jednotlivé velikosti obcí. Komplikací pro porovnání některých profesí napříč jednotlivými kategoriemi obcí však je fakt, že některé profese mají malý počet reprezentantů, zejména ředitelé u policie, v kultuře, primáři, politici (kromě starosty a obecního zastupitele), duchovní, vojáci a žurnalisté. Zatímco například úspěšnost ředitele v kultuře byla v celé České republice 37 %, v nejmenších obcích, kde kandidovali pouze čtyři, byla 100 %¹³.

Prvním poznatkem, který ze srovnání vyplývá, je, že u nejmenších obcí je celková úspěšnost každé profese o 20 až 30 % vyšší. Je to jednoduše kvůli tomu, že zde jsou menší zastupitelstva, a tedy mnohem vyšší šance na zvolení i u profesí, které by ve větších městech neuspěly. Profese tedy nemůžeme porovnávat na základě jejich úspěšnosti, protože například uklízečka v celé ČR vyhrávala pouze v 15 % případů, zatímco v obci do 499 obyvatel v 49 % případů. Můžeme však porovnat, o kolik pozic se kandidát v naší tabulce úspěšnosti posunul nahoru či dolů. V nejmenších obcích do 499 obyvatel došlo oproti národnímu průměru k největšímu propadu u povolání voják (-15 pozic), truhlář (-11) a lékař (-10). Nahoru se nejvíce posunulo povolání učitel na VŠ (+18). U obcí od 500 do 2000 obyvatel se oproti národnímu průměru znovu propadlo povolání voják (-12 pozic), ale navíc i povolání truhlář (-15) a dělník (-11). Polepšili si naopak realitní / pojišťovací makléř (+14), majitel obchodu (+11) nebo učitel na VŠ (+11).

U větších obcí a měst od 2000 do 19 999 obyvatel se oproti národním výsledkům podstatně liší povolání voják (-22), truhlář (-16), účetní (-14), zemědělec (-13) a dělník (-12), druhým směrem pak žurnalista (+16), zaměstnanci v kultuře a umělci (+13), sportovní profese (+14) a vědec (+10). Nakonec v těch největších městech s 20 000 obyvateli a více se oproti národnímu průměru posunuli dolů voják (-22), truhlář (-16), účetní (-14) a zemědělec (-13), naopak žurnalista (+16), sportovní profese (+14) a umělci a zaměstnanci v kultuře (+13) byli úspěšnější.

¹³ Vyloučíme proto z přehledu posunu v úspěšnosti málo zastoupená povolání o 20 kandidátech a méně.

Trend změny ve složení pořadí lze popsat tak, že více odborné, profesionalizované a duševní práce jsou obecně úspěšnější. Ve větších obcích a městech je tento trend více patrný než v menších obcích, kde nejspíše kvůli jinému demografickému složení kandidátů a menšímu počtu mandátů a často „jistým“ výhrám sledujeme vyšší úspěšnost i u profesí, jako jsou dělník, sekretářka, prodavač nebo uklízečka. Zatímco v nejmenších obcích, a tedy nejmenších zastupitelstvech mají tyto profese úspěšnost i kolem 50 %, v městech nad 2000 obyvatel už je to průměrně pouze 6 % a v největších městech nad 20 000 obyvatel už manuálně pracující nebo málo odborní kandidáti mají v průměru jen 2% úspěšnost.

Je však na místě zdůraznit, že se jedná zatím pouze o deskriptivní data a úspěšnost, kterou zde vyčteme, je silně ovlivněna jinými proměnnými než pouze profesí kandidáta. Jak je zjevné z výsledků, jde zejména o velikost zastupitelstva kvůli klesající úspěšnosti napříč profesemi s rostoucí velikostí obce, dále nejspíše inkumbenci, a to vzhledem k obsazení prvních příček povoláním starosta a obecní zastupitel. Skutečný vliv proměnné povolání na šanci ke zvolení, co nejvíce očištěný od vlivu ostatních proměnných, je analyzován v nadcházejících kapitolách.

Tabulka 8: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce do 499 obyvatel

#	Povolání	Celkem kandidujících	Celkem mandátů	Úspěšnost	Podíl všech zastupitelů
1	Politik, politický pracovník	1	1	100%	0,004%
2	Poslanec + ministr	1	1	100%	0,004%
3	Ředitel v kultuře	4	4	100%	0,017%
4	Starosta	876	842	96%	3,480%
5	Učitel na VŠ	59	46	78%	0,190%
6	Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	4	3	75%	0,012%
7	Ředitel policie	8	6	75%	0,025%
8	Právník	116	85	73%	0,351%
9	Ředitel školy	149	107	72%	0,442%
10	Projektant	479	338	71%	1,397%
11	Zemědělec	640	447	70%	1,848%
12	Ekonom	334	230	69%	0,951%
13	Manažer + ředitel relevantní	27	18	67%	0,074%
14	Obecní zastupitel	18	12	67%	0,050%
15	Policista	327	219	67%	0,905%
16	Účetní	802	538	67%	2,224%
17	Učitel na ZŠ + učitel obecně	1180	774	66%	3,199%
18	Úředník	416	270	65%	1,116%
19	Manažer + ředitel nerelevantní	912	584	64%	2,414%
20	Novinář	11	7	64%	0,029%

21	Programátor	459	292	64%	1,207%
22	Podnikatel bez uvedení povolání	5589	3391	61%	14,016%
23	Bankovní úředník	107	64	60%	0,265%
24	Lékař	190	113	59%	0,467%
25	Ostatní duševně pracující	8532	5033	59%	20,803%
26	Truhlář	332	195	59%	0,806%
27	Podnikatel, který specifikoval obor	479	279	58%	1,153%
28	Vědec	103	60	58%	0,248%
29	Ostatní manuálně pracující	10173	5596	55%	23,130%
30	Sekretářka	752	403	54%	1,666%
31	Voják	139	74	53%	0,306%
32	Zdravotní sestra	474	251	53%	1,037%
33	Realitní / pojišťovací makléř	41	21	51%	0,087%
34	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	4082	2030	50%	8,391%
35	Uklízečka	82	40	49%	0,165%
36	Dělník	2157	1031	48%	4,261%
37	Důchodce, který uvedl povolání	68	31	46%	0,128%
38	Nezaměstnaný	986	430	44%	1,777%
39	Prodavač	440	186	42%	0,769%
40	Kultura, umění, média	24	9	38%	0,037%
41	Majitel obchodu	15	5	33%	0,021%
42	Sportovní profese	3	1	33%	0,004%
43	Student	459	127	28%	0,525%
44	Duchovní	3	0	0%	0,000%

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Tabulka 9: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce s 500—1999 obyvateli

#	Povolání	Celkem kandidujících	Celkem mandátů	Úspěšnost	Podíl všech zastupitelů
1	Starosta	1973	1901	96%	8,36%
2	Poslanec + ministr	8	6	75%	0,03%
3	Obecní zastupitel	85	62	73%	0,27%
4	Ředitel policie	32	23	72%	0,10%
5	Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	21	15	71%	0,07%
6	Ředitel školy	628	426	68%	1,87%
7	Politik, politický pracovník	28	18	64%	0,08%
8	Právník	326	205	63%	0,90%
9	Duchovní	5	3	60%	0,01%
10	Lékař	633	345	55%	1,52%
11	Manažer + ředitel relevantní	87	48	55%	0,21%
12	Učitel na VŠ	182	98	54%	0,43%
13	Projektant	980	516	53%	2,27%
14	Ekonom	789	390	49%	1,72%
15	Zemědělec	620	284	46%	1,25%

16	Policista	527	238	45%	1,05%
17	Manažer + ředitel nerelevantní	2122	916	43%	4,03%
18	Učitel na ZŠ + učitel obecně	2606	1087	42%	4,78%
19	Úředník	636	252	40%	1,11%
20	Programátor	880	346	39%	1,52%
21	Vědec	238	93	39%	0,41%
22	Podnikatel, který specifikoval obor	1292	495	38%	2,18%
23	Realitní / pojišťovací makléř	109	41	38%	0,18%
24	Bankovní úředník	195	72	37%	0,32%
25	Ostatní duševně pracující	14986	5230	35%	23,01%
26	Podnikatel bez uvedení povolání	8734	2985	34%	13,13%
27	Účetní	1229	418	34%	1,84%
28	Novinář	59	19	32%	0,08%
29	Voják	139	45	32%	0,20%
30	Majitel obchodu	55	15	27%	0,07%
31	Ostatní manuálně pracující	13407	3636	27%	16,00%
32	Sekretářka	1117	304	27%	1,34%
33	Sportovní profese	41	11	27%	0,05%
34	Truhlář	329	90	27%	0,40%
35	Zdravotní sestra	841	222	26%	0,98%
36	Kultura, umění, média	85	20	24%	0,09%
37	Důchodce, který uvedl povolání	213	50	23%	0,22%
38	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	5547	1112	20%	4,89%
39	Nezaměstnaný	906	165	18%	0,73%
40	Ředitel v kultuře	11	2	18%	0,01%
41	Dělník	2050	325	16%	1,43%
42	Prodavač	563	92	16%	0,40%
43	Uklízečka	112	12	11%	0,05%
44	Student	1004	96	10%	0,42%

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Tabulka 10: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce s 2000—19999 obyvateli

#	Povolání	Celkem kandidujících	Celkem mandátů	Úspěšnost	Podíl všech zastupitelů
1	Starosta	1247	1143	92%	9,70%
2	Obecní zastupitel	356	253	71%	2,15%
3	Poslanec + ministr	24	15	63%	0,13%
4	Politik, politický pracovník	93	53	57%	0,45%
5	Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	74	40	54%	0,34%
6	Ředitel školy	1097	584	53%	4,96%
7	Ředitel policie	64	31	48%	0,26%
8	Ředitel v kultuře	83	39	47%	0,33%
9	Manažer + ředitel relevantní	180	69	38%	0,59%
10	Právník	597	215	36%	1,83%

11	Lékař	1443	484	34%	4,11%
12	Duchovní	18	5	28%	0,04%
13	Manažer + ředitel nerelevantní	3331	785	24%	6,66%
14	Novinář	108	26	24%	0,22%
15	Projektant	1195	291	24%	2,47%
16	Učitel na VŠ	292	69	24%	0,59%
17	Policista	462	101	22%	0,86%
18	Učitel na ZŠ + učitel obecně	4101	915	22%	7,77%
19	Vědec	377	84	22%	0,71%
20	Ekonom	989	203	21%	1,72%
21	Zemědělec	288	56	19%	0,48%
22	Podnikatel, který specifikoval obor	2381	420	18%	3,57%
23	Bankovní úředník	251	39	16%	0,33%
24	Ostatní duševně pracující	16435	2505	15%	21,27%
25	Podnikatel bez uvedení povolání	8103	1194	15%	10,14%
26	Programátor	1155	170	15%	1,44%
27	Kultura, umění, média	267	38	14%	0,32%
28	Sportovní profese	170	21	12%	0,18%
29	Úředník	598	74	12%	0,63%
30	Truhlář	152	16	11%	0,14%
31	Zdravotní sestra	1001	108	11%	0,92%
32	Majitel obchodu	204	21	10%	0,18%
33	Účetní	884	91	10%	0,77%
34	Důchodce, který uvedl povolání	634	57	9%	0,48%
35	Ostatní manuálně pracující	10287	951	9%	8,07%
36	Realitní / pojišťovací makléř	185	16	9%	0,14%
37	Sekretářka	1043	77	7%	0,65%
38	Voják	68	5	7%	0,04%
39	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	7791	404	5%	3,43%
40	Nezaměstnaný	590	22	4%	0,19%
41	Prodavač	614	18	3%	0,15%
42	Dělník	1609	32	2%	0,27%
43	Student	1625	38	2%	0,32%
44	Uklízečka	112	1	1%	0,01%

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Tabulka 11: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce s 20000 a více obyvateli

#	Povolání	Celkem kandidujících	Celkem mandátů	Úspěšnost	Podíl všech zastupitelů
1	Starosta	542	320	59%	10,32%
2	Obecní zastupitel	383	200	52%	6,45%
3	Poslanec + ministr	82	37	45%	1,19%
4	Politik, politický pracovník	146	62	42%	2,00%
5	Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	81	33	41%	1,06%
6	Ředitel v kultuře	65	16	25%	0,52%
7	Ředitel školy	446	102	23%	3,29%
8	Manažer + ředitel relevantní	151	34	23%	1,10%
9	Ředitel policie	18	4	22%	0,13%
10	Právník	641	131	20%	4,22%
11	Zemědělec	25	5	20%	0,16%
12	Lékař	964	179	19%	5,77%
13	Manažer + ředitel nerelevantní	2190	354	16%	11,41%
14	Učitel na VŠ	365	49	13%	1,58%
15	Novinář	106	14	13%	0,45%
16	Ekonom	649	75	12%	2,42%
17	Projektant	653	74	11%	2,39%
18	Vědec	371	42	11%	1,35%
19	Podnikatel, který specifikoval obor	1379	133	10%	4,29%
20	Programátor	817	77	9%	2,48%
21	Učitel na ZŠ + učitel obecně	1601	144	9%	4,64%
22	Voják	12	1	8%	0,03%
23	Sportovní profese	302	25	8%	0,81%
24	Policista	159	12	8%	0,39%
25	Kultura, umění, média	309	21	7%	0,68%
26	Ostatní duševně pracující	8391	560	7%	18,05%
27	Podnikatel bez uvedení povolání	2778	176	6%	5,67%
28	Bankovní úředník	128	8	6%	0,26%
29	Úředník	301	16	5%	0,52%
30	Duchovní	24	1	4%	0,03%
31	Důchodce, který uvedl povolání	339	14	4%	0,45%
32	Majitel obchodu	150	5	3%	0,16%
33	Účetní	330	10	3%	0,32%
34	Zdravotní sestra	453	13	3%	0,42%
35	Realitní / pojišťovací makléř	150	4	3%	0,13%
36	Truhlář	38	1	3%	0,03%
37	Sekretářka	653	14	2%	0,45%
38	Ostatní manuálně pracující	3817	79	2%	2,55%
39	Student	1139	17	1%	0,55%
40	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	2731	35	1%	1,13%
41	Nezaměstnaný	274	2	1%	0,06%
42	Dělník	384	2	1%	0,06%
43	Prodavač	238	1	0%	0,03%

44	Uklízečka	48	0	0%	0,00%
----	-----------	----	---	----	-------

Zdroj: Vlastní zpracování autora

V rámci deskriptivní analýzy výsledků komunálních voleb 2018 můžeme dále zjistit informaci o tom, jak vypadá složení průměrného zastupitelstva v různě velkých obcích, co se profese kandidátů týče. V tabulce níže je u každé kategorie povolání zobrazen údaj, kolik procent z daných profesí bylo zvoleno – nejprve v rámci celé České republiky a následně dle jednotlivých velikostí obcí¹⁴. Pro přehlednost zobrazuje autor pouze prvních 10 povolání, která tvoří vždy zhruba 80 % všech zastupitelů. Vzhledem k tomu, že původní dataset obsahoval 37615 unikátních povolání, i přestože autor vymezil 42 unikátních kategorií, zůstalo k rozdělení ještě 81289 kandidátů (38 %) s povoláním, které do žádné kategorie nespadlo. Tyto kandidáty autor rozdělil do dvou kategorií – ostatní duševně pracující a ostatní manuálně pracující. Právě duševně pracující kandidáti nespadající do žádné unikátní kategorie mají (až na nejmenší obce) nejvíce zastupitelů. Duševně pracujících je zhruba 1/5 zastupitelů. Z tabulky je evidentní, že manuálně pracujících zastupitelů je s rostoucí velikostí obce stále méně – jejich podíl klesá z 23 % v nejmenších obcích k 8 % v obcích s 2000 až 1999 obyvateli. V největších městech jsou takových zastupitelů pouze 2,55 %. 14–10 % tvoří ve všech velikostních kategoriích podnikatelé. V nejmenších obcích jsou čtvrtou nejvíce zastoupenou kategorií zastupitelů důchodci (8 %) a dělníci (4 %), podíl důchodců však s velikostí obce klesá a dělníci jsou ve větších obcích pouze minimálně. Ve větších obcích jsou naopak o něco více v zastupitelstvu zastoupeni učitelé (3,2–8 %) a s rostoucí velikostí obce roste i podíl manažerů a ředitelů (4–11 %). Ve větších a zejména v největších městech jsou pak v zastupitelstvu i lékaři (4–6 %) a právníci (4 %).

Tabulka 12: Nejzastoupenější profese v zastupitelstvech – jednotlivé kategorie obcí

#	Všechny obce		Do 499 obyvatel	
1	Ostatní duševně pracující	21,57%	Ostatní manuálně pracující	23,13%
2	Ostatní manuálně pracující	16,60%	Ostatní duševně pracující	20,80%
3	Podnikatel bez uvedení povolání	12,53%	Podnikatel bez uvedení povolání	14,02%
4	Starosta	6,81%	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	8,39%
5	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	5,79%	Dělník	4,26%
6	Učitel na ZŠ + učitel obecně	4,73%	Starosta	3,48%

¹⁴ Jedná se o přehlednější srovnání posledního sloupce z tabulek úspěšnosti kandidátů.

7	Manažer + ředitel nerelevantní	4,27%	Učitel na ZŠ + učitel obecně	3,20%
8	Dělník	2,25%	Manažer + ředitel nerelevantní	2,41%
9	Podnikatel, který specifikoval obor	2,15%	Účetní	2,22%
10	Projektant	1,97%	Zemědělec	1,85%
	celkem %	78,66%		83,76%

#	500—1999 obyvatel		2000—19 999 obyvatel	
1	Ostatní duševně pracující	23,01%	Ostatní duševně pracující	21,27%
2	Ostatní manuálně pracující	16,00%	Podnikatel bez uvedení povolání	10,14%
3	Podnikatel bez uvedení povolání	13,13%	Starosta	9,70%
4	Starosta	8,36%	Ostatní manuálně pracující	8,07%
5	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	4,89%	Učitel na ZŠ + učitel obecně	7,77%
6	Učitel na ZŠ + učitel obecně	4,78%	Manažer + ředitel nerelevantní	6,66%
7	Manažer + ředitel nerelevantní	4,03%	Ředitel školy	4,96%
8	Projektant	2,27%	Lékař	4,11%
9	Podnikatel, který specifikoval obor	2,18%	Podnikatel, který specifikoval obor	3,57%
10	Ředitel školy	1,87%	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	3,43%
	celkem %	80,53%		79,68%

#	Více než 20 000 obyvatel	
1	Ostatní duševně pracující	18,05%
2	Manažer + ředitel nerelevantní	11,41%
3	Starosta	10,32%
4	Obecní zastupitel	6,45%
5	Lékař	5,77%
6	Podnikatel bez uvedení povolání	5,67%
7	Učitel na ZŠ + učitel obecně	4,64%
8	Podnikatel, který specifikoval obor	4,29%
9	Právník	4,22%
10	Ředitel školy	3,29%
	celkem %	74,11%

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Další otázka, kterou si můžeme na základě připraveného datasetu položit, je, zda se parlamentní politické strany liší v tom, jaké kandidáty na svých listinách mají. Tabulka 13 ukazuje, jak jsou v rámci jednotlivých parlamentních stran profesně orientovaní jejich kandidáti. Součet všech řádků daného sloupce tedy dává 100 % kandidátů dané strany. V závorce u názvu strany je pak uveden celkový počet kandidujících v komunálních volbách 2018, relativně vysoké a nejvyšší podíly v rámci jednotlivých profesí jsou pro přehlednost zvýrazněny. Co se týče kandidátů, kteří se popsali profesně jako důchodce, není překvapením, že jsou nejvíce zastoupeni v KSČM – 38 % jejich kandidátů byli explicitně důchodci.

Pro porovnání, podíl u ANO byl celkem 9 % všech kandidátů, u ČSSD 14 % a u KDU-ČSL 9,2 %. Pravicové strany měly podíl povolání důchodce již v průměru nižší – ODS 8,6 %, PIRÁTI 4,88 %, STAN 5,66 %, TOP 09 3,3 %. U SPD tvořil podíl důchodců 5,7 %. Druhá kategorie, u které můžeme mezi stranami sledovat podstatné rozdíly, je manažer a ředitel. Těchto kandidátů měly naopak v průměru největší podíl pravicové subjekty a strana ANO. Největší podíl manažerů a ředitelů kandidoval na listině TOP 09 (8,68 %, celkem 316), avšak v absolutních číslech jich mělo nejvíce ODS (7,12 %, 916) a následně ANO (7,8 %, 666). Nejmenší podíl tvořili manažeři a ředitelé u KSČM (0,85 %, 130). Překvapivě u podnikatelů neodpovídá rozdělení stran na pravici a levici intuitivnímu odhadu výsledků. Největší podíl sice tvořili v ODS (21,75 %) a nejmenší v KSČM (6,4 %), u ostatních stran však už rozdíly nejsou tak podstatné – ANO 15,56 %, ČSSD 10,84 %, KDU-ČSL 9,67 %, PIRÁTI 10,4 %, SPD 12,18 %, STAN 15,49 %, TOP 09 13,41 %.

Pokud bychom měli charakterizovat jednotlivé parlamentní strany dle specifik ve složení kandidátů, tak ANO je tvořeno z 15 % manuálně pracujícími, z 15,5 % podnikateli, z 9 % důchodci a manažery a řediteli (7,8 %). ČSSD vyniká pouze nadprůměrným podílem úředníků (1,23 %), jinak složení strany nijak specificky nevyniká. U KDU-ČSL je vyšší podíl duchovních profesí (0,09 %), i když je toto procento z celkového složení kandidátů mizivé. Na druhou stranu má však KDU-ČSL větší podíl učitelů (7,18 %) a zemědělců (1,22 %) než ostatní strany. Kandidáty KSČM tvoří z největší části důchodci (38,22 %) a manuálně pracující profese (28,23 %). Vyšší podíl manuálně pracujících má už pouze SPD, celkem 34,8 %. Za SPD celkově kandidoval nejvyšší podíl méně kvalifikovaných kandidátů jako prodavačů nebo sekretářek. Na kandidátkách České pirátské strany se objevil oproti ostatním stranám nadprůměrný podíl studentů (9,01 %) a programátorů (7,31 %), kandidátů v té době nepracujících (1,64 %) a zaměstnanců v kultuře, umění a médiích (1,67 %), ale i politiků a politických pracovníků (0,44 %, podobně jako ANO) a vědců (2,12 %). Za ODS kandidoval nadprůměrný podíl podnikatelů (21,75 %), ředitelů škol (2,04 %) a ředitelů v kultuře (0,2 %). STAN, jak název strany napovídá, se vyznačuje pouze větším podílem starostů (6,8 %). TOP 09 je specifická nejmenším podílem manuálně pracujících a málo kvalifikovaných kandidátů a největším podílem duševně pracujících. Dále za TOP 09 kandidoval nadprůměrný počet lékařů (3,68 %), primářů (0,3 %) a ředitelů a manažerů (8,68 %).

Tabulka 13: Profesní složení kandidátů dle politických stran

Povolání	ANO (8541)	ČSSD (13467)	KDU- ČSL (15875)	KSČM (15238)	ODS (12863)	PIRÁTI (2929)	SPD (4492)	STAN (6869)	TOP 09 (3640)
Bankovní úředník	0,49%	0,29%	0,30%	0,07%	0,41%	0,48%	0,31%	0,32%	0,69%
Dělník	1,38%	2,81%	2,03%	7,40%	0,63%	1,23%	3,58%	1,12%	0,38%
Důchodce bez uvedení povolání	8,24%	13,03%	8,77%	36,99%	7,99%	2,46%	2,14%	4,44%	2,80%
Důchodce, který uvedl povolání	0,81%	0,85%	0,56%	1,23%	0,71%	0,20%	1,40%	0,44%	0,58%
Duchovní	0,02%	0,00%	0,09%	0,00%	0,01%	0,03%	0,02%	0,03%	0,05%
Ekonom	1,35%	1,71%	1,65%	0,90%	1,85%	0,99%	1,22%	1,60%	2,09%
Kultura, umění, média	0,21%	0,22%	0,34%	0,07%	0,30%	1,67%	0,38%	0,45%	0,80%
Lékař	1,52%	1,17%	2,33%	0,33%	2,76%	0,92%	0,40%	2,10%	3,68%
Majitel obchodu	0,26%	0,10%	0,14%	0,00%	0,40%	0,14%	0,36%	0,12%	0,60%
Manažer + ředitel relevantní	0,26%	0,30%	0,23%	0,03%	0,35%	0,38%	0,11%	0,29%	0,55%
Manažer + ředitel nerelevantní	7,54%	3,48%	3,83%	0,82%	6,78%	4,95%	2,69%	5,21%	8,13%
Nezaměstnaný	1,08%	0,99%	1,18%	0,83%	0,79%	1,64%	0,38%	0,90%	0,58%
Novinář	0,08%	0,11%	0,07%	0,15%	0,14%	0,27%	0,20%	0,28%	0,27%
Obecní zastupitel	1,19%	0,41%	0,49%	0,10%	0,47%	0,58%	0,07%	0,83%	1,62%
Ostatní duševně pracující	23,01%	22,97%	24,22%	13,60%	19,90%	28,44%	25,11%	23,19%	25,05%
Ostatní manuálně pracující	12,46%	16,36%	16,13%	18,50%	9,90%	11,57%	28,32%	13,15%	8,08%
Podnikatel bez uvedení povolání	12,01%	9,27%	7,82%	5,88%	16,78%	7,00%	7,88%	12,24%	8,79%
Podnikatel, který specifikoval obor	3,55%	1,57%	1,85%	0,52%	4,97%	3,04%	4,30%	3,25%	4,62%
Policista	1,09%	0,83%	0,28%	0,31%	0,19%	0,07%	0,91%	0,64%	0,30%
Politik, politický pracovník	0,42%	0,33%	0,18%	0,29%	0,21%	0,44%	0,09%	0,16%	0,22%
Poslanec + ministr	0,54%	0,07%	0,03%	0,07%	0,05%	0,51%	0,29%	0,03%	0,00%
Právník	1,22%	0,88%	0,72%	0,56%	1,42%	1,67%	0,47%	1,24%	2,47%
Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	0,12%	0,16%	0,06%	0,01%	0,22%	0,00%	0,00%	0,13%	0,30%
Prodáváč	0,77%	1,05%	0,93%	1,54%	0,32%	0,41%	2,32%	0,45%	0,30%
Programátor	1,40%	0,96%	2,12%	0,30%	1,60%	7,31%	1,36%	1,72%	2,64%
Projektant	1,21%	0,82%	2,06%	0,43%	2,15%	2,36%	0,73%	2,05%	2,69%
Realitní / pojišťovací makléř	0,50%	0,15%	0,21%	0,06%	0,38%	0,24%	0,67%	0,25%	0,47%
Ředitel policie	0,13%	0,13%	0,02%	0,03%	0,09%	0,03%	0,00%	0,12%	0,05%
Ředitel školy	1,28%	1,72%	0,99%	0,15%	2,04%	0,27%	0,16%	1,95%	1,35%
Ředitel v kultuře	0,07%	0,10%	0,10%	0,01%	0,20%	0,10%	0,00%	0,12%	0,19%
Sekretářka	2,14%	1,52%	1,54%	1,00%	1,27%	1,81%	3,16%	1,56%	1,24%
Sportovní profese	0,34%	0,26%	0,08%	0,06%	0,44%	0,17%	0,31%	0,48%	0,44%

Starosta	1,78%	2,64%	2,14%	0,56%	2,44%	0,07%	0,09%	6,80%	2,39%
Student	2,67%	1,81%	2,42%	0,61%	2,76%	9,01%	2,47%	1,83%	5,25%
Truhlář	0,12%	0,16%	0,41%	0,22%	0,16%	0,14%	0,38%	0,29%	0,16%
Účetní	1,33%	1,20%	1,65%	0,93%	1,23%	0,61%	1,34%	1,60%	1,29%
Učitel na VŠ	0,46%	0,50%	0,57%	0,19%	0,61%	0,99%	0,33%	0,44%	0,88%
Učitel na ZŠ + učitel obecně	4,20%	5,26%	6,61%	2,26%	4,38%	4,57%	1,74%	4,96%	4,78%
Uklízečka	0,16%	0,25%	0,13%	0,29%	0,05%	0,10%	0,20%	0,13%	0,05%
Úředník	0,80%	1,23%	0,79%	0,93%	0,81%	0,38%	1,16%	0,79%	0,77%
Vědec	0,30%	0,38%	0,66%	0,35%	0,42%	2,12%	0,58%	0,60%	1,21%
Voják	0,06%	0,08%	0,09%	0,08%	0,03%	0,10%	0,13%	0,06%	0,05%
Zdravotní sestra	1,29%	1,49%	1,95%	1,09%	0,89%	0,51%	2,00%	1,12%	0,82%
Zemědělec	0,14%	0,36%	1,22%	0,28%	0,52%	0,00%	0,00%	0,54%	0,30%

Zdroj: Vlastní zpracování autora. Největší podíly zvýrazněny tučně.

Co se inkumbence týče, tabulka 14 nejprve zobrazuje, kolik kandidátů z jednotlivých profesí kandidovalo jako inkumbenti, a to v absolutních číslech a v procentech. Poslední sloupec nám říká, kolik procent inkumbentů skutečně vyhrálo i volby 2018. Údaj o inkumbenci autor získal porovnáním datasetu z voleb 2018 a z voleb 2014. Ti kandidáti, kteří byli dle jména, příjmení a kódu obce v obou datasetech shodní, byli označeni jako inkumbent. Překvapivě pouze 83,9 % starostů a 73,9 % obecních zastupitelů byli současně i inkumbenti. Zbylí starostové a zastupitelé tedy buď získali mandát v doplňujících volbách mezi volbami 2014 a 2018, změnili obec, ve které kandidují, uvedli údaj o povolání historicky a neaktuálně nebo uvedli jiné povolání, případně se jim například sňatkem změnilo příjmení a v datasetu 2014 nebyli dohledáni. Kromě starostů a zastupitelů mají nejvyšší podíl inkumbentů v rámci své skupiny profesionální politici – poslanci (45 %) a ostatní politici a političtí pracovníci (45 %). Dále je inkumbentem až 39,8 % kandidujících ředitelů škol, 39 % zemědělců a 28 % primářů a vedoucích v nemocnici, 28 % ředitelů policie a 27 % ředitelů v kultuře. Naopak pouze 8 % majitelů obchodu, 7,3 % nezaměstnaných a 3,6 % kandidujících studentů obhajovalo mandát. Průměrná úspěšnost všech inkumbentů je 72 %, tedy zhruba třem čtvrtinám všech kandidátů, kteří obhajovali mandát, se ho podařilo znovu ve volbách získat.

Tabulka 14: Podíl inkumbentů dle profesí a jejich úspěšnost

#	Povolání	Kandidujících inkumbentů	% inkumbentů z kandidátů	% úspěšných inkumbentů
1	Starosta	3891	83,90%	95,20%
2	Policista	319	21,60%	84,30%
3	Bankovní úředník	108	15,90%	83,30%
4	Ředitel policie	34	27,90%	82,40%
5	Ředitel školy	923	39,80%	82,30%
6	Ředitel v kultuře	44	27,00%	81,80%
7	Účetní	618	19,00%	81,40%
8	Zemědělec	617	39,20%	80,60%
9	Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	51	28,30%	80,40%
10	Projektant	760	23,00%	80,10%
11	Ekonom	604	21,90%	79,30%
12	Nezaměstnaný	202	7,30%	79,20%
13	Úředník	373	19,10%	78,80%
14	Manažer + ředitel relevantní	103	23,10%	78,60%
15	Učitel na ZŠ + učitel obecně	1904	20,10%	78,40%
16	Sekretářka	427	12,00%	77,50%
17	Poslanec + ministr	52	45,20%	76,90%
18	Právník	393	23,40%	76,80%
19	Zdravotní sestra	392	14,20%	76,80%
20	Ostatní manuálně pracující	7179	19,10%	76,60%
21	Truhlář	222	26,10%	76,60%
22	Ostatní duševně pracující	8368	17,30%	76,30%
23	Podnikatel bez uvedení povolání	5442	21,60%	76,10%
24	Uklízečka	33	9,30%	75,80%
25	Lékař	776	24,00%	75,30%
26	Realitní / pojišťovací makléř	44	9,10%	75,00%
27	Dělník	1014	16,40%	74,70%
28	Programátor	470	14,20%	74,50%
29	Manažer + ředitel nerelevantní	1661	19,40%	74,10%
30	Vědec	158	14,50%	74,10%
31	Politik, politický pracovník	121	45,10%	72,70%
32	Voják	72	20,10%	72,20%
33	Obecní zastupitel	622	73,90%	71,50%
34	Prodavač	196	10,60%	70,90%
35	Podnikatel, který specifikoval obor	900	16,30%	70,80%
36	Učitel na VŠ	166	18,50%	69,90%

37	Novinář	43	15,10%	65,10%
38	Důchodce bez uvedení dalšího povolání	3665	18,20%	64,10%
39	Kultura, umění, média	67	9,80%	58,20%
40	Důchodce, který uvedl povolání	162	12,90%	54,30%
41	Sportovní profese	48	9,30%	54,20%
42	Duchovní	8	16,00%	50,00%
43	Majitel obchodu	34	8,00%	50,00%
44	Student	154	3,60%	14,90%

Zdroj: Vlastní zpracování autora

Často kladenou otázkou u výsledků voleb je, jak si vedly ženy v porovnání s muži. Autorův výzkum doplňuje tuto otázku o dimenzi povolání – která povolání reprezentovaly ve volbách spíše ženy než muži a v rámci kterých profesí byly ženy úspěšnější než muži? Tabulka 15 je seřazena sestupně podle povolání, která tvořily v rámci kandidátů více ženy. Tento údaj je obsažen v procentech v druhém sloupci tabulky. V třetím sloupci je následně uveden podíl žen z celkového počtu úspěšných kandidátů dle jednotlivých profesí. Je-li tedy hodnota v třetím sloupci vyšší než hodnota v druhém sloupci, ženy byly u voleb v rámci dané profese úspěšnější než muži. Výsledný rozdíl v procentech je obsažen ve čtvrtém sloupci. Největší podíl ženských kandidátů měly profese uklízečka, zdravotní sestra, nezaměstnaný a účetní (92–97 %), dále prodavač a sekretářka (nad 89 %) a již méně pak učitel, úředník, ředitel školy, ekonom a bankovní úředník (nad 50 %). Vysoký podíl žen v kategorii nezaměstnaný je z velké části dán tím, že ženy jsou mnohem častěji na rodičovské dovolené než muži, proto tedy spadají do kategorie nezaměstnaní – absentuje u nich zkratka o povolání, kterou by volič spojil s kognitivní kategorií. Naopak drtivou většinu truhlářů, vojáků, ředitelů u policie, programátorů a zemědělců tvořili muži (nad 92 %).

Z výsledků je zjevné, že v českých komunálních volbách vítězí spíše muži než ženy. Obzvláště vysoké rozdíly v tabulce jsou zvýrazněny. Vyšší úspěšnost měly ženy pouze u povolání právník (2,2 %) a zdravotní sestra (1,5 %), marginálně pak u povolání uklízečka, nezaměstnaný a účetní. Nejvyšší rozdíl v úspěchu mužů a žen je u lékařů (10,3 %), ředitelů v kultuře (9,9 %) a důchodců, kteří uvedli povolání (9,7 %), následně u majitelů obchodu (8,7 %) a úředníků (8,3 %). Muži s těmito profesemi jsou v komunálních volbách zvýhodnění až čtyřnásobně více než ženy – právničky.

Tabulka 15: Genderové složení profesí a rozdíly v úspěšnosti mužů a žen

Povolání	% žen ze všech kandidátů	% žen z úspěšných kandidátů	Rozdíl ženy/muži	Počet
Uklízečka	97,7%	98,113%	0,373%	52
Zdravotní sestra	96,8%	98,316%	1,495%	584
Nezaměstnaný	94,6%	94,992%	0,435%	588
Účetní	92,4%	92,810%	0,360%	981
Prodavač	89,3%	85,185%	-4,141%	253
Sekretářka	89,0%	88,471%	-0,505%	706
Učitel na ZŠ + učitel obecně	68,5%	62,466%	-6,042%	1824
Úředník	67,9%	59,477%	-8,386%	364
Ředitel školy	58,8%	54,061%	-4,689%	659
Ekonom	57,4%	56,347%	-1,096%	506
Bankovní úředník	57,4%	55,738%	-1,678%	102
Novinář	45,8%	37,879%	-7,896%	25
Lékař	44,5%	34,255%	-10,265%	384
Realitní / pojišťovací makléř	43,1%	39,024%	-4,068%	32
Kultura, umění, média	40,7%	39,773%	-0,957%	35
Důchodce, který uvedl povolání	38,7%	28,947%	-9,729%	44
Manažer + ředitel relevantní	38,4%	34,320%	-4,107%	58
Ostatní duševně pracující	37,9%	31,393%	-6,554%	4184
Majitel obchodu	37,0%	28,261%	-8,767%	13
Důchodce bez uvedení dalšího povolání	36,9%	30,913%	-6,003%	1107
Právník	36,5%	38,679%	2,191%	246
Ředitel v kultuře	36,2%	26,230%	-9,967%	16
Student	36,1%	35,971%	-0,106%	100
Vědec	33,8%	29,032%	-4,760%	81
Učitel na VŠ	29,6%	23,664%	-5,957%	62
Obecní zastupitel	29,6%	28,843%	-0,730%	152
Politik, politický pracovník	28,0%	23,881%	-4,104%	32
Dělník	26,7%	21,223%	-5,487%	295
Manažer + ředitel nerelevantní	26,3%	22,205%	-4,107%	586
Starosta	25,5%	25,487%	0,024%	1072
Primář, vedoucí pozice zdravotnictví	23,9%	19,780%	-4,109%	18
Poslanec + ministr	20,9%	20,339%	-0,531%	12
Podnikatel bez uvedení povolání	18,2%	13,465%	-4,738%	1043
Projektant	15,4%	13,536%	-1,826%	165
Podnikatel, který specifikoval obor	14,9%	11,530%	-3,386%	153
Duchovní	14,0%	11,111%	-2,889%	1
Sportovní profese	11,8%	6,897%	-4,925%	4
Ostatní manuálně pracující	11,4%	7,045%	-4,310%	723
Policista	10,0%	7,719%	-2,315%	44

Zemědělec	8,1%	7,449%	-0,688%	59
Programátor	5,7%	5,650%	-0,089%	50
Ředitel policie	3,3%	3,125%	-0,154%	2
Voják	2,8%	1,600%	-1,193%	2
Truhlář	0,1%	0,000%	-0,118%	0

Zdroj: Vlastní zpracování autora. Největší rozdíly zvýrazněny tučně.

3.2 Vliv povolání na zisk mandátu

Deskriptivní analýza v předchozí podkapitole nám sice kromě jiného ukázala, které profese jsou nejúspěšnější, avšak pouze porovnáním počtu všech kandidátů s počtem zvolených kandidátů. Skutečnou preferenci voličů nám neukázala, protože na úspěšnost kandidátů měly vliv další proměnné – například jejich inkumbence, pořadí na kandidátní listině nebo vzdělání. Pro zjištění skutečného vlivu proměnné povolání na úspěšnost kandidátů je proto potřeba vytvořit statistický model, ve kterém budou tyto intervenující proměnné kontrolovány.

3.2.1 Výběr statistické metody

V podkapitole o operacionalizaci autor závisle proměnnou úspěšnost kandidáta operacionalizoval nejprve jako binomickou proměnnou absolutní zisk mandátu, která nabývá hodnot 1 a 0. Nezávisle proměnná profese kandidáta je operacionalizována jako nominální kategorická proměnná se 44 kategoriemi.

Vzhledem k povaze proměnných je nejvhodnějším statistickým modelem binomická logistická regrese, jež předpovídá pravděpodobnost, že na základě hodnot několika nezávislých proměnných bude závisle proměnná spadat buď do hodnoty 1, nebo 0. Na rozdíl od lineární regrese nevyžaduje binomická logistická regrese lineární vztah mezi závisle proměnnou a nezávislými proměnnými, zbytkové chyby nemusí být normálně rozděleny a nevyžadují homoskedasticitu (Schreiber-Gregory, 2018: 4).

Namísto lineárního vztahu mezi závisle a nezávisle proměnnou vyžaduje logistická regrese linearitu nezávisle proměnné a logaritmu šancí (Schreiber-Gregory, 2018: 4). Předpokladem pro využití binomické logistické regrese je, že nezávisle proměnné a kontrolní proměnné v tomto modelu mohou být jak spojité, tak kategorické nominální nebo ordinální (Tamtéž). Spojité kontrolní proměnné autor ve výzkumu nevyužívá, všechny proměnné jsou buď kategorické ordinální (vzdělání, věk, pořadové číslo, počet obyvatel, velikost zastupitelstva), nebo kategorické nominální (povolání, parlamentní strana, politická příslušnost, inkumbence, pohlaví, nezávislá kandidatura).

Předpoklad nezávislosti pozorování je splněn vzhledem k povaze dat, jelikož studujeme výsledky u jednotlivých kandidátů. Binomická logistická regrese dále předpokládá, že mezi nezávisle proměnnými je nízká multikolinearita, tedy že nejsou navzájem příliš korelované (Schreiber-Gregory, 2018: 4). Vysokou korelaci můžeme u proměnných očekávat u kontrolních proměnných velikost obce a velikost zastupitelstva a dále u politické příslušnosti kandidáta a proměnné, zda/pokud? kandiduje za jednu z parlamentních stran. Obě tyto skupiny proměnných autor do modelu přidává postupně a společně, jak lze vidět v přehledu kontrolních proměnných v tabulce 17 níže. Vzhledem k různorodosti dalších proměnných můžeme očekávat, že podmínka nízké multikolinearity bude splněna. Na datech ověříme multikolinearitu pomocí výpočtu variančního inflačního faktoru (VIF). Pokud bude mít VIF dané proměnné hodnotu nad 10, znamená to, že je přítomna u proměnné multikolinearita.

Tabulka 16: Výpočet VIF hodnot u proměnných

Proměnná	GVIF	Df	$GVIF^{1/(2 \cdot Df)}$
Povolání	11.888952	43	1.029204
Pohlaví	1.350533	1	1.162124
Věk	3.033306	5	1.117356
Vzdělání	3.011483	3	1.201702
Politická strana	154.212750	10	1.286489
Navrhující strana	147.129418	9	1.319556
Nezávislý	1.975036	1	1.405360
Velikost zastupitelstva	16.599054	5	1.324367
Velikost obce	18.218246	3	1.622125
Nezaměstnanost obce	1.264737	3	1.039920
ZS a bez vzdělání obce	1.464812	2	1.100134
Index kvality života	1.178546	1	1.085608
Inkumbence	1.095006	1	1.046425
Pořadové číslo kandidáta	2.018849	5	1.072779

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

U čtyř kontrolních proměnných uvedených výše se skutečně multikolinearita vyskytuje, hodnoty jsou velikosti obce 18, velikost zastupitelstva 16, parlamentní strana 154 a politická příslušnost 147. Jelikož je však kolinearita problémem u zkoumaných proměnných, u kterých

potřebujeme zjistit efekt proměnné na závisle proměnnou, můžeme tento problém v tomto případě ignorovat – koeficienty síly vztahu totiž u čtyř problematických proměnných nezkoumáme, slouží pouze jako kontrolní proměnné (Allison, 2012). Problémem je však vysoká kolinearita u proměnné povolání kandidáta (11). Jako referenční kategorii autor využívá nezaměstnané, kterých je v datasetu relativně málo, a to 2763. Jak rozebírá ve svém článku Paul Allison, pokud jako referenční kategorii u kategorické proměnné s více než třemi kategoriemi využijeme tu, která má relativně malý počet případů, kolinearita a VIF budou nutně vysoké. Výsledek statistického modelu však bude ovlivněn pouze tím, že p-hodnoty proměnné povolání mohou být vyšší než ve skutečnosti, nic jiného se však na výsledcích regrese nezmění. Autor se tedy rozhodl i přes nesplnění podmínky nízké kolinearitě nezávisle proměnné logistickou binomickou regresi využít. Zajímají nás totiž koeficienty regrese, tedy jak se šance kandidátů mění s různými profesemi, než zda jsou hodnoty statisticky významné. Testujeme totiž hypotézy ohledně relativní úspěšnosti kandidátů, ne zda je povolání statisticky významnou proměnnou.

Nakonec binomická logistická regrese obecně vyžaduje dostatečný vzorek případů. Vzhledem k tomu, že dataset obsahuje přes 200 000 kandidátů, je tato podmínka jednoduše splněna. Jelikož byly předpoklady pro využití binární logistické regrese splněny, kromě kolinearitě nezávisle proměnné povolání, což však při zohlednění výsledků budeme brát v potaz, můžeme tuto metodu pro analýzu vztahu povolání kandidáta a zisku mandátu využít. Jedná se o nevhodnější metodu při daných proměnných. Podobný model, avšak variantu probit regrese, používá Liton Chakraborty (2012: 16) u švédských komunálních voleb a vztahu povolání (33 kategorií) a vítězstvím skrz preferenční hlasy (1 nebo 0).

3.2.2 Výsledky analýzy

Pro výpočet modelu využil autor software R studio, který sám rozděljuje kategorie povolání do jednotlivých dummy proměnných, aby mohl binomickou regresi provést. Tabulka 17 níže zobrazuje výstup z analýzy v softwaru R, graficky zpracovaný přes balíček stargazer¹⁵ a ručně doplněný na konci tabulky o informace ke kontrolním proměnným. Pro co nejpřesnější zjištění vlivu povolání na šance ke zvolení bylo potřeba kontrolovat co nejvíce proměnných, které by do tohoto vztahu interferovaly. Každý sloupec tabulky obsahuje navíc nové kontrolní proměnné. Z tabulky lze vyčíst, jestli je vztah povolání a zisku mandátu statisticky významný (hvězdičky). S ohledem na vysokou hodnotu VIF proměnné povolání je však potřeba počítat s tím, že statistická významnost může být silnější, než ve skutečnosti je. Co je však důležitější

¹⁵ O balíčku stargazer: <https://cran.rstudio.com/web/packages/stargazer/vignettes/stargazer.pdf>

než statistická významnost, jsou koeficienty zobrazené v tabulce, jež nám říkají, která povolání mají na zvolení kandidáta nejvyšší vliv a která nejnižší. Jako referenční kategorie byli určeni kandidáti, kteří neuvedli své povolání – nezaměstnaní, v domácnosti, na mateřské dovolené (kategorie 12). Koeficienty znamenají, že například kandidát, který uvede jako povolání starosta, má šanci na zvolení o 0,492, tedy o 49,2 % vyšší než kandidát bez uvedení povolání. Ekonomicky nám tedy tabulka říká, která povolání jsou hodnotnější a která naopak kandidáty znevýhodnila.

Jak lze vyčíst z jednotlivých sloupců tabulky, přidáváním kontrolních proměnných se (většinou) snižují koeficienty u jednotlivých povolání. Vysoká změna v koeficientu znamená, že kontrolní proměnná je vysoce korelovaná se závisle proměnnou, nezávisle proměnnou nebo oběma proměnnými. Nejvyšší poklesy znamenají, že dané povolání nejvíce korelovalo s přidanou kontrolní proměnnou. Přidáním proměnných věk a pohlaví se například o zhruba 0,5 bodu snížily koeficienty u profesí jako voják, zemědělec, policista, nejspíše kvůli silné korelaci s mužským pohlavím, u povolání student o cca 0,7 bodu kvůli silné korelaci s věkem a o 0,4 až 0,6 u povolání ředitel policie, ředitel školy a vedoucí ve zdravotnictví. Přidáním proměnné vzdělání kandidáta, operacionalizované pomocí uvedeného titulu se koeficienty snížily podstatně méně, nejvíce u povolání silně spojených s vysokoškolským vzděláním – právník a lékař (0,3). Přidáním proměnných politická příslušnost, navrhuující strana a nezávislá kandidatura se koeficienty u některých povolání zmenšily, ale u některých naopak zvětšily, například u obecního zastupitele a politika (0,4). Velmi vysoká korelace se ukázala s proměnnými, které se netýkaly kandidátů osobně, ale kontextu obce, ve které soutěžili – velikost zastupitelstva a obce, nezaměstnanost, podíl nízké vzdělanosti a indexu kvality života. Nejvíce proměnné korelovaly s profesí ředitel policie, ředitel školy (0,7), duchovní (0,8), politik, primář, ředitel v kultuře (0,9), ale překvapivě i obecní zastupitel (0,9). Je možné, že ve větších obcích se kandidáti označí profesí jako obecní zastupitel, zatímco v menších o nich tento fakt voliči znají, případně velikost zastupitelstva a obce koreluje s tím, zda jsou v zastupitelstvu spíše uvolnění, nebo neuvolnění zastupitelé. Socioekonomickému kontextu se autor blíže věnuje v podkapitole 3.3.3. Nakonec přidáním posledních proměnných inkumbence a pořadí na kandidátní listině došlo u všech povolání k poklesu koeficientu. Nejvíce se pokles projevil u profesí, které jsou nejčastěji inkumbentní a na předních pozicích na kandidátní listině. Koeficient obecního zastupitele klesl z 2,595 na 0,925, koeficient starosty z 3,647 na 1,868, koeficient politika z 2,208 na 1,320. Přestože jsou v něm koeficienty nejnižší, ukazuje poslední

sloupec co nejpřesněji vztah mezi profesí kandidáta a jeho šanci na získání mandátu. Zahrnuje totiž všechny kontrolní proměnné využité ve výzkumu.

Z posledního modelu, který zahrnuje všechny kontrolní proměnné, vyplývá následující pořadí kandidátů. Nejvyšší šanci na zvolení měli kandidáti s povoláním starosta. Oproti kandidátům, kteří se označili jako nezaměstnaný, v domácnosti nebo například na mateřské dovolené, tedy bez konkretizace povolání, měli starostové o 186 % vyšší šanci na zvolení. Na druhém místě se 153% zvýhodněním se umístil primář, dále politik a politický pracovník (132 %), ředitel policie (130 %), ředitel školy (110 %), ředitel v kultuře (0,99 %), poslanec a ministr (94 %) a obecní zastupitel (92 %). Zvýhodnění pak měli poměrně vysoké i manažer a ředitel s povoláním relevantním pro chod obce (73 %), právník (65 %) a lékař (59 %). Podobné výsledky jako referenční kategorie, tedy povolání, která kandidátům ani neubrala, ani nepřidala, měli důchodce, který uvedl další povolání (0,013 %), voják (-0,016 %), truhlář (-0,046 %), duchovní, realitní makléř a různá manuální povolání (-0,04 %). Nejvyšší znevýhodnění měla povolání dělník (-29 %), prodavač a majitel obchodu (-26 %).

Tabulka 17: Vliv povolání kandidáta na získání mandátu ano/ne – binomická regrese

	<i>Závisle proměnná:</i>					
	Získání mandátu ano/ne					
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Bankovní úředník	0.238** (0.098)	-0.048 (0.099)	-0.093 (0.099)	0.048 (0.103)	0.474*** (0.110)	0.271** (0.126)
Dělník	-0.002 (0.055)	-0.429*** (0.056)	-0.356*** (0.056)	-0.283*** (0.059)	-0.337*** (0.062)	-0.286*** (0.070)
Důchodce bez povolání	-0.293*** (0.049)	-0.155*** (0.053)	-0.114** (0.053)	-0.062 (0.056)	-0.132** (0.059)	-0.112* (0.067)
Důchodce s povoláním	-0.742*** (0.098)	-0.599*** (0.100)	-0.615*** (0.101)	-0.525*** (0.104)	-0.038 (0.110)	0.013 (0.126)
Duchovní	-0.277 (0.371)	-0.667* (0.375)	-0.847** (0.376)	-0.731* (0.380)	0.155 (0.416)	-0.035 (0.465)
Ekonom	0.509*** (0.061)	0.231*** (0.062)	0.066 (0.063)	0.225*** (0.065)	0.635*** (0.070)	0.292*** (0.080)
Kultura, umění, média	-0.676*** (0.123)	-0.952*** (0.124)	-1.018*** (0.124)	-0.867*** (0.127)	0.075 (0.135)	-0.097 (0.150)

Lékař	0.607*** (0.059)	0.321*** (0.060)	0.014 (0.069)	0.080 (0.072)	0.659*** (0.076)	0.595*** (0.087)
Majitel obchodu	-0.867*** (0.163)	-1.265*** (0.164)	-1.263*** (0.164)	-1.059*** (0.167)	-0.100 (0.175)	-0.261 (0.198)
Manažer + ředitel relevantní	0.749*** (0.108)	0.362*** (0.109)	0.184* (0.110)	0.420*** (0.114)	1.162*** (0.123)	0.731*** (0.140)
Manažer + ředitel nerelevantní	0.432*** (0.051)	-0.019 (0.053)	-0.129** (0.053)	0.020 (0.055)	0.549*** (0.058)	0.260*** (0.065)
Novinář	0.044 (0.148)	-0.209 (0.150)	-0.316** (0.150)	-0.160 (0.156)	0.647*** (0.165)	0.311* (0.187)
Obecní zastupitel	1.754*** (0.085)	1.392*** (0.086)	1.264*** (0.087)	1.628*** (0.091)	2.595*** (0.094)	0.925*** (0.109)
Ostatní duševně pracující	0.273*** (0.047)	-0.094** (0.048)	-0.129*** (0.048)	-0.027 (0.050)	0.321*** (0.053)	0.157*** (0.059)
Ostatní manuálně pracující	0.256*** (0.047)	-0.222*** (0.049)	-0.168*** (0.049)	-0.125** (0.051)	0.007 (0.054)	-0.044 (0.060)
Podnikatel bez specifikace	0.426*** (0.048)	-0.058 (0.049)	-0.032 (0.049)	0.010 (0.052)	0.250*** (0.054)	0.088 (0.061)
Podnikatel specifikace	0.086 (0.055)	-0.408*** (0.057)	-0.424*** (0.057)	-0.286*** (0.060)	0.351*** (0.063)	0.105 (0.071)
Policista	0.777*** (0.070)	0.270*** (0.072)	0.262*** (0.072)	0.324*** (0.075)	0.634*** (0.080)	0.461*** (0.092)
Politik, politický pracovník	1.239*** (0.130)	0.940*** (0.133)	0.799*** (0.134)	1.374*** (0.140)	2.208*** (0.148)	1.320*** (0.170)
Poslanec + ministr	1.291*** (0.192)	0.886*** (0.195)	0.706*** (0.196)	1.032*** (0.210)	1.657*** (0.220)	0.938*** (0.250)
Právník	0.743*** (0.068)	0.440*** (0.069)	0.169** (0.071)	0.411*** (0.074)	1.027*** (0.079)	0.650*** (0.090)
Primář, vedoucí ve zdravotnictví	1.261*** (0.156)	0.827*** (0.158)	0.516*** (0.162)	0.720*** (0.168)	1.648*** (0.176)	1.532*** (0.200)
Prodavač	-0.418*** (0.078)	-0.607*** (0.079)	-0.543*** (0.079)	-0.387*** (0.082)	-0.209** (0.086)	-0.248** (0.099)
Programátor	0.231*** (0.060)	-0.243*** (0.062)	-0.341*** (0.062)	-0.245*** (0.065)	0.174*** (0.069)	0.120* (0.077)
Projektant	0.701*** (0.058)	0.294*** (0.060)	0.145** (0.060)	0.200*** (0.063)	0.636*** (0.067)	0.454*** (0.076)

Realitní / pojišťovací makléř	-0.353*** (0.129)	-0.721*** (0.131)	-0.728*** (0.131)	-0.516*** (0.135)	0.091 (0.144)	-0.053 (0.167)
Ředitel policie	1.337*** (0.187)	0.722*** (0.188)	0.624*** (0.189)	0.937*** (0.197)	1.611*** (0.208)	1.308*** (0.244)
Ředitel školy	1.341*** (0.062)	0.990*** (0.063)	0.780*** (0.064)	0.945*** (0.066)	1.620*** (0.070)	1.107*** (0.081)
Ředitel v kultuře	0.725*** (0.168)	0.403** (0.171)	0.252 (0.172)	0.527*** (0.177)	1.637*** (0.184)	0.990*** (0.216)
Sekretářka	-0.004 (0.061)	-0.133** (0.061)	-0.115* (0.061)	-0.012 (0.064)	0.270*** (0.068)	0.113 (0.076)
Sportovní profese	-0.827*** (0.147)	-1.182*** (0.148)	-1.178*** (0.148)	-0.981*** (0.151)	0.419*** (0.159)	0.255 (0.176)
Starosta	3.515*** (0.068)	3.127*** (0.069)	3.065*** (0.070)	3.273*** (0.072)	3.647*** (0.075)	1.868*** (0.089)
Student	-1.415*** (0.077)	-0.766*** (0.087)	-0.778*** (0.087)	-0.578*** (0.090)	-0.102 (0.094)	-0.201* (0.101)
Truhlář	0.641*** (0.085)	0.111 (0.086)	0.185** (0.087)	0.061 (0.091)	0.069 (0.095)	-0.046 (0.111)
Účetní	0.511*** (0.059)	0.337*** (0.060)	0.335*** (0.060)	0.384*** (0.062)	0.578*** (0.066)	0.338*** (0.075)
Učitel na VŠ	0.352*** (0.086)	-0.026 (0.088)	-0.304*** (0.090)	-0.127 (0.093)	0.477*** (0.100)	0.301*** (0.115)
Učitel na ZŠ	0.428*** (0.051)	0.190*** (0.052)	0.012 (0.052)	0.109** (0.054)	0.583*** (0.057)	0.409*** (0.064)
Uklízečka	-0.498*** (0.156)	-0.688*** (0.156)	-0.624*** (0.156)	-0.504*** (0.163)	-0.277* (0.170)	-0.165 (0.094)
Úředník	0.456*** (0.067)	0.196*** (0.068)	0.145** (0.068)	0.275*** (0.071)	0.487*** (0.076)	0.260*** (0.087)
Vědec	0.173** (0.083)	-0.152* (0.084)	-0.356*** (0.085)	-0.229** (0.089)	0.287*** (0.095)	0.246** (0.108)
Voják	0.616*** (0.120)	0.146 (0.122)	0.146 (0.122)	0.044 (0.127)	0.012 (0.133)	-0.016 (0.149)
Zdravotní sestra	-0.059 (0.065)	-0.191*** (0.066)	-0.170*** (0.066)	-0.021 (0.068)	0.364*** (0.072)	0.210** (0.082)
Zemědělec	1.253*** (0.068)	0.775*** (0.070)	0.773*** (0.070)	0.711*** (0.073)	0.630*** (0.077)	0.254*** (0.089)

Počet případů	215,884	215,884	215,884	215,884	215,884	215,884
Kontrolováno:						
Pohlaví	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Věk	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Vzdělání	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Pol. příslušnost	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Navrh. strana	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Nezávislý kand.	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Velikost zastup.	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Velikost obce	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Nezaměstnanost	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Nevzdělanost	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Kvalita života	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Inkumbence	NE	NE	NE	NE	NE	ANO
Pořadí na kand.	NE	NE	NE	NE	NE	ANO

Poznámka:

* p<0.1; ** p<0.05; *** p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Pokud srovnáme výsledky modelů se zformulovanými hypotézami, H0 (*Kandidáti, kteří blíže nespecifikovali své povolání, mají stejnou šanci na zvolení jako kandidáti, kteří povolání specifikovali*) je jasně vyvrácena. Za prvé, oproti referenční kategorii se úspěšnost různých povolání podstatně liší. Za druhé, podnikatel, který specifikoval povolání, měl o něco vyšší úspěšnost než podnikatel bez specifikace povolání, stejně tak důchodce s uvedením povolání a důchodce bez další specifikace. Co se týče hlavních hypotéz, analýza potvrzuje hypotézu H1 (*Kandidáti s politickou profesí a kandidáti s profesí relevantní pro výkon funkce zastupitele budou voleni nejčastěji*). Profese vyčleněné pro zjištění pravdivosti této hypotézy se všechny umístily na předních pozicích 1–10. Rovněž se potvrdila hypotéza H2 (*Kandidáti bez zaměstnání a kandidáti s velmi nízkou kvalifikací budou voleni nejméně.*) – nejnižší nebo negativní koeficienty měla povolání jako dělník, prodavač, uklízečka nebo student. Naopak hypotéza H3 (*Kandidáti se společensky prestižnějším povoláním budou mít vyšší šanci na zvolení než ti s povoláním méně prestižním.*) se nepotvrdila. Dle průzkumu CVVM byla půl roku po zkoumaných komunálních volbách ve společnosti nejvíce populární a prestižní povolání lékař, vědec, zdravotní sestra, učitel na vysoké a základní škole, naopak nejméně prestižní povolání poslanec, uklízečka a kněz. Toto pořadí tedy rozhodně neodpovídá

výsledkům analýzy. Například nejúspěšnější profese starosta byla ve výzkumu CVVM až na 13. místě.

Tabulka 18: Výsledky binomické regrese – pořadí koeficientů

1	Starosta	1,868	23	Vědec	0,246
2	Primář, vedoucí ve zdravotnictví	1,532	24	Zemědělec	0,254
3	Politik, politický pracovník	1,320	25	Zdravotní sestra	0,210
4	Ředitel policie	1,308	26	Ostatní duševně pracující	0,157
5	Ředitel školy	1,107	27	Programátor	0,120
6	Ředitel v kultuře	0,990	28	Sekretářka	0,113
7	Poslanec + ministr	0,938	29	Podnikatel specifikace	0,105
8	Obecní zastupitel	0,925	30	Podnikatel bez specifikace	0,088
9	Manažer + ředitel relevantní	0,731	31	Důchodce s povoláním	0,013
10	Právník	0,650	32	Nezaměstnaný	referenční kat.
11	Lékař	0,595	33	Voják	-0,016
12	Projektant	0,454	34	Truhlář	-0,046
13	Policista	0,461	35	Duchovní	-0,035
14	Učitel na ZŠ	0,409	36	Realitní / pojišťovací makléř	-0,053
15	Účetní	0,338	37	Ostatní manuálně pracující	-0,044
16	Novinář	0,331	38	Kultura, umění, média	-0,097
17	Učitel na VŠ	0,301	39	Důchodce bez povolání	-0,112
18	Ekonom	0,292	40	Uklízečka	-0,165
19	Bankovní úředník	0,271	41	Student	-0,201
20	Manažer + ředitel nerelevantní	0,260	42	Majitel obchodu	-0,261
21	Sportovní profese	0,255	43	Prodavač	-0,248
22	Úředník	0,260	44	Dělník	-0,286

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

3.2.3 Socioekonomické kontexty vlivu povolání

Jak bylo popsáno v kapitole operacionalizace proměnných, vliv proměnné povolání kandidáta na absolutní zisk mandátu je částečně pokřiven přítomností nesoutěživých voleb. V nejmenších obcích, kde soutěží pouze jedna kandidátní listina, získají všichni kandidáti mandát a jinak nezvolené profese jsou tím ve výsledku analýzy zvýhodněny. Tabulka 19 proto zobrazuje výsledky analýzy zvláště v jednotlivých velikostních kategoriích obcí. Kromě toho srovnává, jak se liší výsledky vlivu povolání v odlišných kontextech vzdělanosti obyvatelstva – zda existuje vztah mezi podílem nevzdělaných nebo minimálně vzdělaných obyvatel v obci a vlivu proměnné povolání na zisk mandátu.

Co se týče různých velikostí obce, u většiny povolání hodnota koeficientu klesá s tím, jak se zmenšuje velikost obce. Nejnižší hodnota koeficientu u obcí do 500 obyvatel může znamenat, že v nejmenších obcích se lidé znají více osobně a povolání jako informační zkratka, dle které se rozhodnou volit, má nižší význam. Dalším faktorem však může být fakt, že některá povolání se vyskytují pouze ve větších obcích a městech a jejich vliv na získání mandátů v nejmenších obcích je nižší jednoduše proto, že v takových obcích nekandidují. Rovněž lze očekávat, že hodnoty nejmenších obcí ovlivňuje i několik nesoutěživých voleb. Největší pozitivní rozdíl ve velikosti koeficientu v obcích nad 20 000 obyvatel a do 500 obyvatel je například u povolání ekonom, pracovník v kultuře a umění, novinář, právník, vědec nebo učitel na VŠ. Právě u těchto povolání se dá očekávat, že budou početnější ve větších městech. Naopak uklízečka má v největších městech až osminásobné znevýhodnění oproti menším obcím – zřejmě protože v nejmenších obcích může získat mandát díky nesoutěživým volbám, ale naopak ve městě bude poražena „prestižnějšími“. Desetinásobně větší koeficient u zemědělce v největších obcích je pak dán tím, že jich v nich kandidovalo pouze 25 a pět získalo mandát, na rozdíl od vyššího počtu kandidujících ale i neúspěšných zemědělců v menších obcích (viz tabulky 8–11).

Problém nerovnoměrného rozložení profesí v menších a větších obcích a efektu nesoutěživých voleb je nutné mít na paměti i u socioekonomického kontextu nevzdělanosti, protože vzdělanější lidé se často stěhují z menších obcí do větších měst. U většiny povolání je koeficient vyšší u obcí, kde je podíl nevzdělaných občanů menší. Pokud tedy tento efekt není dán pouze demografickými rozdíly, můžeme usoudit, že více vzdělaní občané spíše rozhodují dle profese kandidáta jako informační zkratky než ti nevzdělaní.

Tabulka 19: Socioekonomické kontexty vlivu povolání kandidáta na zisk mandátu

<i>Závisle proměnná:</i>							
Zisk mandátu							
Socioekonomický kontext:							
	ZŠ a bez vzdělání < 35 %	ZŠ a bez vzdělání 35—50 %	ZŠ a bez vzdělání > 50 %	Nad 20 000 obyvatel	2000—19 999 obyvatel	500—1 999 obyvatel	Do 500 obyvatel)
Bankovní úředník	0.647 (0.531)	0.276* (0.145)	0.370 (0.324)	0.952 (0.842)	0.628* (0.323)	0.291 (0.204)	0.322 (0.238)
Dělník	0.042 (0.641)	-0.207*** (0.079)	-0.803*** (0.162)	-0.466 (1.025)	-0.807*** (0.306)	-0.381*** (0.122)	-0.145 (0.091)
Důchodce bez povolání	0.701* (0.413)	-0.144* (0.076)	-0.305** (0.155)	0.100 (0.747)	0.232 (0.247)	-0.045 (0.114)	-0.118 (0.096)
Důchodce s povoláním	1.421*** (0.486)	-0.017 (0.150)	-0.571* (0.302)	1.290* (0.781)	0.439 (0.293)	-0.062 (0.227)	-0.050 (0.298)
Duchovní	-12.705 (614.557)	1.058** (0.512)	-2.398** (1.119)	-0.363 (1.383)	1.166 (0.729)	0.357 (1.044)	-10.982 (109.558)
Ekonom	1.082*** (0.410)	0.266*** (0.091)	0.392* (0.202)	1.021 (0.736)	0.500* (0.256)	0.450*** (0.131)	0.364** (0.153)
Kultura, umění, médiá	0.878* (0.485)	-0.115 (0.180)	-0.151 (0.451)	1.246 (0.764)	0.365 (0.319)	-0.286 (0.309)	-0.496 (0.490)
Lékař	1.097*** (0.425)	0.538*** (0.100)	0.928*** (0.245)	1.710** (0.733)	1.102*** (0.257)	0.511*** (0.163)	-0.010 (0.225)
Majitel obchodu	-12.152 (166.895)	-0.067 (0.215)	-0.470 (0.532)	0.247 (0.893)	0.389 (0.358)	-0.124 (0.373)	-0.860 (0.635)
Manažer + ředitel relevantní	1.815*** (0.466)	0.701*** (0.173)	0.255 (0.372)	1.458* (0.766)	1.120*** (0.312)	0.734*** (0.267)	0.323 (0.503)
Manažer + ředitel nerelevantní	1.118*** (0.392)	0.254*** (0.074)	0.177 (0.160)	1.312* (0.722)	0.550** (0.241)	0.270** (0.112)	0.189* (0.109)
Novinář	1.017* (0.527)	0.406* (0.236)	0.402 (0.538)	1.231 (0.805)	0.771** (0.369)	0.106 (0.349)	0.192 (0.739)
Obecní zastupitel	1.754*** (0.424)	0.864*** (0.136)	1.134*** (0.322)	1.892*** (0.734)	1.172*** (0.275)	0.084 (0.294)	-0.651 (0.545)
Ostatní duševně pracující	1.018*** (0.385)	0.166** (0.066)	-0.019 (0.136)	0.967 (0.720)	0.537** (0.236)	0.212** (0.100)	0.128 (0.079)
Ostatní manuálně pracující	0.686* (0.394)	-0.030 (0.068)	-0.301** (0.140)	0.394 (0.729)	0.271 (0.239)	-0.020 (0.102)	-0.004 (0.080)
Podnikatel bez specifikace	0.680* (0.391)	0.111 (0.069)	-0.072 (0.142)	0.847 (0.724)	0.442* (0.238)	0.122 (0.103)	0.114 (0.083)
	1.023**	0.091	0.121	1.045	0.401	0.233*	0.005

Podnikatel specifikace	(0.405)	(0.081)	(0.171)	(0.728)	(0.245)	(0.122)	(0.131)
Policista	1.535*** (0.570)	0.418*** (0.105)	0.441** (0.204)	0.948 (0.805)	0.916*** (0.276)	0.524*** (0.146)	0.357** (0.155)
Politik, politický pracovník	2.125*** (0.548)	1.430*** (0.193)	0.644 (0.543)	1.996*** (0.755)	1.846*** (0.358)	0.899* (0.485)	8.754 (196.969)
Poslanec + ministr	1.020 (0.728)	1.105*** (0.285)	0.835 (1.402)	1.207 (0.783)	1.588*** (0.572)	2.686*** (0.978)	10.784 (196.968)
Právník	1.617*** (0.407)	0.650*** (0.108)	0.223 (0.289)	1.488** (0.731)	0.884*** (0.263)	0.901*** (0.172)	0.396 (0.246)
Primář, vedoucí ve zdravotnictví	1.353* (0.770)	1.641*** (0.221)	1.010 (0.739)	2.796*** (0.784)	1.889*** (0.385)	1.270** (0.561)	1.489 (1.197)
Prodavač	1.342** (0.610)	-0.225** (0.111)	-0.640*** (0.245)	-0.396 (1.238)	-0.090 (0.353)	-0.169 (0.164)	-0.230* (0.134)
Programátor	0.843** (0.407)	0.127 (0.088)	0.140 (0.203)	0.901 (0.734)	0.309 (0.255)	0.291** (0.129)	0.218 (0.135)
Projektant	1.462*** (0.410)	0.465*** (0.086)	0.157 (0.202)	1.189 (0.736)	0.758*** (0.252)	0.635*** (0.126)	0.407*** (0.137)
Realitní / pojišťovací makléř	0.681 (0.668)	-0.056 (0.187)	0.223 (0.440)	0.007 (0.912)	0.227 (0.382)	0.379 (0.261)	-0.051 (0.369)
Ředitel policie	4.107*** (1.518)	0.928*** (0.280)	2.277*** (0.541)	1.022 (1.029)	1.962*** (0.400)	1.411*** (0.470)	0.790 (0.890)
Ředitel školy	2.014*** (0.445)	1.080*** (0.092)	0.929*** (0.189)	1.705** (0.734)	1.678*** (0.249)	0.978*** (0.145)	0.528** (0.223)
Ředitel v kultuře	1.216 (0.742)	1.049*** (0.250)	1.294** (0.576)	1.856** (0.826)	1.490*** (0.370)	-0.502 (0.820)	11.102 (87.246)
Sekretářka	0.504 (0.442)	0.131 (0.086)	0.076 (0.187)	0.327 (0.775)	0.385 (0.270)	0.212* (0.125)	0.141 (0.111)
Sportovní profese	0.608 (0.670)	0.342* (0.194)	0.112 (0.635)	1.632** (0.759)	0.486 (0.371)	-0.0001 (0.448)	-1.316 (1.691)
Starosta	2.204*** (0.417)	2.146*** (0.104)	1.944*** (0.230)	2.254*** (0.731)	2.431*** (0.271)	2.263*** (0.164)	1.794*** (0.196)
Student	0.312 (0.492)	-0.131 (0.114)	-0.587** (0.273)	0.329 (0.796)	0.219 (0.319)	-0.068 (0.170)	-0.078 (0.151)
Truhlář	0.809 (0.640)	-0.074 (0.126)	-0.166 (0.267)	0.577 (1.417)	0.573 (0.389)	-0.119 (0.180)	0.022 (0.152)
Účetní	0.586 (0.445)	0.389*** (0.085)	0.159 (0.180)	0.708 (0.799)	0.283 (0.272)	0.392*** (0.121)	0.537*** (0.112)
Učitel na VŠ	1.420*** (0.431)	0.297** (0.139)	-0.288 (0.411)	1.271* (0.745)	0.404 (0.296)	0.448** (0.209)	0.655* (0.356)

Učitel na ZŠ	1.152*** (0.403)	0.375*** (0.073)	0.339** (0.149)	1.171 (0.726)	0.921*** (0.239)	0.347*** (0.109)	0.319*** (0.103)
Uklízečka	0.068 (1.179)	-0.060 (0.219)	-0.838* (0.468)	-8.918 (124.056)	-1.359 (1.072)	-0.572 (0.355)	0.230 (0.264)
Úředník	1.055** (0.455)	0.259*** (0.100)	0.240 (0.205)	1.090 (0.778)	0.385 (0.280)	0.439*** (0.139)	0.266* (0.140)
Vědec	0.918** (0.442)	0.310** (0.127)	0.131 (0.308)	1.215 (0.749)	0.764*** (0.286)	0.173 (0.192)	0.092 (0.241)
Voják	1.245 (0.782)	-0.020 (0.166)	-0.293 (0.396)	1.339 (1.422)	-0.007 (0.568)	-0.045 (0.233)	0.084 (0.209)
Zdravotní sestra	0.575 (0.493)	0.228** (0.093)	0.081 (0.191)	0.926 (0.779)	0.754*** (0.264)	0.149 (0.135)	0.199 (0.130)
Zemědělec	1.665*** (0.592)	0.240** (0.100)	0.187 (0.213)	2.911*** (0.936)	0.513* (0.309)	0.379*** (0.141)	0.246* (0.127)
Počet případů	22,269	158,110	35,493	34,818	72,572	66,429	42,053

Poznámka:

*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

3.2.4 Vliv dalších charakteristik kandidáta

Přestože se práce věnuje vlivu povolání na úspěšnost kandidátů, je vhodné okrajově zmínit i výsledky analýzy pro další možné nezávislé proměnné, které se při studiu informačních zkratk často hodnotí. Co se pohlaví kandidátů týče, jak již ukázala deskriptivní analýza dat, ženy jsou oproti mužům znevýhodněny. Při zahrnutí všech kontrolních proměnných měly ženy oproti mužům o 22 % nižší šanci na získání mandátu. Vzdělání kandidáta mělo na jeho šanci na zvolení jednoznačně pozitivní vliv. Čím vyšší vzdělání, tím vyšší šance na získání mandátu. Oproti kandidátům bez uvedeného titulu měli bakaláři a diplomovaní specialisté o 30 % vyšší šanci na získání mandátu, kandidáti s magisterskou úrovní vzdělání o 46 % a kandidáti na doktorské úrovni vzdělání dokonce o 73 %. Vyšší vzdělání se očividně pro úspěch v komunálních volbách vždy vyplácí. Extrémně vysoký vliv měla proměnná inkumbence. Kandidáti, kteří obhajovali mandát, měli o 200 % vyšší šanci na jeho znovuzískání oproti kandidátům nově kandidujícím. Ještě vyšší vliv mělo pořadí kandidáta na kandidátní listině, což je přirozený výsledek povahy volebního systému do komunálních voleb. Oproti kandidátům na šestém a nižším místě měli kandidáti na prvním místě šanci na zvolení o 240 %, na druhém místě o 190 %, na třetím místě o 165 %, na čtvrtém místě o 137 % a na pátém místě o 109 %.

Tabulka 21: Výsledky binomické regrese – pohlaví

Referenční kategorie – Muž	
Závisle proměnná:	
Získání mandátu ano/ne	
Žena	-0.219***
Počet případů	215,884
Poznámka:	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Tabulka 20: Výsledky binomické regrese – pohlaví

Referenční kategorie – Bez titulu	
Závisle proměnná:	
Získání mandátu ano/ne	
Bakalář / dis	0.298*** (0.031)
Magisterská úroveň	0.459*** (0.018)
Doktorská úroveň	0.733*** (0.051)
Počet případů	215,884
Poznámka:	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Tabulka 23: Výsledky binomické regrese – pořadí na kandidátce

Referenční kategorie –6. místo a dále	
	Závisle proměnná:
	MANDAT
1. místo	2.419*** (0.026)
2. místo	1.902*** (0.023)
3. místo	1.650*** (0.022)
4. místo	1.370*** (0.022)
5. místo	1.091*** (0.022)
Počet případů	215,884
Poznámka:	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Tabulka 22: Výsledky binomické regrese – inkumbence

Závisle proměnná:	
Zisk mandátu ano/ne	
Inkumbence	2.093***
Počet případů:	215,884
Poznámka:	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

3.3 Vliv povolání na index preference

Druhá závisle proměnná, kterou autor pro zjištění úspěšnosti kandidátů operacionalizoval, je index preference, vypočítaný jako skutečný počet hlasů kandidáta dělený průměrným počtem hlasů na jednoho kandidáta dané strany. Kandidáti nadprůměrně voleni tak mají hodnotu indexu preference vyšší než 1, kandidáti, které téměř žádný volič neoznačil preferenčním hlasem nebo které vynechal volbou kandidáta jiné strany, mají pak hodnotu indexu pod 1. Nezávisle proměnná je stále povolání kandidáta se 44 kategoriemi. Na rozdíl od předchozího výpočtu nám řekne tento model podrobnější informaci o preferencích voličů, jelikož pracuje s hlasy samotnými, ne pouze s absolutním ziskem mandátů. Tento přístup se tak navíc vypořádá s problémem nesoutěživých voleb s jednou kandidátní listinou, kde mandát získají všichni kandidáti.

3.3.1 Výběr statistické metody

Vhodnou metodou pro analýzu vztahu mezi proměnnými by se na první pohled mohla jevit analýza rozptylu (ANOVA), respektive její varianta s kontrolními proměnnými, analýza kovariance (ANCOVA). Ta říká, jak moc je rozptyl závisle proměnné závislý na nezávisle proměnné a běžně se využívá u tohoto typu proměnných (Fuchs 2019) Předpokladem pro využití ANCOVA je homogenita rozptylu, která se dá otestovat skrz Levenův test homogenity rozptylu, v programu R studio dostupný skrz balíček „car“.

Tabulka 24: Výsledky Levenova testu homogenity rozptylu

```
Levene's Test for Homogeneity of Variance (center = median)
Group          Df      F value      Pr (>F)
206670         43      33.127      < 2.2e-16 ***
Signif. codes: 0 '***' 0.001 '**' 0.01 '*' 0.05 '.' 0.1 ' ' 1
```

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Levenův test pro zkoumané proměnné vyšel v tomto případě statisticky významný, to znamená, že rozptyly indexu preference jsou u jednotlivých kategorií povolání významně odlišné. Pokud data nesplňují předpoklad homogenity rozptylu, je možné jako alternativu využít tzv. Welch's ANOVA. S využitím tohoto přístupu se však pojí další problém – kontrolní proměnné musí být spojité nebo intervalové, musí být nezávislé na ostatních kontrolních proměnných a musí být v lineárním vztahu se závisle proměnnou. Dále dataset nesmí obsahovat žádné odlehle hodnoty (Laerd Statistics, 2018). Zřejmě kvůli těmto omezením využívají všichni autoři studující vliv povolání na úspěch kandidáta, měřený spojitou nebo intervalovou proměnnou, OLS regresi (Adams, Lascher & Martin, 2020; Atkeson & Hamel, 2018; Put & Maddens, 2012). V praxi je OLS regrese velmi podobná modelu ANCOVA, avšak OLS regrese má praktičtější a přehlednější výstup výsledků. Pro výzkum volí autor alternativu k tomuto typu regrese, a to metodu maximálně věrohodného odhadu (MLE) stejně jako Mario Mechtel u německých komunálních voleb (2014), která udává přesnější regresní koeficienty i při přítomnosti odlehlých hodnot a je vhodnější při porušení předpokladu homogenity rozptylu. Statistický program R studio rozdělí jednotlivé kategorie nezávisle proměnné povolání automaticky na dummy kategorie s hodnotami 1 a 0, aby je mohl pro analýzu zpracovat.

3.3.2 Výsledky analýzy

Koeficienty u jednotlivých povolání nám tentokrát řeknou, o kolik se u daných povolání zvyšuje hodnota indexu preference oproti referenční kategorii bez zaměstnání. Index preference je vypočítán jako poměr hlasů kandidáta oproti průměrnému hlasu na jednoho kandidáta strany. Stejně jako u binomické regrese přidal autor postupně do jednotlivých modelů kontrolní proměnné pohlaví, věk, vzdělání; politická příslušnost a navrhuující strana; velikost obce a velikost zastupitelstva. Přidání inkumbence a pořadí na kandidátce však autor v tomto případě rozdělil do dvou kroků. Ukázalo se totiž, že přidání proměnné pořadí na kandidátní listině mělo neúměrně velký vliv na profesi starosta (0,273 -> 0,059), který se propadl z prvního místa na třicáté první. Starosta je očividně na kandidátní listině téměř ve všech případech na prvním místě a existuje vysoce silná korelace mezi proměnnou index preference a pořadí na kandidátce.

Tabulka 25: Vliv povolání kandidáta na index preference – MLE regrese

	<i>Závisle proměnná:</i>					
	Index preference					
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Bankovní úředník	0.135*** (0.010)	0.086*** (0.010)	0.086*** (0.010)	0.096*** (0.010)	0.085*** (0.009)	0.076*** (0.008)
Dělník	0.011** (0.005)	-0.031*** (0.005)	-0.038*** (0.005)	-0.037*** (0.005)	-0.036*** (0.005)	-0.013*** (0.005)
Důchodce bez povolání	0.033*** (0.005)	-0.004 (0.005)	-0.006 (0.005)	-0.003 (0.005)	-0.005 (0.005)	0.007 (0.004)
Důchodce s povoláním	0.086*** (0.008)	0.038*** (0.008)	0.039*** (0.008)	0.051*** (0.008)	0.051*** (0.008)	0.050*** (0.007)
Duchovní	0.211*** (0.032)	0.096*** (0.032)	0.104*** (0.032)	0.120*** (0.031)	0.117*** (0.030)	0.115*** (0.027)
Ekonom	0.199*** (0.006)	0.112*** (0.006)	0.109*** (0.006)	0.118*** (0.006)	0.104*** (0.006)	0.076*** (0.005)
Kultura, umění, média	0.153*** (0.010)	0.090*** (0.010)	0.087*** (0.010)	0.106*** (0.009)	0.099*** (0.009)	0.091*** (0.008)
Lékař	0.271*** (0.006)	0.132*** (0.007)	0.137*** (0.007)	0.151*** (0.007)	0.137*** (0.007)	0.140*** (0.006)
Majitel obchodu	0.138*** (0.012)	0.086*** (0.012)	0.084*** (0.012)	0.106*** (0.011)	0.102*** (0.011)	0.093*** (0.010)
Manažer + ředitel relevantní	0.264*** (0.012)	0.162*** (0.012)	0.158*** (0.012)	0.169*** (0.011)	0.150*** (0.011)	0.103*** (0.010)

Manažer + ředitel nerelevantní	0.177*** (0.005)	0.089*** (0.005)	0.086*** (0.005)	0.099*** (0.005)	0.085*** (0.005)	0.061*** (0.004)
Novinář	0.210*** (0.014)	0.138*** (0.014)	0.128*** (0.014)	0.141*** (0.014)	0.128*** (0.013)	0.106*** (0.012)
Obecní zastupitel	0.333*** (0.009)	0.235*** (0.009)	0.224*** (0.009)	0.237*** (0.009)	0.107*** (0.009)	0.054*** (0.008)
Ostatní duševně pracující	0.132*** (0.005)	0.072*** (0.005)	0.070*** (0.005)	0.080*** (0.004)	0.071*** (0.004)	0.063*** (0.004)
Ostatní manuálně pracující	0.089*** (0.005)	0.034*** (0.005)	0.032*** (0.005)	0.038*** (0.005)	0.033*** (0.004)	0.042*** (0.004)
Podnikatel bez specifikace	0.130*** (0.005)	0.067*** (0.005)	0.068*** (0.005)	0.075*** (0.005)	0.066*** (0.005)	0.060*** (0.004)
Podnikatel specifikace	0.164*** (0.005)	0.089*** (0.005)	0.086*** (0.005)	0.102*** (0.005)	0.096*** (0.005)	0.076*** (0.005)
Policista	0.206*** (0.008)	0.136*** (0.008)	0.134*** (0.007)	0.139*** (0.007)	0.129*** (0.007)	0.114*** (0.006)
Politik, politický pracovník	0.334*** (0.015)	0.239*** (0.014)	0.215*** (0.014)	0.226*** (0.014)	0.163*** (0.014)	0.103*** (0.012)
Poslanec + ministr	0.300*** (0.022)	0.188*** (0.021)	0.143*** (0.021)	0.152*** (0.021)	0.087*** (0.020)	0.074*** (0.019)
Právník	0.260*** (0.007)	0.138*** (0.007)	0.133*** (0.007)	0.142*** (0.007)	0.124*** (0.007)	0.092*** (0.006)
Primář, vedoucí ve zdravotnictví	0.403*** (0.018)	0.239*** (0.018)	0.247*** (0.017)	0.262*** (0.017)	0.252*** (0.017)	0.243*** (0.015)
Prodavač	0.014** (0.007)	0.003 (0.007)	-0.002 (0.007)	0.006 (0.007)	0.003 (0.007)	0.012** (0.006)
Programátor	0.147*** (0.006)	0.058*** (0.006)	0.054*** (0.006)	0.065*** (0.006)	0.062*** (0.006)	0.055*** (0.005)
Projektant	0.203*** (0.006)	0.102*** (0.006)	0.103*** (0.006)	0.113*** (0.006)	0.101*** (0.006)	0.087*** (0.005)
Realitní / pojišťovací makléř	0.100*** (0.011)	0.047*** (0.011)	0.043*** (0.011)	0.059*** (0.011)	0.055*** (0.011)	0.038*** (0.010)
Ředitel policie	0.332*** (0.021)	0.221*** (0.021)	0.221*** (0.021)	0.236*** (0.020)	0.206*** (0.020)	0.160*** (0.018)
Ředitel školy	0.323*** (0.007)	0.215*** (0.007)	0.217*** (0.007)	0.230*** (0.006)	0.186*** (0.006)	0.160*** (0.006)
Ředitel v kultuře	0.298***	0.211***	0.211***	0.229***	0.201***	0.162***

	(0.018)	(0.018)	(0.018)	(0.018)	(0.017)	(0.016)
Sekretářka	0.075*** (0.006)	0.062*** (0.006)	0.059*** (0.006)	0.067*** (0.006)	0.056*** (0.006)	0.049*** (0.005)
Sportovní profese	0.168*** (0.011)	0.117*** (0.011)	0.116*** (0.011)	0.138*** (0.011)	0.126*** (0.010)	0.115*** (0.009)
Starosta	0.495*** (0.006)	0.405*** (0.006)	0.402*** (0.006)	0.403*** (0.006)	0.274*** (0.005)	0.059*** (0.005)
Student	0.012** (0.006)	0.067*** (0.006)	0.068*** (0.006)	0.081*** (0.006)	0.069*** (0.006)	0.068*** (0.006)
Truhlář	0.087*** (0.009)	0.031*** (0.009)	0.032*** (0.009)	0.033*** (0.009)	0.021** (0.009)	0.037*** (0.008)
Účetní	0.124*** (0.006)	0.094*** (0.006)	0.094*** (0.006)	0.099*** (0.006)	0.07*** (0.006)	0.072*** (0.005)
Učitel na VŠ	0.242*** (0.009)	0.110*** (0.009)	0.106*** (0.009)	0.118*** (0.009)	0.111*** (0.008)	0.096*** (0.008)
Učitel na ZŠ	0.199*** (0.005)	0.118*** (0.005)	0.119*** (0.005)	0.130*** (0.005)	0.117*** (0.005)	0.113*** (0.004)
Uklízečka	-0.047*** (0.013)	-0.059*** (0.013)	-0.062*** (0.013)	-0.053*** (0.013)	-0.053*** (0.012)	-0.033*** (0.011)
Úředník	0.155*** (0.007)	0.102*** (0.007)	0.099*** (0.007)	0.103*** (0.007)	0.091*** (0.006)	0.073*** (0.006)
Vědec	0.193*** (0.008)	0.087*** (0.008)	0.080*** (0.008)	0.091*** (0.008)	0.088*** (0.008)	0.083*** (0.007)
Voják	0.128*** (0.013)	0.060*** (0.013)	0.058*** (0.013)	0.059*** (0.013)	0.061*** (0.012)	0.068*** (0.011)
Zdravotní sestra	0.123*** (0.006)	0.104*** (0.006)	0.103*** (0.006)	0.113*** (0.006)	0.100*** (0.006)	0.102*** (0.005)
Zemědělec	0.212*** (0.008)	0.138*** (0.008)	0.141*** (0.007)	0.135*** (0.007)	0.105*** (0.007)	0.096*** (0.006)
Počet případů	206,714	206,714	206,714	206,714	206,714	206,714
Kontrolováno:						
Pohlaví	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Věk	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Vzdělání	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Pol. příslušnost	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Navrh. strana	NE	NE	ANO	ANO	ANO	ANO
Velikost obce	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Velikost zastup.	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Nezaměstnanost	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Nevzdělanost	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Kvalita života	NE	NE	NE	ANO	ANO	ANO
Inkumbence	NE	NE	NE	NE	ANO	ANO
Pořadí na kand.	NE	NE	NE	NE	NE	ANO

Poznámka: * $p<0.1$; ** $p<0.05$; *** $p<0.01$

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Před přidáním proměnné pořadí na kandidátce obsadily prvních sedm míst stejné profese jako při analýze zisku mandátu, pouze v lehce změněném pořadí. Obecní zastupitel se však propadl u indexu preference z 8. místa na 16. pozici, při kontrole pozice na kandidátní listině dokonce na 33. pozici. Oproti absolutnímu zisku mandátu se naopak nahoru posunula profese policista, z 13. pozice na 6., respektive 9. pozici. Porovnáním první a druhé tabulky pořadí, tedy stavu před přidáním proměnné pořadí kandidáta a po jejím přidání, můžeme určit, která povolání jsou nejčastěji na kandidátních listinách na předních pozicích – protože silně korelují s proměnnou pořadí kandidáta (1.–5. místo na kandidátce). Těmito povoláními jsou starosta, politik a politický pracovník, obecní zastupitel, částečně pak právník a manažer a ředitel relevantní pro chod obce.

Co se týká povolání, která se nevyskytují nejčastěji na předních pozicích, nejvyšší zvýhodnění od voličů získali primář, ředitel v kultuře, ředitel policie a ředitel školy, dále lékař a policista. U těchto profesí byly nejvyšší koeficienty i v předchozím výzkumu, mají tedy i nejvyšší šanci na získání mandátu. Rovněž byly v oblíbenosti voličů profese jako sportovec, duchovní, učitel na základní škole nebo novinář či zdravotní sestra. Tato povolání mají téměř podobný index preference jako politik a manažer + ředitel relevantní pro chod obce, tedy povolání, která v předchozí analýze nejčastěji získala mandát. Můžeme z tohoto faktu vyvodit, že přestože jsou povolání jako novinář, zdravotní sestra, sportovec, učitel a duchovní obecně voliči zvýhodněna, k získání mandátu se nedostanou tak často vzhledem ke své pozici na kandidátní listině. Naopak na posledních místech jsou před kontrolou i po kontrole pořadí na kandidátní listině profese jako uklízečka, dělník, prodavač, truhlář, důchodce bez uvedení dalšího povolání nebo realitní makléř.

Tabulka 26: Výsledky MLE regrese bez kontroly pořadí na kandidátce – pořadí koeficientů

1	Starosta	0,274	23	Podnikatel specifikace	0,096
2	Primář, vedoucí ve zdravotnictví	0,252	24	Úředník	0,091
3	Ředitel policie	0,206	25	Vědec	0,088
4	Ředitel v kultuře	0,201	26	Účetní	0,070
5	Ředitel školy	0,186	27	Bankovní úředník	0,085
6	Politik, politický pracovník	0,163	28	Manažer + ředitel nerelevantní	0,085
7	Manažer + ředitel relevantní	0,150	29	Poslanec + ministr	0,087
8	Lékař	0,137	30	Ostatní duševně pracující	0,071
9	Policista	0,124	31	Student	0,069
10	Novinář	0,128	32	Podnikatel bez specifikace	0,066
11	Sportovní profese	0,126	33	Programátor	0,062
12	Právník	0,124	34	Voják	0,061
13	Duchovní	0,117	35	Sekretářka	0,056
14	Učitel na ZŠ	0,116	36	Realitní / pojišťovací makléř	0,055
15	Učitel na VŠ	0,111	37	Důchodce s povoláním	0,051
16	Obecní zastupitel	0,107	38	Ostatní manuálně pracující	0,033
17	Ekonom	0,104	39	Truhlář	0,021
18	Zemědělec	0,105	40	Prodavač	0,003
19	Majitel obchodu	0,102	41	Nezaměstnaný	referenční kat.
20	Projektant	0,101	42	Důchodce bez povolání	-0,005
21	Kultura, umění, média	0,099	43	Dělník	-0,036
22	Zdravotní sestra	0,100	44	Uklízečka	-0,053

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Tabulka 27: Výsledky MLE robustní regrese s kontrolou pořadí na kandidátce – pořadí koeficientů

1	Primář, vedoucí ve zdravotnictví	0,243	23	Podnikatel specifikace	0,076
2	Ředitel v kultuře	0,162	24	Úředník	0,073
3	Ředitel policie	0,160	25	Účetní	0,072
4	Ředitel školy	0,160	26	Poslanec + ministr	0,074
5	Lékař	0,140	27	Student	0,068
6	Policista	0,114	28	Voják	0,068
7	Sportovní profese	0,115	29	Ostatní duševně pracující	0,063
8	Duchovní	0,115	30	Manažer + ředitel nerelevantní	0,061
9	Učitel na ZŠ	0,112	31	Starosta	0,059

10	Novinář	0,106	32	Podnikatel bez specifikace	0,060
11	Manažer + ředitel relevantní	0,103	33	Obecní zastupitel	0,054
12	Politik, politický pracovník	0,103	34	Programátor	0,055
13	Zdravotní sestra	0,102	35	Důchodce s povolením	0,050
14	Učitel na VŠ	0,096	36	Sekretářka	0,049
15	Zemědělec	0,096	37	Ostatní manuálně pracující	0,042
16	Právník	0,092	38	Realitní / pojišťovací makléř	0,038
17	Majitel obchodu	0,093	39	Truhlář	0,037
18	Kultura, umění, média	0,091	40	Prodavač	0,012
19	Projektant	0,087	41	Důchodce bez povolení	0,007
20	Vědec	0,084	42	Nezaměstnaný	Referenční kat.
21	Ekonom	0,076	43	Dělník	-0,013
22	Bankovní úředník	0,076	44	Uklízečka	-0,033

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

I přes podstatný propad v pořadí u povolání starosta a obecní zastupitel z výsledků analýzy závisle proměnné indexu preference vyplývá, že index preference je vyšší u povolání, která jsou relevantní pro chod obce, jako jsou vedoucí ve zdravotnictví, kultuře, u policie, ředitel školy, právník a relevantní manažer a ředitel. Naopak nekvalifikované profese jako uklízečka, dělník, prodavač nebo nezaměstnaní kandidáti si vedli nejhůře. Výzkum indexu preference umožnil přesněji ověřit hypotézu ohledně prestiže povolání – jelikož neřešíme absolutní zisk mandátu, ale to, kdo má více a méně hlasů od voličů. Můžeme přesněji určit, koho voliči preferují, nehledě na omezující podmínku výhry. Právě výzkum indexu preference ukázal, že pořadí profesí dle koeficientů se více podobá tabulce prestiže povolání šetření CVVM. Povolání, která se umístila v šetření CVVM na prvních deseti místech z 26, byla lékař, vědec, zdravotní sestra, učitel na vysoké a základní škole, soudce, projektant, zemědělec, policista a programátor. Dle indexu preference se všechna tato povolání až na programátora objevila na prvních 20 místech ze 44. Stejně tak se nepopulární povolání jako uklízečka, sekretářka, prodavač nebo dělník umístila v obou výzkumech na posledních pozicích. Na rozdíl od výsledku voleb však prestiž povolání CVVM příliš zvýhodnila manuální profesi truhlář – v reálných volbách minimálně úspěšnou, naopak znevýhodnila profesi poslanec, ministr nebo manažer, ve volbách více úspěšnou. Jelikož se však jednalo o dotazník ohledně toho, jaká povolání jsou ve společnosti prestižní bez kontextu komunálních voleb, je podobnost mezi výsledky šetření CVVM a analýzy indexu preference nezanedbatelná.

3.3.3 Vliv dalších charakteristik kandidáta

Výsledky vlivu ostatních proměnných na velikost indexu preference je podobný jako u absolutního zisku mandátu. Ženy jsou oproti mužům mírně znevýhodněny – podíl hlasů ženského kandidáta na listině je oproti průměrnému podílu hlasů celé strany o 2,7 % nižší než u mužského kandidáta. Inkumbence kandidáta má na jeho podíl hlasů silný pozitivní vliv – index se zvýší o 10,9 %. Rovněž podstatně roste podíl hlasů u kandidátů s tím, jak se zvyšuje jejich vzdělanost zprostředkovaná skrz informaci o titulu. Titul bakalář nebo diplomovaný specialista posílí index preference o 2,7 %, magisterská úroveň vzdělání o 5,1 % a doktorská úroveň o 7,4 %. Nejvyšší vliv na vyšší podíl hlasů oproti průměru strany má přirozeně pořadí kandidáta na kandidátní listině. Oproti šestému a dalšímu místu má první místo zvýhodnění o 46,7 %, druhé místo 29,4 %, třetí místo 21,7 %, čtvrté místo 16 % a páté místo 12,7 %.

Tabulka 29: Výsledky MLE regrese – pohlaví

Referenční kategorie - Muž	
<i>Závisle proměnná:</i>	
Index preference	
Žena	-0.027***
Počet případů	206,702
<i>Poznámka:</i>	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Tabulka 28: Výsledky MLE regrese – vzdělání

Referenční kategorie – Bez titulu	
<i>Závisle proměnná:</i>	
Index preference	
Bakalář / dis	0.027***
Magisterská úroveň	0.051***
Doktorská úroveň	0.074***
Počet případů	206,702
<i>Poznámka:</i>	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Tabulka 31: Výsledky robustní MLE regrese – inkumbence

<i>Závisle proměnná:</i>	
Index preference	
Inkumbence	0.109***
Počet případů	206,702
<i>Poznámka:</i>	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Tabulka 30: Výsledky robustní MLE regrese – pořadí na kandidátce

Referenční kategorie – 6. místo a dále	
<i>Závisle proměnná:</i>	
Index preference	
1. místo	0.467***
2. místo	0.294***
3. místo	0.217***
4. místo	0.160***
5. místo	0.127***
Počet případů	206,702
<i>Poznámka:</i>	*p<0.1; **p<0.05; ***p<0.01

Zdroj: Vlastní výpočet autora.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jaký vliv má povolání kandidáta v českých komunálních volbách na jeho šanci na zvolení. Hlavním přínosem práce je doplnění zahraničních výzkumů o poznatky o fungování povolání jako informační zkratky v českém prostředí komunálních voleb. Doposud totiž u nás nebyl proveden žádný výzkum, který by povolání určil jako nezávisle proměnnou pro úspěch ve volbách na jakékoli úrovni. České komunální volby jsou pro studium této zkratky ideálním prostředím, protože jsou o nich jako o volbách druhého řádu voliči málo informovaní a můžeme očekávat, že se budou rozhodovat často až podle informací jim dostupných z volebního lístku. Národní politické otázky, které řeší sněmovní politické strany, jsou často lokálním otázkám vzdálené a voliči spíše budou volit dle osobnostního složení kandidátních listin než dle politických stran. Zásadní výhodou v českém prostředí je, že na rozdíl od jiných voleb v jiných zemích je povinné informaci o povolání uvést, a můžeme tedy pracovat s datasetem s více než 200 000 případy, což je řádově více, než měli k dispozici zahraniční autoři.

Autor dle existující literatury stanovil tři hypotézy. První dvě hypotézy předpokládají, že voliči vidí povolání kandidáta jako informační zkratku o jeho kompetenci a že kandidáti s politickou profesí a kandidáti s profesí relevantní pro výkon funkce zastupitele budou voleni nejčastěji (H1). Naopak kandidáti bez zaměstnání a kandidáti s velmi nízkou kvalifikací budou voleni nejméně (H2). Alternativní hypotéza říká, že voliči rozhodují dle společenské popularity a prestiže povolání, tedy že kandidáti se společensky prestižnějším povoláním budou mít vyšší šanci na zvolení než ti s povoláním méně prestižním (H3). Vztah mezi úspěšností kandidáta a jeho povoláním byl ověřován dvěma způsoby, aby měly výsledky výzkumu vyšší validitu. Prvním způsobem byla analýza vztahu profese kandidáta s binomickou závislou proměnnou získání mandátu, která určovala, který kandidát vyhrál a který nebyl úspěšný. Jako statistickou metodu zvolil autor vzhledem k povaze dat binomickou logistickou regresi. Ve druhém výpočtu využil toho, že v českých komunálních volbách mohou voliči udílet preferenční hlasy a panašovat. Vytvořil spojitou závisle proměnnou index preference, vypočítanou jako počet hlasů daného kandidáta dělený průměrným počtem hlasů na jednoho kandidáta v příslušné kandidátní listině – vyloučeno bylo 9170 nezávislých kandidátů. Statisticky autor vztah ověřil pomocí MLE regrese.

Zajímavé poznatky vyplynuly už z pouhé deskriptivní analýzy dat – například jak se liší profesní složení zastupitelstev v různě velkých obcích, jak jsou jednotlivé kategorie profesí rozděleny mezi muži a ženami a jak jsou pohlaví rozdílně úspěšná. Pro prostředí české politiky

je zejména přínosné zjištění, jaké je profesní složení kandidátních listin jednotlivých politických stran (Tabulka 13). Složení svých kandidátních listin mohou politické strany vylepšit tak, aby maximalizovaly svou úspěšnost. Které profese se tedy nejvíce vyplatí zahrnout? U českých komunálních voleb z roku 2018 se do velké míry potvrdila hypotéza o kompetenci kandidáta, tedy že povolání kandidáta působí jako kognitivní zkratka pro voliče, který skrz ni „zaškatulkuje“ kandidáta jako kompetentního pro činnost obecního zastupitele a podpoří ho svým hlasem. Pozitivní výsledky měly totiž profese relevantní pro chod obce, a to jak u analýzy binomické závisle proměnné zisk mandátu, tak u spojitě závisle proměnné index preference. Stejně tak měly shodně v obou výzkumech nejhorší výsledky profese nekvalifikované, manuální nebo kandidáti, kteří povolání neuvedli vůbec – důchodci, studenti, bez zaměstnání. Již méně jednoznačně potvrdily výsledky analýz hypotézu o prestiži povolání – společensky populárnější a prestižnější profese by měly mít vyšší úspěšnost. Nebyly to sice profese nejúspěšnější, ale zařadily se vesměs do první poloviny pozic.

Pokud by chtěla v českých komunálních volbách politická strana sestavit statisticky nejúspěšnější kandidátní listinu, dala by na přední pozice taková povolání, která jsou svou náplní relevantní pro činnosti, které obec vykonává. Aby se kandidát jevil voličům jako co nejvíce kompetentní, měl by tedy být ideálně například ředitel v nemocnici, v kultuře, u policie, ředitel školy nebo jiný relevantní manažer a ředitel, či dokonce právník. Dále se na kandidátní listinu vyplatí doplnit ta povolání, která již zkušenost s politikou mají – starosta, obecní zastupitel, ale i poslanec, ministr nebo jiná politická profese. Na nižší pozice může být doplněno společensky prestižní povolání jako lékař, zdravotní sestra, policista nebo sportovec. Dalšími vodítky, jaké kandidáty vybrat, jsou zejména inkumbence a vzdělanost demonstrována titulem kandidáta. Čím vzdělanější kandidát je, tím vyšší bude mít šanci na zvolení. Úspěšnější jsou dále i ti kandidáti, kteří již mandát obhájí. Přestože je úspěšnost jednotlivých kandidátů zásadně závislá na tom, na jakém místě se na kandidátní listině nachází, výše uvedené složení kandidátní listiny by dle výsledků analýz provedených v práci dvěma různými statistickými metodami mělo maximalizovat šance kandidátní listiny u voličů v českých komunálních volbách.

Největší podíl těchto „nejatraktivnějších“ kandidátů v rámci svých kandidátních listin měla strana STAN – 15,37 % (1 055 z 6 869 kandidátů), a to zejména kvůli nejvyššímu podílu starostů (6,8 %), následně strana TOP 09 – 14,91 % (542 z 3 640 kandidátů). Jako třetí profesně nejvhodněji složená strana se ukázala být ODS s 12,1 % (1 556 z 12 863) a následně strana ANO s 8,54 % (729 u 8 541). V absolutních číslech měly nejvíce těchto kandidátů strany ODS

a STAN. Naopak největší podíl kandidátů, kterým uvedení profese spíše uškodilo, než pomohlo, měla strana KSČM, a to dokonce necelou polovinu všech kandidátů (49 %, 7 448 z 15 238), zejména kvůli nejvyššímu podílu důchodců a dělníků. O polovinu méně nepopulárních profesí měla strana ČSSD (22 %, 2 991 z 13 467). Ostatní strany měly těchto profesí už pouze kolem 16 %, nejméně právě STAN a TOP 09 (10 %).

Další pokračování výzkumu, které by doplnilo jeho výsledky a případně posílilo jeho validitu, navrhuje autor na třech úrovních. Za prvé, provedením stejné analýzy i v předchozích komunálních volbách a v nadcházejících komunálních volbách v roce 2022 by se ukázalo, zda jsou výsledky podobné i v jiných letech. Za druhé, doplněním výzkumu o experiment formou dotazníku, kde by volič seřadil preferované kandidáty dle profesí, nebo o experiment, kde by byli voličům prezentováni postupně různí kandidáti bez jejich vědomí, že je testována proměnná profese, a voliči by si měli vybrat, koho zvolí. Za třetí, statistická analýza reálných dat i experiment mohou být provedeny na vyšší úrovni voleb – ve volbách krajských, senátních či sněmovních.

Shodují se výsledky českých komunálních voleb se zahraniční literaturou? Jako nejvíce relevantní se ukázala hypotéza o kompetenci kandidáta. Ke stejnému závěru došli i autoři v USA (Atkeson & Hamel, 2018; McDermott, 2005; Kirkland & Coppock, 2017; Adams, Lascher & Martin, 2020) či na Novém Zélandě (Coffe & Theiss-Morse, 2016). Nejúspěšnější byli kandidát s profesí relevantní pro zvolený úřad a kandidáti zastávající politický post. Často získávali volební bonus i učitelé a právníci, což souhlasí s českými komunálními volbami. Se zahraničním výzkumem se rovněž shoduje časté volební znevýhodnění realitních makléřů. U některých profesí se potvrdila v zahraničí i alternativní hypotéza ohledně popularity a prestiže povolání – u amerických výzkumníků u preference menších podnikatelů oproti majitelům velkých korporací (Adams, Lascher & Martin, 2020) a v německém výzkumu řezník, pekař a farmář (Mechtel, 2013). České výsledky se tak nemusí shodovat se zahraničními, protože v Česku jsou prestižní jiná povolání. Například preference voličů ve švédských komunálních volbách (Chakraborty, 2012) se v hlavních ohledech podobají těm českým – na prvních pozicích se umístili starosta a další politické profese, ale i manažer a učitel, naopak na konci seznamu stejně jako v Česku zůstali důchodce, prodavač, student a sekretářka. Na přední pozici na rozdíl od Švédska však v Česku nebyla profese farmář – možná právě kvůli odlišné prestiži této profese. Pokud bychom chtěli výsledky zahraničních výzkumů doplněné o předloženou práci generalizovat, zdá se, že voliči obecně preferují kandidáty s povoláním relevantním pro výkon funkce, do které jsou voleni, nejčastěji politické profese. Přední místa

v seznamu neúspěšnějších profesí pak mohou doplňovat zejména ta povolání, která jsou v dané zemi a kultuře nejpopulárnější – od pekařů přes farmáře až po podnikatele a učitele.

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je analyzovat vliv povolání kandidátů na jejich úspěšnost v komunálních volbách v České republice v roce 2018. Výzkumnou otázkou, kterou si autor položil, je, zda mělo povolání v českých komunálních volbách v roce 2018 vliv na šance kandidátů na jejich zvolení, a pokud ano, tak která povolání kandidáty nejvíce zvýhodnila a která jim naopak uškodila. Jednotlivá povolání 215 844 kandidátů autor rozdělil do 44 kategorií. Pro větší validitu výsledků autor operacionalizoval úspěšnost kandidátů dvěma alternativními způsoby. Za prvé, jako binomickou proměnnou „zisk mandátu“, která určuje, zda kandidát ve volbách vyhrál mandát. Za druhé, jako spojitou proměnnou „index preference“, která porovnává zisk hlasů jednotlivých kandidátů oproti zisku průměrného kandidáta dané strany. Vztahy mezi profesí kandidáta a jeho úspěšností u voleb autor ověřil pomocí binomické regrese a MLE regrese, při kterých kontroloval co nejvíce dalších proměnných. Výsledky analýzy potvrdily v obou případech hypotézu, že voliči preferují ty kandidáty, kteří se jim jeví jako nejvíce kompetentní pro vykonávání funkce obecního zastupitele. Největší úspěšnost měla povolání relevantní pro chod obce, naopak nejmenší úspěšnost měly profese nekvalifikované a manuální nebo kandidáti bez zaměstnání. Určitý vliv měla i veřejná prestiž povolání kandidátů. Nejprestižnější profese sice nebyly nejúspěšnější, ale zařadily se vesměs do první poloviny vítězných pozic.

Klíčová slova: komunální volby, povolání, profese, informační zkratka, heuristika

Abstract

The aim of this master's thesis is to analyze how the candidates' occupations influenced their success in the 2018 municipal council elections in the Czech Republic. The thesis sets out to answer a research question whether the candidates' occupations had an impact in 2018 elections and if so, which occupations had the most positive impact on each candidates' success and which were the most detrimental. The author classified 215 844 candidates' into 44 categories based on their profession. In order to achieve more valid results, the author operationalized the variable „electoral success“ in two alternative ways. Firstly, as a binomial variable „seat won“, which says whether the candidate won a seat in the election. Secondly, as a continuous variable „index of preference“, which compares each candidate's vote share to the average vote share per candidate of his/her party. The author tested the relationship between candidate's occupation and electoral success through binomial regression and MLE regression analysis while controlling as many other variables as possible. The results of both models confirmed the hypothesis that the voters prefer those candidates that seem the most competent to be in the municipal council, judging by their occupation. The occupations most relevant for the management of a municipality ranked as the most successful, while unqualified, blue collar or unemployed candidates were the least successful. The public prestige of the candidates' occupations played a role to some extent as well. Even though the most prestigious professions weren't the most successful ones, they were still in the top half of the ranking.

Keywords: municipal elections, occupation, profession, information shortcut, heuristics

Seznam použité literatury a pramenů

- Adams, B. E., Lascher, E. L., & Martin, D. J. (2020). Ballot Cues, Business Candidates, and Voter Choices in Local Elections. *American Politics Research*, 2020, 1—12. doi.org/10.1177/1532673x20943559.
- Alexander, D., Andersen, K. (1993). Gender as a Factor in the Attribution of Leadership Traits. *Political Research Quarterly*, 46(3), 527—545. doi.org/10.1177/106591299304600305.
- Allison, P. (2012, September). When Can You Safely Ignore Multicollinearity? Dostupné z: <https://statisticalhorizons.com/multicollinearity>.
- Atkeson, L. R., & Hamel, B. T. (2018). Fit for the Job: Candidate Qualifications and Vote Choice in Low Information Elections. *Political Behavior*. doi.org/10.1007/s11109-018-9486-0.
- Balík, S. (2009). *Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada.
- Balík, S., & Hájek L. (2020). *Komunální volby v roce 2018*. Brno: Muni Press.
- Bartels, L. M. (1996). Uninformed Votes: Information Effects in Presidential Elections. *American Journal of Political Science*, 40(1), 194—230. doi.org/10.2307/2111700.
- Bernard, J. (2012). Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, 48(4), 613-640. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/23535203>.
- Boček, J. & Cibulka, J. (2018, 22. listopad). *Interaktivní mapa kvality života*. iRozhlas. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/mapa-kvality-zivota-median-prokop-kscm-spd_1811220600_jab.
- Buren, B. A., & McHugh, K. E. (1992). Residence histories and electoral success in the Arizona legislature. *The Social Science Journal*, 29(1), 107–118. doi.org/10.1016/0362-3319(92)90019-e.
- Byrne, G. C., & Puschel, J. K. (1974). But Who Should I Vote for County Coroner? *The Journal of Politics*, 36(3), 778–784. doi.org/10.2307/2129255.
- Campbell, A., Converse P., & Miller W. (1960). *The American Voter*. Michigan: University of Michigan.
- Campbell, R., & Cowley, P. (2013). What Voters Want: Reactions to Candidate Characteristics in a Survey Experiment. *Political Studies*, 62(4), 745–765. doi.org/10.1111/1467-9248.12048.
- Coffé, H., & Theiss-Morse, E. (2016). The effect of political candidates' occupational background on voters' perceptions of and support for candidates. *Political Science*, 68(1), 55–77. doi.org/10.1177/0032318716640611.
- Crowder-Meyer, M., Gadarian, S. K., & Trounstein, J. (2019). Voting Can Be Hard, Information Helps. *Urban Affairs Review*, 2019, 1—30. doi.org/10.1177/1078087419831074.

Český statistický úřad. (6.10.2021). *Podíl nezaměstnaných osob v krajích k 30. 9. 2021*. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/xc/mapa-podil-kraje>.

Dalton, R.J. (2008). *Citizen Politics. Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington, DC: CQ Press.

Dancey, L., & Sheagley, G. (2012). Heuristics Behaving Badly: Party Cues and Voter Knowledge. *American Journal of Political Science*, 57(2), 312–325. doi.org/10.1111/j.1540-5907.2012.00621.x.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row.

Dubois, P. (1984). Voting Cues in Nonpartisan Trial Court Elections: A Multivariate Assessment. *Law & Society Review*, 18(3), 395-436. doi.org/10.2307/3053430.

Forcese, D., & Devries, J. (1977). Occupational And Electoral Success In Canada: The 1974 Federal Election. *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie*, 14(3), 331–340. doi.org/10.1111/j.1755-618x.1977.tb00355.x.

Fridkin, K.L., & Kenney, J. (2009). *The Role of Gender Stereotypes in U.S. Senate Campaign*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fuchs, M. (2019, December). *Doing and reporting your first ANOVA and ANCOVA in R*. Dostupné z: <https://towardsdatascience.com/doing-and-reporting-your-first-anova-and-ancova-in-r-1d820940f2ef>.

Goodman, C., & Murray, G. R. (2007). Do You See What I See? Perceptions of Party Differences and Voting Behavior. *American Politics Research*, 35(6), 905–931. doi.org/10.1177/1532673x07303755.

Harris, P., & Halligan, J. (1977). Local government elections in New Zealand. *Politics*, 12(1), 143–147. doi.org/10.1080/00323267708401598.

Huddy, L., & Terkildsen, N. (1993). The Consequences of Gender Stereotypes for Women Candidates at Different Levels and Types of Office. *Political Research Quarterly*, 46(3), 503–525. doi.org/10.1177/106591299304600304.

Chakraborty, L. (2012). *Electoral Success in Swedish Municipal Councils: The Role of Occupation and Politicians' Characteristics*. Uppsala Universitet, Uppsala.

Jirovec, T. (2018). Veřejné služby obcí. In *Příručka pro člena zastupitelstva obce po volbách v roce 2018* (s. 95–98). Praha: Svaz měst a obcí České republiky.

Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Kirkland, P. A., & Coppock, A. (2017). Candidate Choice Without Party Labels. *Political Behavior*, 40(3), 571–591. doi.org/10.1007/s11109-017-9414-8.

Koch, J. (2002). Gender Stereotypes and Citizens' Impressions of House Candidates' Ideological Orientations. *American Journal of Political Science*, 46(2), 453–462. doi.org/10.2307/3088388.

Laerd Statistics. (2018). *One-way ANCOVA in SPSS Statistics*. Dostupné z: <https://statistics.laerd.com/spss-tutorials/ancova-using-spss-statistics.php>.

- Lau, R. R., & Redlawsk, D. P. (2001). Advantages and disadvantages of cognitive heuristics in political decision making. *American Journal of Political Science*, 45, 951—971. doi.org/10.2307/2669334.
- Lazarsfeld, P., Berelson B., & Gaudet H. (1944). *The People's Choice. How the Voter makes up his Mind in a Presidential Campaign*. New York: Columbia.
- Lebeda, T. (2009). Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva. *Acta Politologica*, 1(3), 332—343. Dostupné z: https://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPO-23-version1-006_Lebeda_US_merged.pdf.
- Lim, C., Snyder, J., & Strömberg, D. (2015). The Judge, the Politician, and the Press: Newspaper Coverage and Criminal Sentencing across Electoral Systems. *American Economic Journal: Applied Economics*, 7(4), 103—135. doi.org/10.2307/449205.
- Lupia, A. (1994). Shortcuts Versus Encyclopedias: Information and Voting Behavior in California Insurance Reform Elections. *The American Political Science Review*, 88(1), 63-76. doi.org/10.2307/2944882.
- Marsh M. (1987). Electoral evaluations of candidates in Irish general elections 1948–82. *Irish Political Studies*, 2(1), 65—76. doi.org/10.1080/07907188708406437.
- McAllister, I. (2007). The personalization of politics. In R.J. Dalton R.J. & H.D. Klingemann (Eds.), *Oxford Handbook of Political Behavior* (s. 571—588. Oxford: Oxford University Press.
- McDermott, M. (1997). Voting Cues in Low-Information Elections: Candidate Gender as a Social Information Variable in Contemporary United States Elections. *American Journal of Political Science*, 41(1), 270–283. doi.org/10.2307/2111716.
- McDermott, M. (1997). Voting Cues in Low-Information Elections: Candidate Gender as a Social Information Variable in Contemporary United States Elections. *American Journal of Political Science*, 41(1), 270-283. doi.org/10.2307/2111716-
- McDermott, M. L. (2005). Candidate Occupations and Voter Information Shortcuts. *The Journal of Politics*, 67(1), 201–219. doi.org/10.1111/j.1468-2508.2005.00314.
- Mcdermott, M.L. (1998). Race and Gender Cues in Low-Information Elections. *Political Research Quarterly*, 51(4), 895—918. doi:10.1177/106591299805100403.
- Mechtel, M. (2014). It's the occupation, stupid! Explaining candidates' success in low-information elections. *European Journal of Political Economy*, 33, 53–70. doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2013.11.00.
- Mondak, J. (1993). Public Opinion and Heuristic Processing of Source Cues. *Political Behavior*, 15(2), 167—192. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/586448>.
- Nakanishi, M., Cooper, L. G., & Kassarjian, H. H. (1974). Voting for a Political Candidate Under Conditions of Minimal Information. *Journal of Consumer Research*, 1(2), 36—43. doi:10.1086/208589.
- Popkin, S. L. (1991). *The Reasoning Voter: Communication and Persuasion in Presidential Campaigns*. Chicago: University of Chicago Press.

- Put, G.J., Maddens, B. (2012). Local offices and preference votes in regional and federal elections in Flanders (2003-2010) : a multilevel approach. Vives Briefings, 2012. Dostupné z: <https://soc.kuleuven.be/io/english/staff/00056161/view?pubsonpage=20&sortby=scdate&fromnr=61>.
- Rahn, W. (1993). The Role of Partisan Stereotypes in Information Processing about Political Candidates. *American Journal of Political Science*, 37(2), 472—496. doi.org/10.2307/2111381.
- Riker, W. H., & Ordeshook, P. C. (1968). A Theory of the Calculus of Voting. *American Political Science Review*, 62(01), 25–42. doi.org/10.2307/1953324.
- Rosenthal, C. (1995). The Role of Gender in Descriptive Representation. *Political Research Quarterly*, 48(3), 599—611. doi.org/10.2307/449004.
- Rosenthal, C. S. (1995). The Role of Gender in Descriptive Representation. *Political Research Quarterly*, 48(3), 599–611. doi.org/10.1177/106591299504800307.
- Ryšavý, D., & Šaradín P. (2010). Straníci, bezpartijní a nezávislí zastupitelé na českých radnicích. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 46(5), 719—743. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41132898>.
- Ryšavý, D., & Bernard, J. (2013). Size and Local Democracy: the Case of Czech Municipal Representatives. *Local Government Studies* 39(6), 833–852. doi.org/10.1080/03003930.2012.675329.
- Sanbonmatsu, K., & Dolan, K. (2008). Do Gender Stereotypes Transcend Party? *Political Research Quarterly*, 62(3), 485–494. doi.org/10.1177/1065912908322416.
- Schaffner, B., Streb, M., & Wright, G. (2001). Teams without Uniforms: The Nonpartisan Ballot in State and Local Elections. *Political Research Quarterly*, 54(1), 7—30. doi.org/10.2307/449205.
- Schreiber-Gregory, D. (2018). Logistic and Linear Regression Assumptions: Violation Recognition and Control. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/341354759_Logistic_and_Linear_Regression_Assumptions_Violation_Recognition_and_Control.
- Sigelman, C. K., Sigelman L., Walkosz B., & Nitz M. (1995). Black Candidates and White Voters: Understanding Racial Bias in Political Perceptions. *American Journal of Political Science* 39: 243—265. doi.org/10.2307/2111765.
- Sniderman, P. M., Brody, R. A., & Tetlock P.E. (1991). Reasoning and Choice. *Explorations in Political Psychology*. New York: Cambridge.
- Stangor, C. & Schaller, M. (1996). Stereotypes as individual and collective representations. In C. N. Macrae, C. Stangor & M. Hewstone (Eds.), *Stereotypes and Stereotyping* (s. 3—37). New York: Guilford Press.
- Stangor, C., Schaller, M. (1996). Stereotypes as individual and collective representations. In C. N. Macrae, C. Stangor & M. Hewstone (Eds.), *Stereotypes and Stereotyping* (s. 3—37). New York: Guilford Press.

Šedo, J. (2009). Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů? *Acta Politologica*, 1(3), 344—365. Dostupné z: https://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPO-23-version1-007_Sedo_US_merged.pdf.

Thielbar, G., & Feldman, S.D. (1969). *Social forces. SF; an international journal of social research associated with the Southern Sociological Society* 48(1), 64—72.

Tuček, M. (2019, červen). Prestiž povolání – červen 2019. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4986/f9/eu190724.pdf.

Williams, L. F. (1990). White/Black Perceptions of the Electability of Black Political Candidates. In, L. J. Barker (Ed.) *Black Electoral Politics*, New Brunswick, NJ: Transaction.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Prestiž povolání dle průzkumu CVVM.....	29
Tabulka 2: Kódování proměnné „povolání kandidáta“	30
Tabulka 3: Kódování proměnné „velikost obce“	37
Tabulka 4: Kódování proměnné „velikost zastupitelstva“	37
Tabulka 5: Kódování proměnné „navrhující strana“	38
Tabulka 6: Kódování proměnné „politická příslušnost“	38
Tabulka 7: Úspěšnost kandidátů dle profesí	41
Tabulka 8: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce do 499 obyvatel	43
Tabulka 9: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce s 500—1999 obyvateli.....	44
Tabulka 10: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce s 2000—19999 obyvateli	45
Tabulka 11: Úspěšnost kandidátů dle profesí – obce s 20000 a více obyvateli	47
Tabulka 12: Nejzastoupenější profese v zastupitelstvech – jednotlivé kategorie obcí	48
Tabulka 13: Profesionální složení kandidátů dle politických stran.....	51
Tabulka 14: Podíl inkumbentů dle profesí a jejich úspěšnost.....	53
Tabulka 15: Genderové složení profesí a rozdíly v úspěšnosti mužů a žen.....	55
Tabulka 16: Výpočet VIF hodnot u proměnných.....	57
Tabulka 17: Vliv povolání kandidáta na získání mandátu ano/ne – binomická regrese	60
Tabulka 18: Výsledky binomické regrese – pořadí koeficientů.....	64
Tabulka 19: Socioekonomické kontexty vlivu povolání kandidáta na získání mandátu	66
Tabulka 20: Výsledky binomické regrese – pohlaví.....	69
Tabulka 21: Výsledky binomické regrese – pohlaví.....	69
Tabulka 23: Výsledky binomické regrese – inkumbence	70
Tabulka 22: Výsledky binomické regrese – pořadí na kandidátce.....	70
Tabulka 24: Výsledky Levenova testu homogenity rozptylu.....	71
Tabulka 25: Vliv povolání kandidáta na index preference – MLE regrese.....	72
Tabulka 26: Výsledky MLE regrese bez kontroly pořadí na kandidátce – pořadí koeficientů	76
Tabulka 27: Výsledky MLE robustní regrese s kontrolou pořadí na kandidátce – pořadí koeficientů.....	76
Tabulka 28: Výsledky MLE regrese – vzdělání.....	78
Tabulka 29: Výsledky MLE regrese – pohlaví	78
Tabulka 30: Výsledky robustní MLE regrese – pořadí na kandidátce.....	79
Tabulka 31: Výsledky robustní MLE regrese – inkumbence.....	79